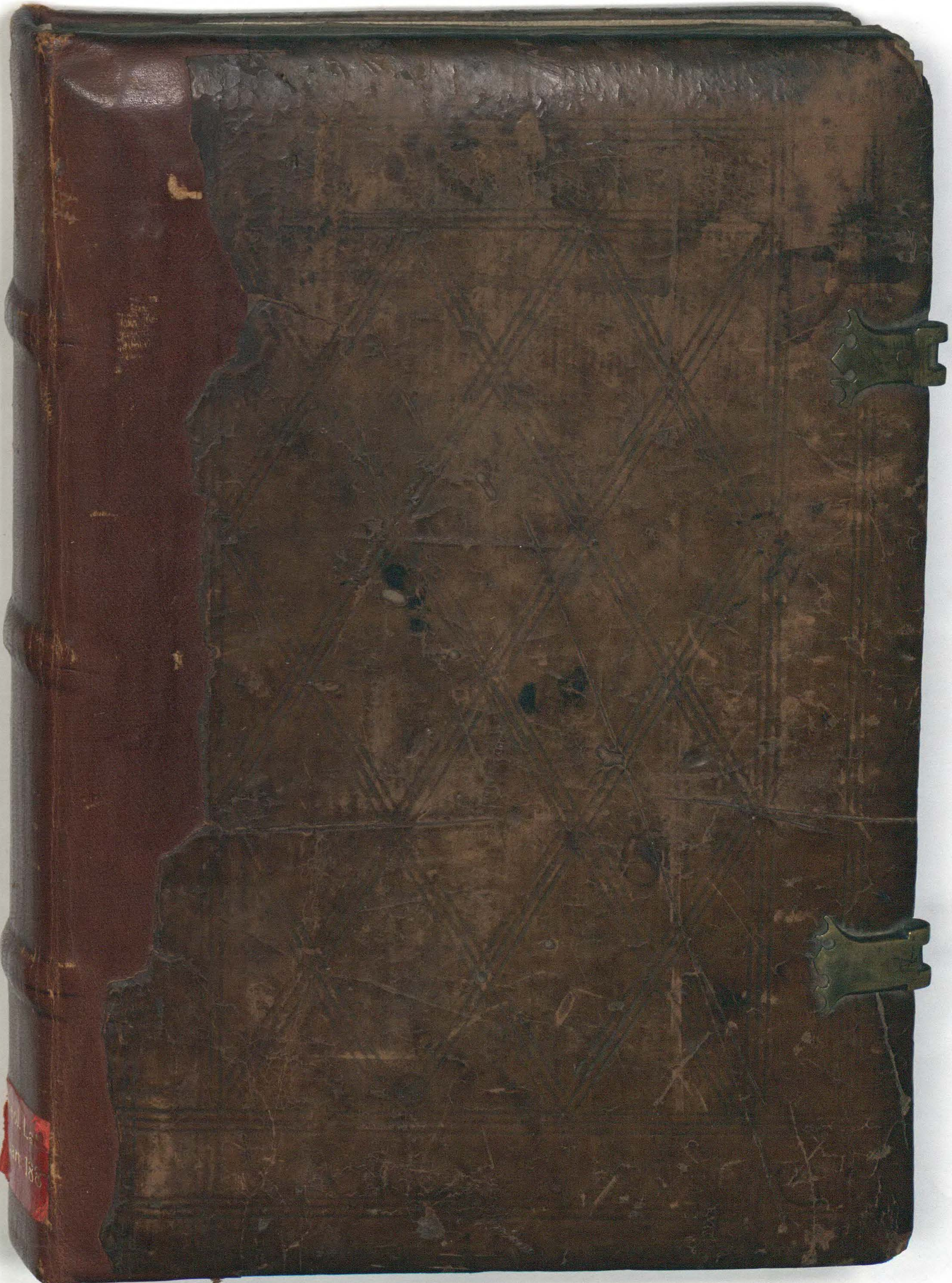

ol. La
rt. 18

concluſus · ut neſciat uiolari. · uerbis oſtendit : ſe qui loquebatur

Fons itaq; L viii Laudib;.
ſignatus · ſigillo toti trinita
tis · ex quo fons uitę manat · in
cujus lumine om̄s uidem⁹ lum̄ :
quia iuxta iohannē̄ · ipſe est q̄
illuminat omnē̄ hominē̄ · ueni
entem in hunc mundū̄. Cuius
pfecto uteri emiſſio : omnium
ſupioꝝ ciujum est paradyſus.
De iſto namq; uentris agro · pat
archa iſaac longe odorans ate

tatem comendaret xp̄i. Ante abra
ham inquit ego ſum. Nā̄ abrahā̄
anteq̄ fieret · humanitatis ē breui
tas : ego ſum autē̄ · eternitas natu
rę declarat. In qua nimirum et
nitate · iam ſe fuiſſe qui loquebat.
p ſacramentum ſuę incarnationis
inſinuat. Lectio ſc̄i eugl̄ii ſcdm̄
In illo tp̄r. Miſſus est angl̄s lucā̄.
gabriel a dō̄ in ciuitatē̄ galileę.
cui nomen nazareth · ad uirginē̄

Lin Ih

supeminens nouitas· quando
ds quem ferre non potest mund.
neq; uidere aliquis & uiuere
potest. sic ingressus ē hospitium
uentris· ut corporis claustra non
reseraret· sicq; gestatus· ut totus
ds in ipso eet· & sic inde exiuit.
ut iezechiel fatet omnino clausa.
Vnde canit in canticis de ea·
Ortus conclusus· fons signatus·
emissiones tue· paradysus· Vere
ortus delitiarum· in q consita
sunt uniuersa florum genera.
& odoramenta uirtutum· sicq;
conclusus· ut nesciat uiolari.

odor agri pleni. que benedixit
dns· quamuis putent parum in
telligentes· qd priores sci· minus
de xpo intellexerunt mysterium
incarnationis· cum & ipsi eadem
saluati sint gra. Vnde constat tep
non pjudicasse sacramtu uniti
hominis· ac di· ita ut iam eet in
illo· p unitatem psone ab initio
scli· qui necdum erat natus de
maria uirgine· quod multis scp
turarum declarat indiciis. Vnde
dns ad iudeos· anteq abraham fi
eret· inquit ego sum· Quib; utiq;
uerbis ostendit· se qui loquebatur

ioseph · de domo dauid : & nomen
uirginis maria. & rl. Tractatus
sancti ambrosii epi. de eadē lect.

Latent quidem diuina mys-
teria · nec facile iuxta propheticū
dictum · quisq̃ hominum potest
scire consilium dī. Sed tamen
ex ceteris factis · atq̃ p̄ceptis dn̄i
saluatoris possumus intellegere · &
hoc propensioris fuisse consilii : qđ
ea potissimū ēēt electa · ut dn̄m pa-
reret · que erat desponsata uiro.
Cur autē non anteq̃ desponsaret?
impleta est : Fortasse · ne diceret?
quod conceperat ex adulterio. Et

iniuriis astruendam · Seruat
itaq̃ scē marie · sicut pudore
integra : ita opinione inuiolabi-
lis uirginitas. Oportet enī scōs
& ab his testimonium habere. qui
foris sunt. Nec decuit sinistra
uirginis opinione · uiuentibus
uelamen excusationis relinqui :
qđ infamata quoq̃ mater dn̄i
uideretur. Quid autē iudeis · qđ
herodi posset ascribi : si natum
ex adulterio uiderentur p̄secuti :
Quemadmodum autē ipse diceret.
non ueni legem soluere sed ad
implere · si uideretur cepisse a legis


anna.
Esmeria.
maria
Elisabeth
Eliud
ihc xpc
iohs bapt.
Emi u.
SCS SERVATIUS.

Liber monasterij btē Marie virginis in lacu in quo
continetur vita btissimi Seruatij tungrensis episcopi

S SERVATIUS. SCS AMOR.



Traiectensium metropolis francorum tungris Vita · s · seruatii · epi 4
Que iuxta sepulchrum beati seruatii coram hunis iussu dei cor
ruit · florentissima olim famosissimaque fuit · spectaculumque ;
prisca mundi etas quid ualuerit · Vrbium enim europe fulgebat
et affrice quatuor inter maximas · Romam · kartaginem · Numan
tiamque nobilitate nominis equiperans · Siquidem ac si sennaa
rice gygantomachie surrexisset aparentibus · altissimorum etheri
propinquabat menium minis et domatibus · fastigiisque nubilo
sarum turrium quasi bellum minabatur syderibus · Romanis
quippe · seuisque theutonicis eque confinia · uiribus utrius
que gentis ingrauescebat · disparesque tam habitu et sermone ·
quam armis · moribusque populos una in se uelut in centrum
ac nodum europici orbis colligebat · ciuitas lumen gallie · ger
minansque flos germanie · Appellata porro traditur tungris ·
quasi tunderis · siue tu ungeris · eo quod alatere tunderetur
occeani undis · uel quod tamquam regina pigmentosis unge
retur terre · pelagique copiis · Verum cesariani romane alti
tudinis et gloriationis emulam · octauiani cesaris ad titulum
dixere octauiam · ut tum opibus · tum nomine · romanorum
altera mater esset et patria · Maximum tamen illud societa
tis et consanguinitatis extitit insigne · quod francigenis et aluer
nus incolebatur eximio populo · qui sanguine iliaco haut minus
quam eneadas exortum se gloriatur · de quo latini maximus auctor
eloquii tullius · estabatur inuentos fuisse · qui fratres romano
rum dicerentur · Quante uero generositatis · quamque amplissime
gentilitatis educauerit ciues · babyloniorum exercitus · persicarumque
phalangum perdidere sagittiferi duces nauibus galliciarum finibus
nuper allapsi totque laborum · totque periculorum immanitatibus per gratiam dei
uix demum fracti · Qui nimirum pretestabantur se tiam here

ditariam cognationi sue· cuius ueteres possederant tungri· requisi
tum uenisse· Sicut autem ciuitas tungris· ita omnis regio
tungria· incole dicebantur tungri· Porro quid cause exegerit· quod
qui prope urbis muros alluit· nunc oceanus longe recesserit· so
lis ne ac siderum ardor aquas inbibendo minuat· an uentorum uis
exhauriat· uel cum alias mare terras operit· alias aperiat· siue
matrix abyssus uariabiliter pro nutu dei laticem nunc euomat
nunc resorbeat· aut quenam alia nos latens tanti sit efficatia
miraculi· seu potissimum inter alios honores ultrix ira dei reo
loco maximi quoque obsequii propinquitatem eripuerit· per
quirant quos cura nouorum semper fatigat nobis ad fidem
uetustatis disiectarum ex tunc fluctibus arenarum cumulos et
concauamina· littorisque prisci satis est adhuc edita spectare
curuamina· Nec incertiora sunt iudicia· quam que in egyp
to senex saiensis soloni quondam obrute pelago· insule prodi
dit signa· quod uidelicet in locis tante submersionis· pin
guiori ex fundo necdum puluerulenta ebullire cessauerat un
da· Produnt et hystorie quod italie trinacrieque terras prope
contiguas siculum fretum interruperit· nec latet qualiter
mare rubrum dehiscens hyatu horribili· instar murorum
utrimque fluctus extulerint· ut in imi ualle profundi
mirabile preberet iter populo dei·

Octauiam igitur oceani et continentis gentiosum ac prepo
tens emporium pace belloque omnium audacter eludentem
uires hostium· ~~[illegible]~~ petri apostoli apostolus· uexillo crucis ar
matus ex acie christi primus adiit expugnatum· Preclara re
ligionis fides· sed armis uulgalibus inusitata spes· Pre
sumebat cessuros fidei uerbo· rebelles tyrannorum ferro· man
suetudine uinci· qui nequiuerant terroribus molliri· Pa

riebat porro et confidentiam verũ experientia. Iam namq; cũ eichario et ualerio magistris triumphaliter tuis treuir ĩpu diauerat tropheis. Dum omnis ergo ypsisequa ciuitas religionem ante salutem constituat. Maternus uicto sese cunctorum ydolorum hostem prodidit. ne non patesceret quã cupidus pro xp̃o mortis. omniũ se odijs et gladijs inbaptizatorum expo sueru. Luctabatur paciencia contra proteruiam. humilitas aduersus superbiam. Sanctitas contra profanos. racio aduersus insensatos. Illa ex parte furor. ex ista pudor. Illinc pontificum capitolij. plebisq; iniuriosa tumultatio. istinc salutis predicatio. Illinc ad extremũ tormentorum. omnisq; generis mortium terror. istinc prodigiorum signorumq; celestiũ splendor. donec pondere ueritatis attrita est ciuitas uanitatis. ut non solũ receperit signa militię cristianę. sed confregerit quoq; cuncta signa fallacis ydolatrię. Instituebatur iugum ferre. quę consueuerat inferre. Assueuit sua tribuere. quę solebat raptu gaudere. Facta est decimis et oblationibus xp̃o tributaria. que tributa prouinciarũ exegerat terrarum. Namq; a paucis fides. tamquã modico de fomite scintilla incipiens. paulatimq; ab angusto uelut ignis in arundineto latius latiusq; discurrens. conuoluit ad ultimũ omnes. Dampnatur cultus iouis. iunonisq; ac ueneris. extruitur templũ beatę marię perpetue uirginis. Emundantur delubra demoniorum. dedicantur memorię sanctorum usq; ad numerũ septuaginta duarũ congregationũ. Victor igitur ~~maternus~~ octauuę. ut petrus romę. Dec' occeani primus addidit disciplinis petri. Cuius uero non constet quã plures per hunc ad uite uias ualuerint conuerti. qui per mortis ianuas pridem ex defunctis ad supos pote

rat reuerti. Siquidem siue spacio sepulture paradysum et celes
tia. seu exicialium quoque calamitatum horrenda. horrendaque mor
tis uiderit pericula. ille profecto ille nouis et insolitis sermo
nibus post dies quadraginta rediens ad uiuos. perterrere qui
bat impios. ac delinire pios. Neque adeo mirum equidem. quod
itinere mortis exacto postmodum non timebat intentantes
mortem. illud stupendum. hoc querendum. hoc scitu dignissimum.
an imperio petri resuscitatus a morte mori ultra debuerat.
qui semel moriendi legem exsoluerat. Verum hec inquisitionis
maioris nobis ex sola uiuentibus fide fas sit credere ad
nostre correctionis predicationem non ad plenariam illum re
surrexisse inmortalitatis transfigurationem. secundoque defun
gi. quia factum est iusto tam et si occulto iudicio credimus
oportuisse. preter dolorem tamen per gratiam christi fieri potuisse.

Ecclesie itaque octauiensis. sicut eiusdem sedis pontificum
inuenitur in ordine. uidetur in gestis idem beatus Mar
nus pontifex erat primus. tot annis feliciter regnans
in episcopali cathedra. quot diebus iacebat reconditus
in terra. Vir preciosus et omni honore dignissimus. Beatus
nauitus. surrexit secundus. Tercius Marcellus. Metropo
polus condigna uirtutum moderatione. quartus succes
sit. Quintus quinque pollens talentis seuerinus antistes
extitit. Perfectione sui ordinis sextus floruit florentius.
Loco septimo septiformi spiritu dei redimitus contra
uim demonum martem agebat Martinus. Octauo
numero Maximinus. magnaliter octo beatitudinum
solicitudine perfectus. Ordine nouenario valentinus
noueni ordinis angelorum ualenter amicus. Subtexitur
in limitem decimum decalogi seruator seruatus abea

to quidem materno· petri discipulo decimus· ab ipso autē xp̄o petri magistro· magister octauianorum una cū petri supputatione duodecimus· Nec uero refertur inmerito petrus inhoc pontificum karthalogo missus in omnem terram asummo pontifice xp̄o· materni idem in gallias per xp̄m missor· Pulchrū quippe est bonum bene perficere· sed et pulcherrima pars operis boni est· bonū bene percipere· Maternus ergo uice apostolatus petri sicut eucharius· et ualerius· immo plus longe quam eucharius et ualerius· ingallia functus· itemq; post seruatius inpenitentiam eiusdem gentis directus diuinitus· tam et si ipsis et gentibus alii apli non sunt· signa tamen aplatus eorum tungris et colonia extiterunt· uniuersisq; xpianis per quasq; uicinias id locorum· Ceterum et quatuor probabilium species apostolatuū inhis quatuor discernuntur· scilicet in xp̄o· petro· materno· et seruatio· xp̄c apatre missus est deo non homine· Petrus a xp̄o deo et homine· Maternus apetro non deo· sed homine· Seruatius ab angelo· non deo neq; homine· Predicandi quippe officium quod exercuit· non abhomine· neq; per hominem· sed ab anglō celitus accepit· Nempe beatus antecessor illius ualentinus siue sancti spiritus attactu pmonitus· seu quolibet ecclesiastice traditionis exemplo predoctus· quo uecumq; dei nutu iussiue inductus· cum ad extrema uite uergeret· baculum pastoralem sup altare beate marie feliciter fecunde uirginis ponens· sub indissolubilis anathematis uetuit animaduersione· ne quis inde temerarius tolleret· ne quis orbato presulatu mercennarius inmergeret· donec per reuelationē ihu xp̄i comminus electio ydoneū

doctorem & episcopum animarum suarum inueniret. Qua senten
tia cunctis conterritis retroque cedentibus uniuersis absque
benedictione pontificali sedes octauiana merebat septem
annis. Perpendere quis negligat magnanimitatem preci
pientis obedientiamque plebis. Vere digno pastore dignus
populus quem tanta mora uotis expectabat & precibus.
Beatus seruatius armeniorum nobilissimus sanguine
NB oriundus tanta infantie primos flosculos decorauerat
abstinentia ut pene die nulla refectionem susciperet uice
secunda. Mirum uidetur cum hoc sanctus nicholaus infans quarta &
sexta feria seruasse predicatur. at sanctum seruatium infantem omnes
fere ferias eodem proposito continuasse non iniuste multo magis
ipsis mirabatur. Adolescens exinde spectabilis uoluntaria pe
NB regrinatione se contulerat iherosolimis. tota illic deuotio
ne cordis corpus & animam deo dependens in laudum & pre
cum hostiis. Contemptor quippe terrestrium affectabat ymagi
nem celestium scilicet ipsam syon. unde noua lex euangeli
geli & eandem iherusalem ex qua in omnem terram per apostolos
exierat uerbum domini. circuiens scilicet infatigabilis. & conside
rans quot diebus oculis ac mente insatiabilis ubi passus. &
ubi sepultus. unde celos ascenderit dominus ihesus. adorabatque &
oscula dulcia figebat in locis. ubi steterunt sanctissimi
pedes illius. Cuius probitatem iuuenis. ecclesie consules. uere
cundiamque uultus. ac modestiam animi perpendentes. presbi
teralis ordinis eum inpleuere officio. quamquam ille abusque
puerili euo presbiterum se prestituisset. consiliis & uite merito.
Infantia quippe illius. uerum pueritie decus fuit. Puericia.
honestas digna adolescentie accessit. Adolescentia. lucidum
iuuentutis ornamentum extitit. Iuuentus. inclite sene

ciuitatis magnificentia effulsit. Cuius et gratia ultro diuina huma-
nam uim reuerendis eius oculis anglici decoris honorem af-
flauerat. atque iuxta sacram scripturam lux uultus eius
non cadebat in terram. sed quomodo solis iubar per uitrum
rutilat. ita interne bonitatis lux et claritas per illustratam exteri-
oris hominis habitudinem elucebat. Quod licet illi tunc ex-
terius inesset singulare decus. quanto amplior erat gratia
illi. quod soli deo specialiori sanctitate interius. clarior ce-
teris apparuit mortalibus. Nempe cum dominus de celo super fi-
lios hominum prospiceret. ut uideret quis intelligens aut
deum requireret. ut octauiensis ecclesie pontificatus dignus
elucesceret. aptissimus in orbe terrarum hic inuentus est.
Sic denique manifesta probauit res. Namque illi puerilioris
etatis iam dissolui. et esse cum christo cupienti. longamque post sa-
crorum laborum militiam. fastidium temporis et onus uiuendi fes-
sis quasi humeris amolienti. angelus domini conspicuus in orati-
one astitit. curam occidui orbis tamquam nouo tyroni tradidit.
octauiamque in litore oceani sitam adire festinato impera-
uit. Ut qui mediterranei pericula maris. regnaque bar-
barorum longo tractu amploque complexu interiacentia ne for-
midauerit. occulta intrinsecus consolatione. spiritualique cordis
allocutione. sacros illi ignes noua in studia efferuescendi ad-
didit. spemque desideriumque in euuangelio amplius proficiendi
aspirauit. Insuper quoque ne nondum satis confortatus. quicquam
hesitauerit. quomodo annunciante angelo ~~maria~~ uirgo
uerbum dei paritura ex spiritu sancto concepit. ita alloquente
angelo ~~seruatius~~ uerba lingue barbare predicaturus ex spiritu
sancto accepit. uiditque in seruatio pene par suum apostolica dignitas.
cui spiritus sanctus in igne prerogauit omnium nosse gentium linguas.

Quid moramur dictis. cum factis ille moras omnes abruperit.
Itaque ignotas attemptauit uias instarque solis cuiusdam ab oriente
in occidentem gratiam lucis deportans. exultauit ut gygas ad curren
dam uiam suam. permensoque inmensi spacio itineris angelo domini
precedente. semperque illum custodiente. saluus octauiam peruenit.
O felicem. o letabundum. o faustum diem illum. Illo quippe die ca
su conuenerant septuaginta due illic congregationes in
basilicam sancte dei genitricis ~~marie~~ non casu fortasse. uerum ad
ostensionem uoluntatis sue nutu dei preordinante. ut obui
am ~~seruatio~~ conuenirent sic illo die. Constitutio enim gene
ralis habebatur. ius omne et negocium de sacerdotii causis age
batur. multique multa querebantur. octauia quid iam esset la
bi omnia retro non corripi criminosos. non consolari desolatos.
peregrinos non recipi. humiles despici. non regi res ecclesiasticas
traditionibus quibus ceperant. consiliis quibus creuerant.
qualibus oportebat personis. qualibus locis. qualibus temporibus.
quo honore. quo timore. quem ad finem rectore carerent. non posse
malorum pulsum fore. nisi cum episcopi subrogatione. Dum hac
de parte talia dicuntur. atque aliunde similia dum referuntur.
tamquam ubi nubilosa in caligine fulmen expressum fulgore su
bito. mirantium oculos perstrinxit. eo modo insperatus repente
apparens angelus domini. uniuersorum animos inopina formidine
cinxit. humilem seruatium ut nuper ingressus humi supplex in
oratione procubuerat. erexit baculum pastoralem de altari sup
tum porrexit. maximoque cum stupore intuentium ad cathe
dram pontificalem illum perduxit. Oritur pauor et silentium.
et inenarrabilis ammiratio intuentium. Aspicit attonitus ille
ad illum. iste ad istum. susurrat alter ad alterum. alter contra alte
rum. quisque ad proximum. singulique consulunt et referunt alte

rutrum. Quis hic est? Quis nam est? Disparente interim an
gelico lumine: humilisque seruatio cum uirga pastorali consis
tente in medio ecclesie pariter palam intelligentes decretum dei
applaudunt undique leti. Exaltatur clamor ad sydera. fit attonite
ciuitatis in laudem dei consensus et uox una. Uocantur ad conse
crationem uicini presules. cogunt concilium. hesitant suis ne
manibus consecrare audeant illum. quem manibus angelicis
tam manifeste et inusitate norant exhibitum. Ipsomet autem
definiente illos perficere oportere. quod ab angelo perficiendum
sibi cernerent relictum fore. humiliter adquiescunt. temporeque con
gruo infulati procedunt. Procedit et ille. Ad unam ecclesie perfun
ditur unctione. Consecratus uero iuxta psalmistam in uestitu
deaurato. progreditur in sancta sanctorum formosus quidem in stola sua.
et gloriosus in sanctorum sancta. Uere ille beatus. uere a deo consecratus
qui regia uia per hostium introiuit in ouile ouium. qui figura
tiuorum tutorem ornantium non ad aucupationem plebeiorum gesta
bat oculorum. sed figuratarum expressit in seueritate uirtutum.
Commetiebantur huic electo electionem quondam per signum floren
tis uirge aaron. memorabant exemplum thurificantis eleaza
ri contra dathan et abyron. neminisque confessi sunt a seculo
tam glorificam electionem emicuisse per angelum de celo.

Accessit et quoddam claritatis eius insigne ac egregium
quidem. quodque ob incredulitatem quorumdam uerear dice
re. sed quod rursus ob aliorum fidem et deuotionem non ausim
preterire. ne tamquam lassatus inertia coniuncar ultro uiri
cluse materie. Fama ueteris custos eui. miratrixque semper
ipsa sui. uirum hunc descendisse signauit ex consanguinitate
domini dominorum christi saluatoris. Magna profecto gloria. atque ob ipsam
sui magnitudinem uix omnium credulitati accommoda. Ubi

enim ut quidam ait de magna uirtute atque gloria bonorum memores
que sibi quisque facilia facta putat· equo animo accipit· supra ea ue
luti ficta pro falsis ducit· Propugnatores porro tante genealogie
in confirmationem scientie inferunt· de therosolimis aduenisse· nec
dubia fides est· armenium quendam nomine alagrecum· longe
post beati uiri obitum· qui religiose lustratis per gallias quam
pluribus sanctorum locis· nutu tandem domini tumulum quoque sancti
huius adierit· Comperiens uero quod sanctus idem ibidem
aduena· oriundus autem fuisset ex armenia· aliquantisper men
te herens· demumque nominis interpretationem non sine ammira
tione secum intelligens· tempusque aduentus illius diligenter
perpendens· postremo confidenter in medium assurrexit· ipsum
que diu sibi quesitum· uixque iam inuentum eundem esse astruxit·
cui angelus domini olim· uelut alteri zacharie filio· non eisdem
sillabis sed sensu eodem· in alia lingua nomen illud de celo
aduexerit· Moxque generationem eius texere incipiens· erant
inquit anna et hesmeria due sorores· ex quibus anna ut
notum est peperit uirginem mariam· elizabeth et fratrem eius
elius orti sunt ex hesmeria· Quis ignorat unam ex his pe
perisse xpistum saluatorem orbis terrarum? Quis item ex altera
surrexisse eum quo maior non surrexit inter natos mulie
rum? Eliud autem suo tempore deinceps genuit emiu· cui post
modum beata memelia peperit uirum hunc· qui presagiente
angelico numine tali profecto est nomine appellatus· eo quod
longum in sensum ad correctionem plurimorum foret seruatus.
Audientes hec traiectenses cuncti· cunctanti in testimonium
ueritatis censuerunt eadem litteris tradi· Addidit quoque
alagrecus de loco natiuitatis eius· quod nomen opidi· phestia
nomen terre· hebrea· nomen regionis esset persia· ut scilicet·

intelligatur. phesta opidum inconfinio persidis et conjuncte persidi. ad austrum armenię situm. utriusque gentis confouere inse propositos et legitima. ut ibidem castrum fuisse et alia multa.
Nec incongrue persidis uel armenię pars illa dicitur hebrea terra. ubi decem tribus filiorum israhel in redeunte captiuitate inhabitabant. quos in persidem profecto transtulit rex assyriorum salmanasar. Siquidem ex eisdem plurimos ad nostrę comprouincialitatis iudeos huc. rursumque de istis sepe quosdam ire illuc. ita nos compertum nouimus. ut similiter beati seruatij parentes illuc commeare potuisse absque scrupulo credidicerimus. At si mouet quospiam transmutatio nominis seruatij. cur non mouet potius. que causa uerterit apostolorum uocabula petri et pauli.
Quis rogo sanctis martyribus thebeis. scilicet. mauritio. exuperio. candido. victori. Innocentio. latina nomina repperit.
Que sanxiuit lex ut hominibus theutonicis nostra quoque etate quampluribus ad papatus romani dignitatem electis. latina simul imponerentur nomina. Nonne quia cautius est. ut scire queas quid proferas. et proferre quod scias. quam barbaras conando uoces inrisum audientes promoueas.
Verbi gratia. Si ysaac. ysaiam. ihesum uel mariam. seu pascha. seu paschę. romano more iudeo pronuntiaueris. iudeus cum iuramento negabit hebrea esse uerba que dicis. Et uere forsitan. quia hebreorum litteras nequaquam resonat autentica latinitas. Verba uero his expressa litteris si qua resonare possint. horum quoque plurimam partem falsis accentibus fitisque casibus. uarioque aliorsum errore. ignorantia confundit. ut in eo quod hebreus finali accentu dicit miriam. grecus eodem accentu merias. latinus medio accentu pronuntians maria. nonne palam et tenorem uiolat et litteras. Consultius igitur uidebatur interpre

tari· quam falsari nomen seruatii· Summo autem p̄conio eius obiec la
borat fides· quo nam exemplo credi queat nepos fr̄is elizabeth·
etiā si is sero natus· tunc temporis infantulus adhuc fuerit· eiusq;
proles etiā postmodū senissimus sobolem seruatiū genuerit·
quomodo inquiū ille asserat̄ adusq; ualentis aut ult̄ ptigisse tē
pora incurrentib' annis ferme· cccc lx· Uerū q̄s ignorat alias
generationes p̄ tempora sera extendi· alias uelocit̄ perfici· Non
ne goliath & fr̄s ei'· filii moabitidis orphe p̄uixerunt ult̄ spaci
um uite obeth· filii ruth· matterę suę· scilicet cū abysai· aliisq;
seruis dauid· Anne uero alia causa q̄m dei uoluntas· rerū ordi
nem· uel iura dictat· legesq; nature mutat· Uel si uoluntas dī
beati tempora seruatii sic ordinare uoluit· q̄d ne credat̄ oberit·
Ecce tiectenses toto corde genealogiam ipsā diuinit̄· ut relatū
est· ita ordinatā credunt· Sic autē credentes· n̄ irā sed plurima
per beati suffragia seruatii celit' beneficia· & signa p̄cipiunt·
Nequaq̄m n̄ tanta p̄ciperent· si fidei corruptione deo sanctoq;
seruatio displicerent· Non autē displicet deo· q̄d approbat·
Si ergo fidem tiectensiū beneficus deus adiuuat· nonne satis
approbat· Quid ultra· Uoluntati dei quis resistet· Si matusalā
dcccc lx viiii annis uixit· si enoch longeuū adhuc & helyam
arbitriū dei uiuere sinit· q̄d mirū aut incredibile si seruauit
seruatiū quo ad uoluit· pro correctione gentis gallicę q̄ etiā
vii· dormientes martyres a dieb' decii p̄ annos· c· xc· vi· in celio
monte seruatos p̄ idem temp' excitauit p̄ confirmanda ephe
siorum fide· Ds enī nost̄ heri & hodie ipse & cotidie ipse nostris
diebus eundem se ostendit· qui p̄ priora magnalia patrib' in
notuit· qui quoq; in seruatio quecūq; uoluit· mirificare po
tuit· Non hoc fefellit ineffabilis sapientię heinricū romani
orbis imp̄atorē secdm· qui sc̄m q̄dem hunc p̄ma deuotione

diligens · sed genealogię pdicte ratione · aut pbabilit docere · aut prorsus taceri cupiens · questionē inde ꝓposuit · tam papę leoni gloriosissimo · quam toti regni epoꝝ conuentui uniuerso in quadā synodo · Cumq; alii ꝓmpto animo argumēta plurima probationū assumerent · ceteri tardo ad credendū corde · sicut libellum de natiuitate scę marię · ita & huius scripturā genealogię · inter apocripha computari mallent · aderant tunc etiā ex uoluntate dei quidam greci · laude sapientię famosissimi · de constantinopoli ad augustū missi · Adducunt · inquiruntur · nichil dubitant · que alagrecus olim narrauerat · narrant · aliaq; ꝑplura super accumulant · Uincim̄ ueritate · immo uincamur · augustus inqt · cedat romana maiestas · cedat clericalis claritas · Non homo refellat · quod deus defensat · Omnibus ilico tam deuotioribus qm̄ certiorib' effectis · placuit papę · pariter & imperatori · ꝑ pconia laudū huius sancti · rome inter agiografa sollempnizari · Quod quiā immatura idem morte augustus obiit · nobilissimis filiis & nepotib' hereditaria deuotione ꝑagendū reliqt · Acta sunt autē hec apud metropolim rhenicoꝝ magontiā · qm̄ prior etas appellauit magnantiā · Uerū nos extra seriem paulisp tulit calor dicendi · necessitasq; pdicte genealogię ꝓbabilitatē astruendi · Nunc superi' ad tempora regrediem̄ beati seruatii · ex ordine que supersunt succincte comprehensuri ·

Huius etenī diebus emicuit · quā inerrata serie celestis decreti archanū iohes theologus ꝓuiderit · Nā ut refert in apocalypsi sancto reserante agno pimū sigillū libri ꝓuidentię dei equus albus uector uictoris coroniferi · arcuq; extenti signū iudicii ferentis exiuit · Scdo apto sigillo in equo rufo apparuit pugnator cū gladio · Tercii signaculi reclusio librarium

in equo ꝓtulit nigro. Cui ꝓtinus manifestatio secuta est visionis & ordinis. Prima enim xpianismi etate sub eodē agno. & aplis ecclesiam candificans pugnat adinvictoriam innocentia. erat quippe ecclie ꝑmi tiue tam cōmunis substantia. quando cor unū. & anima una. Ipsa deniq; & orbē terrarū cū xpo. in ultimis expectat iudicatura. Etate porro xpianitatis sectā. longe. lateq; ꝑ orbē universum fortissima efferbuere bella martyrū. qui sublata pace scelerū. corpora sua cunctis etiam novorum generib; cruciatuū obiecere. purpurantisq; milicię sacro sanguine rosulentas palmas celo intulere. Horū gloria ꝑ ipsum salvatorē & aplos vel abusq; ꝓphetis iniciata. tum tam & bellū durius. & palmarū pulchri us habebat. cum incontrarium mundus ferme omīs cōiuraverat. cū rome laurentius. karthagini occubuit cyprianus. heremū paulus thebeus petiit. servatius quoq; non longe posterius octavianā venit. Ordine temporum ecclesiasticorum tercio. lucifice cōfessorum efflo ruit ordo. quorum ꝓstites erant quidā edocti examinis iusticię. s; sua tam plebiūq; facinora. iugiter deflentes. ad ampliorē gloriam provehantur. ex humilitate squalentis penitentię. Horum consequen ter multiplicabat calamitates. heresium vulnifica thabes. tam quam hyjoda mors in equo pallido. quartā etatē ꝑcurrens. reg numq; antixpi comitante inferno introducens. cum arrius orbem polluit mediterraneū. machametus sarracenos et egyp tum. arcibucius armeniam. manichea lues affricā. aliasq; mū dum innumere similes undiq; pestes. ut pelagius. ut donatus. ut coluthus. ut florinus. Sed ut fit cū atre nubes sub obscura luna celū transmeantes. una iuxta unā. altera post alterā. singlę suis eunt cuneis. si subito flatus ab [illegible] euro ꝑpartes eas dimo uerit. atq; ad occiduas maris oras depulerit. inopino ut ē per partes splendore. hinc sydus orionis. illinc geminū decus aperit

septentrionis. totoq; celo alia. atq; alia uibrantibus radiis emicant astra.
sic inter infernales hereseon umbras. umbrarumq; multiplices scissuras.
diuine stelle per spiritus sancti afflatum in ecclesia flammas extulere choruscas.
Ieronimus in iudea. ambrosius in italia. augustinus in affrica. seruatius
in tungria. aliasq; similes quaqua uersum per orbem ueritatis testes.
ut martinus. hylarius. athanasius. ut theophilus. ut iohannes crisostomus.
Nec fuit pax inter lucem et tenebras. inter orthodoxos et hereticos. quorum
alii malignitate. ypocrisi dolisq; confligebant. At orthodoxi zelo ca
ritatis. ostensione ueritatis. manifestisq; uirtutibus resplendebant.
et ut ait salomon. contra bonum malum. contra uitam mors. contra iustum
constitit peccator. Nec segne dissidium dissimillimos animos commi
tabatur. uerumq; instar bithalassicorum estuum. fluminumq; impetu li
bero concurrentium. fluctusq; fluctibus spumosis propellentium. isti. illos
excelsis arcebant. illi istos exiliis cedeq; conficiebant. illos tamen ubiq;
furor. istos prouehebat ratio.

Talibus temporibus talibusq; moribus inter prima fere discrimina quantum inclux
erit. quantumq; se publicis rebus prestiterit. qualemq; se priuatum sibi seruatius
seruauerit. cuius lingua uerbis coram presentauerit. Omnes enim erant uirtutes
in illo. Denique ut de priuatis prelibem. frugi dici nichil habet laudis in
seruatio. beneficum uocari uel iustum. uel liberalem. aut innocentem. siue
modestum. ac similia. sunt quidem hec preclare ad modum uirtutes. sed plu
rimorum sanctorum comites. proindeq; seruatiane excellentie. fulminea ful
guratione communiores. Namq; si famosam iohannis largitatem extollimus
eleymonis. quod iuxta uerbum apostoli omni petenti se hylariter dederit. quibus
studiis seruatium prestantem benignitatem consequemur. qua cura ineffabilem
pene mundum complecteretur. que insuper iuxta exemplum diuine bonita
tis ultro indigentibus omnibus solebat occurrere. nullisq; precibus euocata non
querentibus egenis semet ipse nature beniuolentia offerre. Sit pre
clarus ut excellenter est euuangelista iohannes. cui tantam gratie prerogatiuam

sp͡c s͡cs separauit. ut homo hebreus ac uirginalis simplicitatis. tam in
accessu splendore thematis. tamq; dulcedine uboꝝ incomparabili euglium
& apocalypsim. eplasq; suas greco sermone conscripserit. habeat egregi⁹
sorte alia paulus. p̄mus heremita. qui ne occisio salte ubo uita macula
uerit. omniu consortia hominu euitauit. sed dissimili utriusq; uirtuti
sic uni⁹ appropiabit seruati⁹. ut instar aploꝝ quoꝝ. oli in ihrlm locuti
uni uox. per sp͡c sci gram cunctis ipsis intelligibilis erat. cu euglizaret
xpm disparis lingue gentib⁹ tam romani quam barbari sermonis son⁹
simul ita dulcit elucideret exorore ipsi⁹. ut neutri ipso alteri lingue
resultaret barbarism⁹. sed ex uoce simpla loquentis uni⁹ inoffenso cur-
su singlis auscultantib⁹ tamqua genitiue lingue pflueret intellectus.
NB Cu uero exonr secari quouis negocio urgebat. interpretis adiutorio
utebat. uti ne uidelicet uel mun⁹ diuinu causis mundanis depeiare-
tur. atq; ipse loquelis mundalib⁹ ne contaminaret. Fulgeat u in eter-
na gla nullo minor nuptigenaru iohes baptista. qui uino & sice-
ra. omniq; inmundo abstinens. locustis & melle in deserto uita agebat.
seruet tam aliqd loci in hac quoq; gla glo̅so seruatio. qui parit hoꝝ
fere omniu abstemius. pret sacre oblationis libamentu. cotidie namq;
religione continua celebrabat sacramenta missaru. alteri⁹ epuli
nulla ferme die curabat gustu. Quo circa & qsi specie & anima.
quiddam; incorporeu ab uniuersis considerabat. haut miru si hec
illis incredibilia uidebant. quoꝝ deus uent est. Porro n & hec posset. pfecto
credentib⁹ omnia possibilia n essent. Nam reuera & nup in germa-
nie siluis monach⁹ pala multis not⁹ mansitabat. qui ebdomadas inte-
gras in abstinentia pertransiens continuabat. Alteru in ausonie uici-
nia pbatissimi testes asseuerant. solo eucharistie sustentaculo. etate
ultima egisse longiturna. Veru seruati hoꝝ nequaqua minor
enituit. qd siue fratru spuali caritate aliquotiens exorat. seu g-
uioris infirmitatis causa interpellat. licet raro. tam aliquando

ieiuniū soluerit. forsan ne uel in hoc differret a p̄mus ap̄lis. qui ad infirmor forma̅ receptione sua. dignati sunt. & mulierū q̄q; hospicia. Talib' igit̃ cōparari. he sunt laudes seruatii. At ū siquis uirtutes mor̄ n̄ dignitate sui. s; p̄signa miraculor̄ malit pensitari. hic talis est ac si nulla̅ diligat habere potentia̅. nisi adue stiū nitidarū licentia̅ fauorisq; popularis audientia̅. S; esto. Nonne ultro censebit eximia laude. ornandos petrū & paulū ap̄los. quor̄ umbra unius alteri' semicinctia. egrotis detulere remedia. Enī enūuero nec inhac ratione nulla seruatio seruabit̃ pars glīe. cui' cibor̄ reliquię lepsis & inerguminis. quales prohdolor. cateruati tunc ibant inplebe. celere̅ emundationem transfudere. Pedes insup & mani' seruatii. qui tetigisset eger. protinus icolumitate resumpta exiliebat alacer. Sic sic sup omne nom̄ ad dexterā patr̄s exaltat' comparatione sua hinc dignet̃. si dici fas est dn̄s n̄r pius ih̄c. ad cui' sacrę mani' contactū. mors & lepra. surditasq; fugerunt. mulieresq; una peccatrix maria. altera emorroysa. pedū siue fimbrię amplexu liberatę sunt. Quid illud. quod fluuiales guttę lotis manib' seruatii decurrentes. infirmis p̄stabant sanitates. Nū & inhoc quicq̄m habuit. q̄d dn̄icis opib' cōparari merito possit. Xp̄i nempe diuinū corp' attingens unda iordanis. toti mundo salutem iniciauit baptismi salutaris. uulnerato xp̄i latere decurrens aqua & sanguis. restauratione̅ orbi adiecerunt uitę inuiolabilis. O felix seruatii. o uere. terq; quaterq; idest sp̄u & corpore beatus. q̄ quantūlibet particulari & alonge. sanctitatis tam̄ & op̄um xp̄i adeo ueracit̃. adeoq; efficacit̃ potuit imitator existere. Eluceat ne quā expressa imago di̅. anima hui' exsplenduerit. cui' & excorporis attactu insimilitudine̅ corporis xp̄i sanitatū gr̄a effluxit. Istę sunt seruatianę laudes.

iste inquam uni specialiores. tam cunctis spectabiliores. ut non inter
uniuersos ecclesie confessores predicari. sed capiti domino primisque principibus
ecclesie principalium uirtutum signis meruerit assimilari. cui tam
et si eque. ut cunctis sequentibus ne primus fieret. summis meritis
preripuere priores. inter primorum tamen uirtutes inueniri. ut beatum. sic ut
At qui ne non plenarie particeps fieri posset christi s clarum est.
glorificationis. nisi socius fieret et passionis. ne ue nescirent homines an
sciret aduersa pati. nisi contigisset probari. sathan antiquus ille qui
sanctum iob a planta pedis usque ad uerticem ulcere pessimo percussit.
quique apostolos ad cribrandum uelut triticum expetiuit. idem ipse
pristina diritate contra seruatum octauienses concitauit. Murmu
re quippe ex detractoribus orto. clamabant. quid sibi cum aduena igno
to? Illum ignorare iuridicialia terre. non frequentare curias. non
amare gratias aulicas. gaudere solitudine et silentio. res et ho
nores tungrium ex eius inerti ocio prorsus labi retro. Effrenata igitur
seditiosi tumultus eruptione. tamquam ad latronem irruerunt
tota debachatione. utroque abstinentes uulneribus procul urbe
pulsum expulerunt. O letalium rea obliuionum. ceca mens hominum.
huncine sede illa abicitis. cui pridem illum angelicis imponi ma
nibus cum leticia uidistis? Tanta ne anglis celestibus pacientia. ut
animus terrestribus tanta furoris excandentia? Sed o quante causa
uictorie. quantique incitamentum gaudii fremuit ille. tunc erat serua
ti. qui sereno uultu psallens et tripudians ibat a conspectu furen
tis concilii. quoniam dignus habitus est pro nomine ihesu contumeliam pati.
Veruntamen nequaquam complacuit misericordie dei fructum laborum
sancti sui penitus dispergi. Egressi enim cum illo sunt fideles pluri
mi. compatientesque canonici. quos profecto nullus potuit uincere
terror. non deuoti comites innocentis patris persequerentur iter.
Nec in segnitia uacabant mesticie. uel luctu uano. sed uicina cir

circumeuntes castella et uicos. predicabant euangelium docebantque; dignos
donec traiectum eiusdem propositi causa peruentum est.
Hic in agris publici uia strata. que appellatur uia regia. uisebatur
mediocris basilica quondam a beato martino dum huic uicinius commo-
raret in honore domini saluatoris. petrique apostolorum principis ad titulum con-
secrata. Est uero locus abortu solari iocundis mose fluminis inunda-
tionibus oblectabilis. Ab austro riuulus montes et sata. Ab aqui-
lone ualles ac prata pulcherrime habens uisionis. Terram undique;
fructuariis refertam copiis. Via porro regia per prouincias et gen-
tes olim ab augusto sternitur nulla de sygonum ipsis in franco-
rum euntes regnum. per hoc traicit traiectum. Nam hac iter est
rectum. Quo perueniente seruatio. ediculaque prefatam ingresso.
tum uero tam passionis christi quam apostoli petri. omniumque; priorum sanctorum
pectus eius memoria refudit. Cum autem sancti predecessoris sui
martini mores et quasi uultum consideraret. ex dispositione ha-
bitaculi lacrimis obortis. quam congrue inquit. hec et illa constru-
xit. quam commode ad eum ipsis hic constituit. hoc loco steterunt pedes
eius. in isto cathedra illius. hac deambulauit. istac uerbum uite
pronunciauit. hic recubuit. hic dignas deo preces effudit. Igitur
perinde eo loci desidens. solique se deo ac sibi seruari committens.
omnemque; terrestris cogitationis materiam fugiens. ita demum
celo defixit spiritum. ut facta sibi iuxta basilicam cellula. preter
occursus ac discursus hominum. omnimodis uiueret solitarius.
Tamquam enim granum frumenti. ut fructum plurimum ferre posset.
in angusto cellule uelut in sepulchro terre. ultro mortuus
mundo et absentatus est. Uerum cum ex longinquis finibus populi
caritati illum adirent. animasque; suas illi caturi committerent.
pius ille solitudinem cupiens. multitudinem sustinens. lauda-
bileque; bellum benigno in pectore. hinc uotiue uoluntatis

illic contra pugnantis pietatis ferens. tandem pietas ut uince
ret. effecit. uniuersosque aduenientes paterna indulgentia suscepit
spiritualibusque ac corporalibus utilitatibusque; scilicet hominis alimentis uni
uersos refecit. Sic eo mirificauit dominus misericordiam suam cum illo.
ut cuius animum apposito reuocaret benignitas. eius uoti fieret
quoque facultas. Cum enim totum sese in se colligens. unicaeque sim
plicitatis amore uni deo inherere. totumque spiritum illi unire cu
piens. pro desiderio secreti silentium christum appellasset. repente de
celo affuit. qui assumpta hominis forma. quibusdam senioribus in
christi nomine congregatis. ac de communi salute consultantibus in con
claui apparuit. cur dilectum domini in incustodiendo uexari tumul
tibus sinerent arguit. increpantesque ut arcerent imperans pertransiit.
nec ultra comparuit. Stupore mox orto. nemineque dubitante num
cum talem missum de alto. tam notorum quam ignotorum nullus deinceps
dilectum domini a sopore diuine contemplationis excitauit. aut euigi
lare fecit. quoad ipse uoluit. Vacabat ergo iam preoccupatus gustaba
que et uidebat quoniam dulcis esset dominus. Et quia uidenti creatorem:
angusta est omnis creatura. in eodem sincerissime contemplationis
speculo. cuncta pene precognouit. que superuentura erant
penitus. penitusque subteriacenti seculo.

Ascensiones uero altiores in corde suo seruatio disponente superius
que adhuc. superiusque de conualle lacrimarum ascendere anhelante:
nutus domini qui helyam israhelitis post tennium reddidit. hunc
quoque de separationis sue restituit secreto. utpote spiritualem
lem sponsum delectulo floridio. Gaudium reddit. et lux rediuiua discipulis. occurritque illi uelut ex monte synai post dies
quadraginta. dimisso moysi. ac uelut iohanni de pathmo in
sula regresso cum sua apocalypsi.

At seruati non modo priuatarum sed et publicarum quoque causarum cu

ris· ac sollicitudine clar(us) apocalypseos sue uniu clemulle reuelare 14
discip(u)lis dignat(us)· typicatos p(ro)rem iohi scorpiones· locustasq; gale
atas· p(re)dixit barbaricas hunor(um) phalangas· de puteo abyssi sue
pgressuras fore· orbēq; florentis p(re)cipue p gallias eccl(esi)e· nomina
timq; urbē octauiā depastū ire· It rumor & pauor p ipsos &
p(ro)uincias· rogat(ur) s(an)c(tu)s instanciā aduenire urbē treuirinā· Assensit
s(an)ci benignitas· cōtenditq; obuiā illi omnis sacerdotalis dignitas·
totaq; regni sublimitas· Appellat(ur) exponere que nouerit· Exora
tus exponit· Occupat extemplo audientes horror & mentis he
bitudo· timorq; & tribulatio· Init(ur) consiliū· Placuit supplicatio(n)ēs
dirigi romā ad principē ap(osto)lor(um)· Querit(ur) legat(us)· Et q(u)ā pollentissi
mū p(ro)bat(ur) continuo· ut qui ad ipsū nunci(us) elect(us) fuisset a d(omi)no·
ue(n)ē ad ap(osto)lor(um) p(ri)ncipē int(er)pellator eligeret(ur) ip(s)e· Astipulant p
babilitati· Apposcunt uoce unanimi seruatiū legationi· Re
spondit se q(uo)d potuerit egisse· Cōmonit(us) & aliū· Sat acturū p sua
sorte· Superatus aut(em) uniuersor(um) instantia uix tandē adq(ui)euit
lenitate solita· q(uam)q(uam) nosset inmutari n(on) posse diuina decreta·
Hortabat(ur) aut(em) indicta ieiuniū· corrigi ausus indisciplinator(um)·
Actaq; est supplicatio a p(ri)morib(us) & plebib(us) pariter· pueris q(uo)q; inge
nuis· itemq; libertinis· s; & uirginib(us) cōsecratis d(e)o & aliis· uniu(er)so
q; incōmune ip(s)o· S; neq; sic satis expeditū sibi seruari ir(a)ti astru
xit· n(on) efferatam colonior(um) pseudo p(re)sulē· quē post tergū suū eccl(esi)e
nociturū timuit· eccl(esi)astica p(ro)rem seueritas iuridicialit(er) dis
cusserit· Illico p(ro)cedunt uniu(er)sali p(ri)ncipū decreto· ueredarii ue
loces agrippinā· cogit(ur) cetus clericor(um)· & senat(us) om(n)is ad synodum·
Pontifices postremo comitante singlos ingenti mole ip(s)or(um)·
Maximin(us) treuiror(um)· Valentin(us) arelathensiū· Donatian(us) cabello
nor(um)· Seuerin(us) senonor(um)· Optatian(us) treassiū· Iessius nemetū· Victor
wangionū· Valerian(us) autisiodorensis· Amand(us) argentoracensis·

simplicius augustidunensis. iustinianus rauracorum. eulogius ambianorum.
diuscolus remorum. diapertus aurelianorum. procedunt tempore statuto ad
concilium iudicantibus. aliis tum quibusdam penitentiam et correctionem
effrate indici non tantum oportere uirum tam clara sede subito
deponi. aliis sane perpauentibus ex hac uenia nichil oriturum
infausti. ne uti causa prestaretur sceleris dilatandi. hos illosque inter
mediastini sententia seruatii. sentiebatur huiusmodi. Videtur michi
defensio heretici et apostate huius effrate iniqua. si quis uelit
superare difficilius si rogare. Cum enim aspicio agripinensem hoc opi
dum. cuius ille blasphemiis suo inuoluit errore ipsum. uideor
michi uidere quasi furorem basilidis. resuscitatamque amentiam
carpocratis. Redduntur memorie mee perfidus apelles. intueor
mente alogos defitites. Versatur in meos ante oculos aspectus
macedonii. uesanumque facinus nestorii. Qualium quia uehemen
ter grauia nec ullo modo ferenda nobis decernuntur deliramenta.
idcirco seueros uos non iniurgia prebebitis. in deteriorem illius effra
tam. Plebs ista simplex prelati magistri conductum sequens nomi
ne putabitur innocens. Nos nos presides merito reatus arguimur.
qui hereticos regnare in ecclesia patimur. Effratam ergo qui christum
saluatorem meum negauit esse deum. ego nego esse posse episcopum.
cum quo sepe athanasio quoque alexandrino cognoscente contendi.
durumque conscientie pectus induratum deprehendi. Cui et penitenti
a si qua est expectanda. potius hanc censeo maiorum exemplo inter
laicos agendam. En nostra libertas patrum. urbesque templa et altari
a. uasaque sacra. expugiscimini tandem gentibus dispergenda traduntur
nostram ad noxam. et adhuc secure inimici ueritatis inter nos ha
bitant. Habitant. immo in synodum contentiosi, superant de so
liis magistrant. uincere nimis non desperant. Verum etiam si mun
dus omnis effratam defenderet. etiam mundus omnis saltem in hoc ue

[.]ritati cederet. Quisquis effrata secta non aversatur, uicleorum
blasphemias amplectatur. Nulla mora singulis pontificibus singulas
orationes ad eandem normam ordinati dictantibus effrata exorci-
natur. Severinus in locum eius vir plenarie catholicus et sanctus exaltatur.
Beato servatio romam profecturo gallia post tergum libera heresium
relinquitur. Traiectum tamen ante reliquit. Inde methis diuertit.
Ubi a sancto auctore ciuitatis eiusdem antistite susceptus honori-
fice, rogatu ipsius et fratrum celebratis missarum sacramentis in be-
ati stephani prothomartyris ecclesia lapidem altaris, erat enim spe-
ctabilitatis eximie, sed ruente desuper trabe dissiluerat, duc-
to per fracture margines digito in integritatem prius reconso-
lidauit pristinam. Miratus est beatus auctor hospitem operis
tanti, sed meritum opus sanctus servatius econtra beato ascripsit
auctori. Nunc diuisa pietate traiectenses et metenses illic
singuli suo assignant pastori. Beato autem auctore secum domnum
cum totius cleri et populi uberrimis fletibus tandem annuis longius
prosequente, seque omnesque sibi a deo creditos precibus illius commit-
tente, ille tandem progressus basileam transitis alpibus salu-
tat italiam, uisitat opida, illustrat castella, sanat egro-
tos, emundat energuminos, paulatimque transiens relinquit post
se diuina opera insolita predicantes. Post se ingn̄. Immo nouita-
tis quoque nuncia fama precurrens cunctam multiplici ru-
more romuleam percussit urbem. Denique non nullis romanorum
ea uia qua sanctus domnus uenturus fuerat quasi stella diuini ful-
goris ortu prius suis noctis apparuerat. Quo signo, famaque pre-
cedente, deus quantusque esset qui ingrederetur illustraturus
ciuitatem cognoscentes in psalmis illum et hymnis suscepere,
obuiam procedentes. Os quoque oculosque ac singulos sancti artus attonitis
lustrabant luminibus, mirabanturque totum corpus attenuatum ie-

iunus spiritualibus stupebantque gallorum legationem mestam legatumque ar
menigenam tantique demum nominis ac meriti fama resonabat
quoque diversi sexus et etatis uox altisona ipsas quoque coram applau
dere uideres plateas. uere hic sanctus sanctus hic uere inusitatique
decoris et potentie. At ille tanti pauens honoris appetens
autem conscientie simplicis disciplinam omnibus satis retulit gratias.
at sibi priuate habitationis delegit hospicium. Ante siquidem quam
palatium ingredi presumeret principis apostolorum omnium circa lustra
uit oratoria sanctorum continuis uigiliis intimisque lacrimis sup
plex suffragia implorans singulorum ne non dignus iudicaretur attac
tu liminum sacrorum. Heu quantum distat inter lucem et tenebras.
NB. inter sapientem hunc et mentes stolidas. Nos inpudentes polluto
corde atque illotis pedibus in sancta sanctorum securo impetu quotiens
libet currimus. ille innocens post tanta merita uirtutumque tot mi
racula longinque uacans penitentie foris stabat uelut indig
nus. unde et longe aliter ille meruit suscipi quam nostra soleant
uota respici. Expectabat autem diem qui est viii ~~kl. apl.~~ diem
inquam quo mysterio tam dominice incarnationis quam passionis eter
na mundo profluxerunt pignora diuine miserationis. sperans
eo tempore propitium ihesum clementiori uultu se exauditurum fore.
quo ipsemet pro totius mundi piaculis humanatus olim et cruci
fixus paternas aures pontifex et hostia dignatus est interpellare.
Nocte igitur optata seruatis antistes legationis gallice preces.
pietati saltem superne offerre presumens. primo continui silentio
sacre fluentibus lacrimis apostolorum cepit rigare limina. Deinde
crebris genuflexionibus procedens. manibusque secreto pectus
tundens. osculaque pulvereo pauimento dulcia inprimens. inter
uit luctuosum celebrare sanctuarium. uere et ipse pontifex factus
ingenuum. Cum igitur fletibus plurimis pugnans propriaque peccata quoad

ualuit purgans· indefesso spiritu· dum tamdiu diutiusque orationem protende
ret· nimia extenuatum inedia corpusculum· ibidem sicut humi pro
cubuerat· suauissimo sopore correptum est. Neque enim sopor ille
humanus fuit· uerum res accidit tam prophanis mentibus inusitata· quam
sanctis ab initio seculi speciali semper dignitate prerogata· Nam quem
abraham ad radicem mambre· quem iacob ad uadum iaboc· facie conspexit
ad faciem· qui moysi in innocua conflagratione rubi· ut senioribus
israel apparuit in monte synai· quem ysaias et micheas in solio uide
runt excelso· is non impari priuilegio presentari suo dignatus est seruatio·
Vidit namque et ante altare similitudo throni aurei et super
thronum sedens dominus ihesus· Illius ad dextris aspectus gloriose matris eius marie
uirginis· Per circuitum mille milia sanctorum· petrum autem et paulum apostolos
cognouit ex medio cunctorum· Quos ut conspexit quasi orare pro excidi
o galliarum intellexit flebilisque una ipse legationis credite uota
presentans· orare cepit· Eheu· sed fere frustra domino ausante omnia·
Solus in adiutorium eius prothomartyr stephanus efficacius prouenit ita
ut solum tamen oratorium metense martyris eiusdem sanguine insigne
in quo beatus auctor sequens suaque omnia pro se beati seruatii commenda
uerat memorie· liberandum impetrauit· Hoc seruatius cernens
et exhorrescens· nichilque ultra prius iudicem leniri conspiciens·
impetrauit unum oculos deflexit humiles· ut sue tungris misererE
tur expetens· Et apostolus· Noli inquit frater pulsare ianuam iusta
censura iam clausam· Clamor enim tungrensium peruenit usque ad
celum· hii quippe preter innumeras mundialis glorie copias specia
li prerogatiua misit deus ante paucos annos ierosolimitanum
quendam· quem pontificali cathedre prouectum ope numinis
angelici susceperunt· ut par erat sicut angelum dei· Post adim
plentes peccata sua· dilectum domini abiecerunt· eiusque doctrinam·
Que ultra spes correctionis eorum? Vnde ira dei super eos

Animaduertens·
usq; in finē peruenit· Animaduertens sermonē sermonē seruati
seq; causā pditionis cōquerens aduexisse tungrensib· licet
unanimit̃ demulceret eū· benigna cōpassio scōꝝ astantium
noluit tam̄ p impiis cōsolari quia n̄ sunt· At pius petrus
alleuans illū apphensa dextra· quid me ait sanctissime ser-
uati inquietas? Mori p fr̄ibus & anathema fieri optas? Affec-
tum approbo· s; n̄ hec tam̄ apud dm̄ est uicissitudo· ut impu-
tet̃ iusto· qđ perit peccator· Immobile ḡ decretū dī· narrare
memento epis gallie omīb· & auctori· Tu aūt dilecta anima
nec longe· post insortē scōꝝ colligenda· ne desolare· Deniq; hy-
nos uidebis· s; magnifice glorificabere in eis· Hinc uultu & u-
bis impensius indulgens hilaritati· quenā te indigna ca-
lamitas amantissime conficiat· dixit cū tui amore misera-
tor & uisitat dn̄s hoc loco· ipse t̃ cū multitudine tanta an-
geloꝝ occurrere dignatus sit? Tibi pfecto ut optat anima tua
celestis porta erit apta· At tunc qcqđ petieris· reuera impe-
trabis· Urbs aūt tungris· t̃ sepulcrū nequaq̄ erit cui doct-
nam abiecit infelix· s; est tiectū· locus quē diligis· ciuitas re-
gia· ecce exauditū te noueris pro ea· sitq; tibi monumentū
& gl̄a· Uale itaq; ac redi dilectissime· multoq; p̄mio laboꝝ
glorificande· ac circa finē mundi maxime· His dictis· ne ta-
men pius pontifex· qui iure legis intuerat· indonatus
a cōspectu xp̄i discesserit· salutē animarū omnīū tungrege-
narū· conuiti tū adhuc pinducias & penitere uolentiū
accepit· insupq; cunctis undelibet clamantib· ad se· ius dā-
di solatia tā obeuntis· q̄ suborientis uite· Signū qq; mirabi-
le claudendi celū & apiendi potestatis accepte· discedens
NB a clauigero celi· clauē diuine fabricationis in manu ges-
tauit argenteā· ne inferior foret illo· cui tabulas lapide-

as inmonte oli d(eu)s dederat. Igit(ur) illo celestibus intento. celestis q(ue); intentionis occupationes diu remoto. minaciter equide apparebant que p(re)dixerat. s(ed); n(on) cont(ra) p(re)ces tam(en) ipsi adiuuente inferri prorsus mundo clades tanta poterat. 17

Anno urbis co(n)dite. millesimo centesimo octauo decimo iuliano augusto ia(m) ira celesti co(n)sumpto. iouinianoq(ue); repentina morte p(re)ssidato. ualentinian(us) apud nicea(m) insigne augustu(m) purpura(m) induit. fratre(m)q(ue); ualente(m) constantinopoli co(n)sorte(m) regni assu(m)psit. Hic porro ualentinian(us) militu(m) pride(m) fuerat t(ri)bun(us). s(ed); a iuliano artat(us) ad deliberatione(m) aut ritus xpianos deserere. aut milicia excedere militia excesserat sponte. p(ro) co(n)seruanda xpianitate. Xpi aut(em) gr(ati)a p(ro) cui(us) religione reliq(ui)t tribunatu(m). mortuu mox p(er)secutoris successit in p(ri)ncipatu(m). Portenta de celo. penes atrabatas lana de nubib(us) pluuie mixta descendit. apud argos grando mire magnitudinis non nullos hominu(m) extinxit. t(er)re motu p(er) totu(m) orbe(m) facto mare littus excessit. multaru(m)q(ue); insularu(m). siciliq(ue); urbes co(n)cussit. habitatoresq(ue); ruinis oppressit. Vale(n)s heresim arriana(m) incidit. Atharic(us) rex gotho(rum) p(er)secutione(m) in xpianos crudelissima(m) excitauit. Valens ut monachi militare(n)t edictu(m) dedit. recusantes fustib(us) interire fecit. quo(rum) plurima pars p(er) egypti deserta et nitria(m) errabunda. multifaria(m) marty rio(rum) uictrices palmas inuenit. Gens hunno(rum) diu inaccessis clausa montib(us) rabie inopina exarsit. animu(m) utriq(ue); omne(m) in opes romanas sparsit. pectus tumidi p(ro)de(m) ualentis formidine torsit. Denuq(ue); t(er)tius ualidu(m) e cont(ra) exercitu(m) ualens acciuit. Quo uicto. rursus instaurato militu(m) numero. ducib(us)q(ue); alliu(m) misit. Hoc etia(m) exempto. robore toto tot(ius) imperii. uirib(us)q(ue); auxiliariis. ipse sept(imus) obuia(m) iuit. Tu(n)c hunni uelut rapaces lupi mortiu(m) et sanguinis cupidi spe p(re)daru(m). animos. armaq(ue); acu

unt: in impetu prelii. Videns ualens extimuit: constituit sententiam q; flexit: fedus poposcit: terram gothorum absq; tributo hunis primo promisit: taliq; consilio romanorum hostes hunos. contra hostes romanorum gothos astute deuitit. quos et prius hunice furor antiquis sedibus exterruit: ultraq; danubium expulit. s; eosdem ualens absq; ullo federis pacto. profugos insipienter excepit. Gothi deinde ob auariciam ualentis afflicti fame. uicto ualentis exercitu sese per thracias diffudere. Debachantibus quoque et obstrepantibus inde hunis. inde gothis. romani terminos orbis. expectatio. spectaculumq; ingens erat xpianis. ille ne essent due gentes immanissime. quarum tam diram eruptionem prescripsissent olim prophete. temptarunt q; non nulli per gog. et magog. enigmatice gothos. et maiores gothis hunos interpretari. Plurima quoq; horribilia tam de his. quam de massagetis. aliarumq; borealium immanitatum monstris fama retulit. ut carnibus humanis uesci. ut eorum dum interdum quibus ueherentur equorum cruore potari. aliaq; similia. que quod expedit prosequimur. Seruus igitur domini seruatus licet mentem eius nequaquam magnitudo reuelationum extolleret. ne non tamen post dulces uisionis honorem petaneq; collocutionis dulcedinem quandam amaritudinis sentiret. uti plenius boni maliq; dinoscentiam sciret. quoniam paulus post tercium celi paradysiq; dei conspectum. damascenorum metu demissus est in sporta per murum. ita inquam seruus domini seruatus. uix dum romulidarum municipia exerat. cum late uagantes hunorum incidit phalangas. Capitur. discutitur. trahitur. uinculis mancipatur. Sed enim his qui lumine celico pastores bethleemiticos olim circumfulsit. quiq; numine angelico apostolos clauso de carcere pepulit. uidelicet in una noctium in medio hostium in tenebris seruato seruatio. insigne iubaris de celo indulsit. Rem custodes castrorum conspexere. quedamq; his et diuine

dignitatis psone incosolatione uinculati apparuere. Aurora
orit. a uigilib; res cognita pditur. captiuus poscit. producit p
illo. contra; illu multi multa pstant. Sed ut dissolueret dns con
siliu uanitatis. quemadmodu in cocione uideor. in similitudi
nem angli uultus stephani pthomartyris efficiunt. haut se
in tumultu humor. facies seruatiana. solis instar resplenduit.
Residentib; pinde sententiis. partiu uni seruandu denuo
tradidere seruatiu. ceteri alius alio pgentaculor dispgunt
desiderio. Postq. exempta fames epulis. mixeq; remote. rur
sus expectaculo captiuu poposcere. Abiit nuncius. et rediit.
signuq; mirabile dictu retulit. illu scilicet campo sopore
sopitu iacere. aquilaq; grande pone assidente. ale unius
tegmine umbra dormienti parere. altera ueluti flabello
aura ciere. Ruunt barbari certati accurrentes. extimuerunt q;
parit uidentes. Facto ministerio aquila repetiit etheris alta.
Seruatius accurrentiu strepitu. sompno excit. in medio sistitur.
Cui gens. unde domo. qua exerceat arte. qua colat religione
exquirit. Dm celi tantu se adorare pfitet. Barbari di celi metu
uersi in admiratione. omis petiere benedictione. uereq; concla
marunt illu dm esse deor. qui ut sol diei et ut luna nocti
sic die noctuq; decori esset obsequentib; sibi. Princeps ipse ho
stiu cum sco secretu optasse colloquiu. fideiq; ab eo pcepisse
fertur sacramentu. Libertati quoq; illu honorifice reddidit.
ut apli petri uerbu compleret dicentis. magnifice glorifica
beris in eis. Igit italia iam alpibus quoq; retro relictis elisacie
tande fines attigit uiciniaq; uangionu usq; ptransiens.
sic forte lassus itinere senex siciens cosedit. Neq; n puteus.
neq; aliqs erat ppe fluuius. Ad illu g mente reduxit. cuius de
latere oli aqua redemptionis humane pfluxit dextram

leuauit· crucis inmodū terrā signauit· Statim uictoris ante pedes
gurgite pleno fons emanauit· qui salutari gustu egris quoq;
remedia deinde n̄ paucis apportauit· Quoꝝ de grege uidua
ui febriū acerbissime afflicta bibit· febres reliquit· agros suos
seruatio addixit· Sola p̄mū id exemplū ꝑtulit· sed finitimus
quidā ipsius uico id secut̄· ꝑdia q̄q; sua scō dei donauit· Deinde
alia sunt aplurimis plurima simulit̄ oblata munera· Fons
autē ut aiunt· hodieq; potationi salubris· tā pecudū quam
hominū· ꝑ feno suaue olens germinat ciminū· Appropinquās
wormacie· suscipit̄ magnifice abeato amando urbis eidem
ꝑsule· Ibidē quoq; abeato auctore metense epō wormaciam
usq; obuiā ꝑ amoris nimij pignore illi occurrente interpellat̄·
ut metis denuo desiderat̄ uisitatū uenire dignet̄· Spopondit·
sed ire coloniā agrippinā prius disposuit· Quo ꝑueniens· scōs ipsi
deuote se circūdantis recusans multitudinē· hospiciū sibi ext̄
muros delegit ibidē· Cui scs̄ seuerin9 sedulus serā usq; inoctē sub
sequens· dū postea more suo monasteria singła psallendo lustratu
rus discessisset· int̄ psallendū rursus adhospiciū uiri dī· cū q̄ illi
cor unū & anima una fuit· pedes· oclosq; reflexit· signūq; mirabi
le decella orantis ~~seruatis~~· columpnā ignis adcelū extolli ꝑspexit·
Pro cui9 miraculi uisione· ꝑq; melodie celestis q̄m ibidē postea in
beati t̄nsitu martini exaudiuit cōmemoratione· deinceps idlo
ci ecclesiolā edificauit· cōsecrauitq; portā celi appellauit· At s̄uati9
scī q̄q; maximini treuiroꝝ urbis epī colloq̄o n̄ se subducens· cō
festī cunctis penitentiā ewangelizanda it̄ ingressus est· metis de
ducens· ubi francoꝝ illiū ꝑstolabant̄ cōsules· nobilitatisq; omīs
duces· Uerū ille p̄mo igressu ordine recto ꝑferens humanis di
uina· missaꝝ inciat̄ est mysteria· Et int̄ agendū ei facies uelut
ignis species radiasse uisa ē· Mactato tanta glā sacrificio· tandē

edicioru locatus consistorio · cu ingenti luctu qd cognouerat expec
tanti retulit pplo · Ac stati stupore graui consternunt omis · singlorum
q; audientiu tinniebat aures · Quib ille sciorum pacientia pdicans · atq;
data benedictione coegit ad ppria · exhortans tam assiduis deu
pcibus pulsari · ut calamitas superuentura cunctis · mitior superue
niret supplicib singlis · aut imminens piculu · ut humilib uotis
differret aliqntulu · Veru & octauianorum maiores natu · maiores
q; gradu · uibe ad offensi patris conspectu tiore coacti · occurrerant
sed qm flecterent ad misericordiam · quem nunq uacuu misericordia of
fenderant · Prostratas deniq; pedib pces cu lacrimis deprimentes ·
heu tua inquint fides sca · tociensq; dulcit osculata nob dextera ·
Quom pastor bone oues deseruisti · quaru celitus ab angelo re
gimen suscepisti? Quida ante hac fateor enim erroris tepestate
abrepti deseruerit · nc omis ex animo tecu sunt · teq; ut uideas
ad cathedra expetunt · Neq; n credere quimus in puiuso errore ·
tantu nos tibi ferre dolore · Nunc n quo facie auertis? Quicqm
ne dulce nrorum si te pat erit? Requirit te uirginu scimonialium
pudicicia · mutat monachorum mesticia · deflent tua cura pupilli
& uidue · nunc alimonie egentes · qibus tunicas tu faciebas & ues
tes · Vlterius ne tende ira · Talib ille flexus · tungri cu eis pfectus
est mestus · Fama continuo ciet · plebe undiq; confluente · stetitq;
obuius uenienti ordine longo infelix grex · quem talib pastor
pius affatus est · Semel ds loquitur dilectissimi · & secto idipsu non
repetit · quia n est ut homo · ut mutari possit · Ipse enim in euua
gelio ait · Celu & tra transibunt · uba aut mea n transibunt · Fi
lijs aut disciplinatis · omnis aduersitas ferendo est superanda ·
Turres tungricas singlis reb puatis uire patre ppostuistis · res
puatas nequaq · pceptis di posthabuistis · nc turriu tungricarum
reruq; puataru destructio · nil pponendu probabit deo ·

Tam si dolere uos equum est pro tantorum excindenda murorum altitu
dine. multomagis fas est. gaudere uos pro omnium uestrum qui diligi
tur christum. concessa mihi animarum eterna beatitudine. Hoc dicens. dex
teram extendebat. nam clauem celestis artificii argenteam petri apostoli
quondam mirabile donum dextra gerebat. hoc ait iudicio tungris
per clauigerum celi mihi exhibito. noueritis me his ianuam celi posse
claudere. quos pastorali uirga per angelum olim mihi tradita nequiueri
emendare. item his posse reserare. qui uel adhuc precepta nostra sta
tuerint affectare. Interim uniuersos conspiciens in aspectu corde tenus
sibi collaborantes. et nunc ait ante cetera operam do. ne sancta nostra si
mul nobis eripiantur cum urbis excidio. Quod consilium meum uestre
pietati si placet agnoscere. ne queso fessi patris faciem uelitis
expugnando confundere. Qua aduocem ab uniuersis est uno concla
matum. Nil ultra tibi pater restat laborandum. nisi quod uelis. ut
iubeas tantum. Ad que intulit ille actutum uolo corpora inquiens
sanctorum et uasa sacra. hinc ut transferantur traiectum. quod perfugii octaue
postmodum reputabitur in solatium perfectum. His peroratis. in sermone
responsum est. sed lacrimis. equaliterque perturbatis omnibus cuiuslibet sexus
uel etatis. sublatus est ad astra clamor flebilis. index extreme
desperationis. Hic dum in cardine res uacillat. festinanter sanctorum
~~ualentini. nauti. marcelli. metropoli. seuerini. florentii. martini~~
~~maximini.~~ ciuitatis eiusdem episcoporum. reliquias tolli imperat. unaque
cum aliorum innumero numero sanctorum diuinique ministerii uasis et
crucibus simulque sepulture sue necessaria tollens usibus. exacer
batur urbis eiulantiumque post eum multitudinis lamentabilis
egrediebatur tumultus. Quis questus illius diei quis lacrimas
fando explicet. aut possit equare dictis dolores. Pontificem
suum unice spei residuum se uidit octaua deserentem. ultimaque
desperatione sacra simul omnia secum efferentem. malletque pars

ipsi cum non uenisse quem sic conspexit abire. Sequebatur autem ac percur-
rebat circumdabatque pastorem plurimum concursus uniuersorum exiguum frustra
manus supplices ad sydera extendentium. humique corpora prosternen-
tium. pedesque abeuntis irretire oculis gestientium. Hac depar-
te imperat patrum. scissa praetexta pectora percutientium. illa plan-
ctus matrum capillorum niuem puluere fedantium. illincque inde-
tantum strepitus pauperum. istincque infirmantium obiectio et
leprosorum. Sanctus autem curam suam languidos scilicet intuens. ultroque
se ipsum in lacrimas et singultus commouens. singulis manus imposuit.
uniuersosque praeter paucos diuina praedestinatione postea in lecto
ad exequias ipsius curandos sanitati restituit. Illo talibus occupa-
to. atque aliis circumundique strepitu uario. dum hic digne gratias
agentium. illic uoces admirantium. istic fletus et dolor ululanti-
um in discrepanti uarietate sonorum perstreperent. subito uoces ex-
audiri desuper celo hymnizantium. Tacque persilus iter. sanctorumque iti-
nera reliquiarum. a porta tungrensi. adusque portam traiecti.
dulcis armonie concentibus comitantium. Interea eundum quoque
cum locus apparuisset amenus. ubi fessis requietum residentibus.
uisa est puluinaris instar. tellus intumuisse. sedemque super selliro.
sese in suggestum gaudentem extulisse. priscaeque ueritatis tumulus
testis adhuc usque capiti reclinando idoneus ibidem uiridescit.
Tum sanctus oues circumfusas consolanter allocutus. en ait quomodo
florida post hiemem oritur uerna temperies. sic post seuiciam
mortis orietur beatis eterna requies. Susceptus exultaudisone
in urbem regiam. basilicamque ingressus egregiam imperat in medio
fieri criptam. Illuc uniuersum ecclesie octauiane transtulit thes-
aurum. suique intus collocat sarcofagum. quodque superuerit instruere
dogmatibus plebem aduenasque tungrensium non desistit adusque fe-
licem diem illum quo migrauit ex his calamitatibus ad beatarum

sedes animarū. conciliūq; īmortaliū.

Die illo p spm scīn diuinit pcognito. lentā quoq; febrē presensit triduo. pindeq; cetu plebis. & senatu uniuso incedem sacro cō gregato missarum mysteria corā celebrauit. s; angls diuini aspectus a dextris astitit altaris. utq; finē certū uite labilis. ita gaudiū ei cōfirmauit uite īdolubilis. At heros uite incōparabilis. participatione dñica. collocutioneq; cōfortat anglica. cōmonens plebē preceptoꝝ celestiū. erūpnarūq; terrestriū. sermones et orationes nonā usq; diei pduxit inhorā. Nec deficiebat ipls heliseo affectu. postolans eius exitū. sicuti qndā sequebatur ille. helye ut uideret ascensū. Nona q hora diei. circa qā & cruci appensus spm inmanu patris oli cōmendauerat filius di. o fortunatum senē. & inhac quoq; glā seruū dño suo ū dissimulem. Nona ing. hora caput inclinauit. atq; inmanus tuas pater spm meū cōmendo. ait. Sic iuxta morē conuisa facie uersus orientē. luminibus corporis reuerenter coopertis. oclos mentis te reuera ad dm illustrius apuit. cōmendans obnixius ultima ī hora dño. ecclasticas de qbus timebat oues. ac pedē supbie. ne anime sue occurreret. alti poscens. Ecce q splendor de celo nimius supuenit. uitaq; īnocens. simul cū ipso splendore ad patrē luminis prexit. Tercio id mai exuit hominē. intq; manus discipuloꝝ. corpus relinqt exanime. Recognoscitur aūt hic dies qnqgesimus a die dnice incarnationis. & passionis. qui ē. ~~viii kl. apł~~ notatq; numerus hic dierū fere x. idulgentie ac remissionis. fereq; decalogi legalis. grēq; spūalis. Quo eni die pmus adā cōdit. p peccatū paradysi gaudiis excidit. inq gens israitica. p agni sanguinē tenebras eanopicas exuit. inq pmodū peremptis p anglm assyriis liberatus est ezechias demanu sennacherib eodē die. Secundus

adā xp̄e mundū annunciat⁹ intulit. passusq; paradysū eccl'e
die reclusit. Seruati ū exuit quinqgenarii sacmenti ea die
sctaria egrediens. paradysū intrat. qua moyses cū omi multi
tudine filioꝝ isrl' de uertice ardentis ad celū usq; synai uo
cem dni loquentis ex nube audiuit. qua uero p⁹ in cenaculo
sp̄s scs in igneis linguis sup discipulos apparuit. Ignis etenī diui
nus qui p̄dicaturis ap̄lis de celo supuenit. dū obeuntē seruati
um de celis obuius suscepit. pfecto innuit quae ut seruarent
ap̄loꝝ pectora accendit. seruasse ardentē seruatiū. digneq; adim
plesse ostendit. Spacio namq; horaꝝ triū sic fulgur idē ibidē
pmansit ignis diuini splendor. ac sicuti chaos mundū pter
ruit in xp̄i passione. ita & nimia claritatis choruscatio in
seruatii suphabundauit dormitione. insuetūq; totā illustans
basilicā ueluti fulmineus ictu stupentia mirantiū concussit
corda. Ex adūso quoq; doctoris extincti corp⁹ lacte ac niue can
didi⁹. cunctisq; florib⁹ emicuit rosulenti⁹. Anglicis insup ip̄so
spectante multūq; admirante. sericū quoddā allatū manib⁹
sup uenerabile positū est corp⁹. Nec defuit balsamitie odor.
omī thimiamatis cōfectione suauior. Quis non gauderet.
Quis ñ fleret. Quis ñ multomagis ad singla stuperet. cū insup
ex ethere sursū palā audite sunt uoces i celo canentium.
Quib⁹ in alto exultant iubilantib⁹. ne ñ responderet ex terre
nis grauitatib⁹ resultantiū succent⁹. tamq̄ ex paradysi fonte
demanantib⁹ sanitatib⁹ exanimi ex corpore cetis uisus. surdis
reddebat auditus. lepsi nitescebant. egroti cōualescebant.
claudi exilierunt. muti locuti st̄. quinq; tungrense ad portam
debiles resedere. ad sinu traiectense occurrentes sospitatē me
ruere. omnisq; ad sydera parit celo laudes dedere. Ampli⁹ quoq;
ampli⁹ q; ip̄soꝝ multib⁹ cōfluentib⁹ luctū & laudes exequiarū

septem celebrauere diebus· octaua demum in basilica in aggere publico
a beato quondam martino constructa· uenerande impendia sepulture
sollempniter exacta sunt· cooperante signis & uirtutibus illo· cui regnum
& imperium sine fine permanet in secula seculorum· amen· Explicit uita sancti
seruatii· Incipiunt pauca de miraculis eiusdem· ·

Translati ad superos seruatii opera postuma enarrari postulat
ordo est; inductionis aliquid utemur exemplo· Ferunt septentrio
nalis sub uerticis plaga· perpetuis nauibus & glacie perdurata· in
ultimo cliuo positos deuexi mundi populos ·xx· dies sine nocti
bus ante solsticium estiuum· quindecimque rursus post solsticium
sine noctibus continuos habere· totidemque noctes brumali solstici
o continuas· item sine diebus peragere· nunc sole inabsentabiliter illis
perpinquante· nunc australis zone ad climata prorsus ex ochis euagante·
Nos quoque populos recedente a nobis die mente uiuo toti noctis spaci
o nulla difficultas prohibet cernere· cumque penes nos sagittarii· ca
pricornique sydera· nocte media· medio fere celo considerantur·
cumque penes nos aurora crescens curribusque solutis & sopita lux poe
tice canitur illis obliqua zodiaci deflexio· subterraneum iter solis me
dia ex nocte spectabile prestat· donec nostro sub climate transforma
tione alterius diei renascens aurora nobis quoque pulsis tenebris
referat· Itaque qui sanctorum monumentis assident· recedentes a com
muni conuersatione sacras animas sub ipsa mortis nocte
lucidos beate uite cursus peragere conspiciunt· dum ibi ad de
functorum cineres uiui inclamitant & exaudiuntur· demones
quasi tenebre pelluntur· presidia plurima uiuis a defunctis
conferuntur· cumque penes profanos nulla superni cura funeris reti
netur· cumque adnichilata uita & spe euanefactus plangitur· illic
tamquam sub terra non deserens ossa cernitur spiritum presentia· donec in
uniuersali resurrectione resurgant cum spiritibus ossa·

Unde seruatum protulit qui uite meritum insigne comparauit. insig
niusque uita letum nesciri non siuit. de sepulchro quoque suo ut po
tius de celo quanta operatus sit succincte enumerabimus. ne quis
mortuum illum credat. quem semper uiuus tam presentem miraculis
choruscantibus aspectat. cuius quoque prophetie nichil in terram cecidit.
sed dicta ut facta ipsius equipollentia ubique dominus mirificauit.

Post renouati denique dominica passione sexies lustra ferme. lux
ualens imperator egressus anthiochia. cum contra gothos aciem
instruxisset. primo impetu hostium perturbatorum romanorum turbe
nudatos in penetu pedites funditus interiere. Ipsum imperatorem
impium sagitta saucium. fugaci equo ablatum. iactantem utrique caput
pallescensque nigro fedantem cruore corpus. in uilissimam tandem
casam ministri eius occultandum deportauere. sed gothis superuenti
bus flammis ignominiose crematus est. Igne uero gothorum recte
periit deo uindice. quos ipse quondam christianam petentes religionem. here
seos arriane perculserat igne. militibusque uero sectariis iuste se dese
rentibus interiit. qui milites christi monachos olim ne sectariis armis
renunciarent prohibuit. At contra gratianus ualentinianus frater ua
lentis filius a beato ambrosio correctus. ope illico diuina subnixus.
gentes illas scithicas cunctis retro maioribus formidatas. magnoque
etiam alexandro deuitatas. uidelicet gothos. taifalosque. omniumque truci
ores atrociores hunos. pacurosque. et cum martis alanos subiugauit.
traciamque. daciamque liberauit. felix si eius moribus consilia quesisset. cuius
inicio doctrina imbutus est. At ubi cum hatarico gothorum rege
fedus infaustum iniit. hunosque alanosque ingenti redemptos
auro nimie familiaritatis asciuit. contra diuina et humana
iura. christianis amicicias barbarorum. romanis familiaritates exter
neorum pretulit. Quod et merito mox supplicio luit. Siquidem dux
romani exercitus nomine maximus abisensis gratiano legio

nibus susceptus· gratianũ imperatorē lugduno interfecit· fratremq;
eius ualentinianũ iuniorē italia expulit· Verũ ipse quoq;
insipienter non nulla statuta maiorũ inuertit· depossessa
gothorũ terra dare tributa hunos censuit· Quã ob iniuriã pro
motis contra se hunis· ille relictis galliis romã accelerare properauit· sed occurrentibus et theodosio orientis imperatore· ualentini
anoq; gratiani germano apud aquileiã exemptus est· Deinde
post aliqua· ne tamquam sopitus quiesceret hunorũ furor: defun
cto honorio ~~iohes~~ tyrannidē exercens· hunos auxilio acciuit·
sed eosdē etius ualentiniano fauens inhibuit· Verũ bonifatio
in emulationē etiã magistro militũ facto· uictus ac pulsus
etius pannoniã hunosq; duxit· hunorũq; presidio pristinã
dignitatē mortuo bonifacio recepit· deinde patriciatũ
tempore oportuno promeruit· Prolapsis igitur interim a transitu
beati ~~seruatii~~· annis plus minus· septuaginta· quos confugientibus
ad sepulchrũ illi dominus concessisse creditur inducias ad penitentiã·
cũ corda filiorũ hominũ magis magisq; replerent omni flagitio·
quia non cito fiebat contradictio· dudũ a beato seruatio predicta
hunorũ libere postremo erupit seuicia· Valentiniano quippe
iuniore occidentis· martianoq; imperatore orientis· attila
pannoniã· daciãq; regnans· macedoniãq; ac misiã et achaiã·
atq; utrasq; thracias immaniter uastans· uir durũ diu conceptũ
animo· eructuabat tempore nacto arma amens domi·
militieq; fremebat· arma sola mortesq; sitiebat· solus atro
eius in pectore seuiebat· amor ferri· et scelerata insania belli·
Fratrem bledã absq; respectu nature interemit· eiq; sibi milites
adegit· hardaricũ gepidarũ regē famosissimũ subiecit· Wala
marũq; gothorũ regnatorē nobilissimũ perdomuit· itemq; mar
comannos· sueuos· qualos· preterea erulos· turgilinges· et rugios·

aliasq; barbarorum boree nationes innumeras cum regibus et urbibus
ditione sua inuoluit. Attila tunc uero ueluti ruptis loris equus
effrenis libero iam incampo ludens flammarumq; ac torrentis instar.
obuia queq; subruens. quis memoret quantas nunc hic. nunc illic irruens
per gallias dederit strages. igneq; dum sabaoth seuus aper subuer-
terit menia et urbes. Dant preterite cladis indicium ciuitates lin-
gonis et treueris. sed maxime tu prohdolor tungris. tu quondam
illa gloriosa inregnis. incelata insuperbia. quam subuertit deus sicut sodo-
mam et gomorram. Diuisit autem dominus inter traiectum et tungrim. sicut
inter hebreos et egyptios olim. ut longo licet tempore obsessa tun-
gri ne unus quidem hostium proximam. sed longo tamen proximam intual-
lo traiectum deuenerit. aut traiectum saltem peruaderit. Exulabant
dura sub obsidione miseri ciues. metuq; fameq; miserabiliter
tabescentes. parsq; representationem optabant ~~seruantis~~ perfidis. pars
nomen incusabant dampnose urbis. quod sinistro primum homine
dicta foret tungris. quasi tu ungeris. eo quod idem dicerentur
ungri uel ungarum. qui et huni. Captis demum et occisis in ore
gladii hominibus subsedit tungrum. instar deserte babylonis.
corui et ericius. oriebanturque in domibus eius spine et urtice. et pa-
liurus in munitionibus eius. Non ibi posuit iam mercator
tentoria. sed cubauit ibi lamia. et bestie requiescebant in ea. Et re-
plete sunt domus eorum draconibus. et pilosi saltabant ibi. et respon-
debant ulule in domibus eius. et sirene in delubris uoluptatis.
et extensa est super eam mensura ut redigeretur in nichilum. et deso-
laretur in secula seculorum. Huni uero non dispari rabie in sacra uigilia
pasche urbem menibus circumdedere. sed dum contra firmitatem
murorum nil proficerent. fatigatiq; demum inanes recederent.
nefarie scelera plebis promulgata sunt muri sollicitissimi
ultro corruerunt. hostes reuersa spe introierunt. ciues in

ore gladii perierunt. Solum protomartyris stephani oratorium
periculis superstitit illesum. cum celestibus quidam desuper in armis splendi
dissimus astans. tela procul hostium repulit et flammas. In portis re
mensium ipse sathan sese ostendit ductorem barbarorum. Prostratus
est etiam illic sanctissimus nicasius presul cum eutropia uirgine uniuersaque
plebe. Ventum est trecas. pugnabatur ad portas. Desuper beatus ponti
fex ~~lupus~~ hostem ultro compellans. quisnam tu es inquit qui terras
demolitus nostras. gentemque perturbas? Cui rex scelerum exagitatus
furiis. ego sum ait attila flagellum dei. Quo contra humilis
antistes grauiter ingemiscens. et ego inquit sum lupus heu uasta
tor gregis dei. dignusque nimium flagello dei. Moxque ad hanc
uocem ut ingrederetur iussit portas patefieri. Miro miraculo
inimici diuinitus cecitate perculsi transierunt a porta ad portam
per ciuitatem mediam. tum neminem uidentes. tum neminem ledentes.
Quid bisontium quid urbes leucorum. ac similium plurimis immorer locorum.
Truculentior quam uenerat ab ttio attila rediens. ualidioremque
rursus ex patria exercitum deligens. aquileiam triennali bello
cepit. patauiam deiecit. uenetiarum compressit urbes. uincentiam et
ueronam. ac pergamum. atque mediolanum. ticinumque ac ciuitates
pariter obtinuit emilie. Postremo ubi mincius padum influit. con
silium habiturus mantue resedit. romam quippe adire cupi
dus uerum ne indignatione petri apostoli cito post moreretur.
Exemplo alarici gothorum regis territus. Dum ergo ceu leo uoce
horrendum irrugiens. dirreque caude tergum uerbere cedens.
animos residuam in audatiam attolleret. pigraque iurans mem
bra ferocibus consiliis incitaret. papa leo supplex occurrit.
pacem petiit. pacemque gratia dei uictor obtinuit. Admirantibus
proinde ac permetantibus amicis attile qua de causa tantus
rex inermem senem tam humiliter obaudisset. uidi inquit

uirum longe angustioris forme cominus euaginato ense astitisse: 24
presentique minitantem exitium. non ad omnia consensisse. Martiano
interea imperatori orientis per somnium arcus attile fractus apparuit.
Continuo ipsis omnis interitum attile prophetizauit. Quod et mox
rerum exitus comprobauit. Attila enim pannonias repetens. ualentinia
no imperatori occidentis imperauit honoriam sororem cum debita reg
ni parte sibi ut mitteret. nec presumpsit imperator contradicere.
ne barbaros rursus iniurias cogitaret. Talibus uero attila dum uanita
tibus et uoluptatibus tempus insumeret. gratia dei sanguinis e
ruptione dormiens suffocatus est. respirauitque mundus tanta

Tandem uirici galliarumque perfugi liberatus peste.
e speluncis et montibus quibus delituerant producti agros late
uastatos. uillas cernentes perfundatas. nulla iam monasteria.
urbium munimina nulla. factaque cubilia bestiarum. nidosque uolu
crum habitacula prius hominum. tunc saltem eiulatu digno perpenden
tes prophetie seruatii uaticinium. ammirabantur ex tanta clade illesam
meritis eius superstitisse tiectum. catuatique ultro frequentantes se
pulchrum petierunt perdite europe restaurationem. cuius mereri
nequiuerant conuersationem. Illa temporum uarietate in beati ui
ri festiuitate. aperto desuper celo adusque tumulum sancti per tectum
in basilicam fulgurantis ignis columpnam a uespera usque in auro
ram uidere demissam. et qui de longinquis aduenerant. et indi
gene quicumque aderant. Noctem illam insomnem totam in ymnis et confes
sionibus laudisonisque uociferationibus exigebant. flagitantes per eum
terrestribus propitiari dominum. cuius meritis patefactum conspexissent
celum. Sed et sanitatum gratia per plebem spargebatur diuisa. Aduersus hec
spē qui rem sancti iob perdidit omnem. a regione deserti die quadam
irruit. eiusdemque tectum basilice graui ruina subruit. Coadunaban
tur porro econtra quique fideles. cooperire sacras edes. Sed ad effectum

nullus pduxit affectu͞. ut nobilitaret philosophia aspiana. quod dixerat humaria celo tegit͞ qui n͞ habet urna͞. Denuq; ymbribus & grandinibus quotieslibet ingruentib. niue quoq; in una noctu͞ adusq; soliditate͞ pedu͞ descidente duo͞ aut triu͞. nec una gutta nec scintille quide͞ instar omnu͞ que ceciderant potuit sc͞i ptingere sepulchru͞. adeo ut cooprire iam illud ciues non atte͞p tarent quo tant p͞sentiam miraculi ptelarent.

Rursus in una noctu͞ du͞ laudes canonici matutinas celebraturi co͞surgerent. isimul. sac͞ p͞sulis monumentu͞ nouo miri artificij pallio inuener͞t coopertu͞. Consulit͞ q͞dnam sit. q͞s illud ostijs clausis attulerit. fatent͞ ignorantia͞ custodes. reuisunt͞ munite diligent͞ fenestre & fores. Curiose palpat͞. orto mane ad lucem solis portat͞. toto intuitu co͞uersat͞. nec q͞d aliud q͞. palliu͞ considerat͞. Exemplo itaq; templi mormorei clementis martyris rubriq; palliolj diuinit͞ exhibiti in altari garganici mo͞tis creditu͞ est angelicis manib. allatu͞. q͞d nullu͞ attulisse mortaliu͞ est approbatu͞. Talibus co͞sequent͞ reb. & rumorib. uniuersus occidens seruatianus deuoti applaudebat famulus.

Habito interea aurelie co͞cilio magnatu͞ de restitutione regni & ecc͞liaru͞ maxima incidit querimonia de tugri quom͞ tamq͞. una hora funditus interierit. dicebantq; uero cordis ex dolore. Ve ue ciuitas illa magna que amicta erat byssino. & purpura & cocco. & deaurata auro & lapide precioso. & margaritis. quomodo destitute sunt tante diuitię. & om͞s gubernator & naute mittentes puluere͞ sup͞ capita sua clamabant flentes & dicentes. Ve ciuitas illa magna in qua diuites facti sunt om͞s qui habebant naues in mari de p͞cio eius. q͞m una hora uenit iudiciu͞ ei. & desolata est. ita ut mare q͞q; tamq͞. fugiens retrorsu͞ abierit. nec ad eam

ultra reuersu sit. Omnis quoque canonici et monachi et religiosi. u
no dudum consilio territi retrorsum ierant. nec nomen episcopale in
ibi quisquam subire presumpserat. ex quo seruatius inde recesse
rat. Conuenit ergo principibus et uiris uite uenerabilis agricolus
agrum domini exculturus eligitur. consecraturque; presul iuxta magnam
mentem seruatium sedem tiecto habere dirigitur. quam quidem tungris
dignitate pontificali semetipsam indignam fecerat. ex quo demens
illum abiecit. que singulari quondam miraculo inuisibiliter per angelum
eum accepit. Annunciatum est uerbum hoc tiecto. placuit plebi se
natuique; uniuerso. Gaudentes electus domini suscipitur. inque; basilica
seruatiane memorie digno successori cathedra digna consti
tuitur. Huic alias inter gratias concessum est restaurare templi tec
tum. uentorum pridem uiolentia deiectum. quod nemo restaurare
poterat ante eum. Successerunt exinde quoque; suo ordine ursicinus.
instar dauid cum urso immani diabolo pugnaturus. designatorum
que; ad celestem palmam consors designatus. atque; in confirmationem
predestinationis iterum resignatus. Supplex etiam deo supplicius.
Inquirens quoque; faciem domini quirillus. Celico de hinc nomine
bonam manum proferens eucherius. Falceque; acuta demessuro mes
sem humanam angelo segetem electionis preparans falco. Bone por
ro baiolator gregis nomine. emulatorque; operatione eucharius.
Domitor uiciorum domitianus. Loco autem duodecimo a beato
seruatio monulphus per solam euangelice caritatis monadem omnium
gratiarum possessione plenius suffultus. Hic tam genituure quam morum
preclarus nobilitate. ut amplificaret dei ciuitatem. [illegible] templum
aliud atque; amplius construxit. eoque; singulariter ad memo[illegible]riam
beati membra seruatii digna reuerentia transtulit. miroque;
modo decorauit. ac septima idus iunii dedicauit. Huius alia
meritis eorum condigna. ex quibus adhuc remanet unum sancta theoto

cos maria tum. Leonantium dein uisitaturus castrum hereditarie suum
inproficiscendo comminus conspicans uillam situ montium aquarumque cur-
sibus iocundam. uocabulum quesiuit. legia audiuit. Quam bene inquit
legia. ut elegerit eam dominus ad seruitutis diuine congruam preelegia.
Mox e specula descendit. locum orationis designauit. constructam
domum in honore cosme et damiani martirum domino consecrauit.
quam postmodum sanctus martyr lambertus suo sacro sanguine nobilitauit.
Pontifex uero monulphus a leonanto rediens. omnium prediorum suorum
beatum seruatium sepsit heredem. cuius deuotionis a domino plenariam
recepit mercedem. Quod sic etiam sensibiliter probatum est. Cum defun
ctum quendam principem ut sepeliret rogatu amicorum profi
cisceretur. grandem offendit siluam. ritu quondam paganorum idolatrie
consecratam. cum subito exaudiri fremitus equorum. rugitus leonum.
impatientesque uarum ursi. suesque setigeri. et ululantes lupi.
uocum quoque uariarum uelut expugnantia reptilium. ac uolantium.
omnigenorumque animantium discrepantie. clamor uero pueri ex me
dio eiulantis. currite currite. uiuate uiuate. Obstupuit an
tistes. uniuersique ipsius comites. steterunt que come. et uox faucibus
hesit. Hic splendidi uultus apparens episcopo iuuenis. confortare inquit.
et noli formidare. Anima defuncti principis. a spiritibus tenetur
malignis. que nisi otius liberetur. ad infernalia claustra mox abeundem
rapietur. Verbum ergo repete. obsecrationes hoc termino et ieiunia cum omni
ipso constanter impende. postea rediens si nichil horum audieris. exau
ditas preces tuas noueris. Pauidus paruit. peractaque supplicatione
rediit. [illegible] sed nemini uisitur. signum crucis manu protulit. silen
tium [illegible] indicio siluarum liberatam animam intellexit. iamque securus
ad sepulturam corporis preiuit. Ipse quoque post hec multum melioratus.
breui post ad ethera est assumptus. et in medio ecclesie. cuius non minus
xl. duos prescelerat annos. honorifice commendatus est terre. Assumptus

est etiā post eū in cathedrā eī Gundulfus. Hic missus diuinitus
multis peuangelizn pfuit. inuia maris gentilib. Ruinas quoq;
tungricis miseratus. palatiūq; octauianū. muriq; uastitatem.
ac turriū specular. suspirando. pcipue ū templi & scīuarii loca.
edituleq; beati ~~seruatii~~ spacia. sentib & filicib repleta cōspicat.
equidē ad lacrimas usq; indoluit. ac defixus obtutib in cāpos ubi
tungris olim fuit. ó pata inqt. ó scōꝝ dom. ó cunctimode
pulchritudinis octaua speculū. & īclita bello menia tung
um. Ubi nc romanoꝝ pares. ubi gła ingens octauianoꝝ.
Heu que te digna reuiset cōsolatio deiectā culmine tanto.
urbs lum tianoꝝ. decus romanū. columē gallicū. cacumē ger
manicū. speculū babylonicū. toti orbis insigne fabricarum.
Cū patrū interiit amplitudo nrōꝝ. potentia ingens. & no
men nobilissimū. Uos omīa heu sceleratissimoꝝ. transtulit
inclunitas hunoꝝ. Huiusmodi uoce ac dolore spē subito no
uā sibi statuit. ret īmenso statura labore placuit. statuit
omē cōposuit. adductis colonis tēptare uires ī restaurando
uoluit. s; pdigio lupoꝝ uespertinoꝝ. t̄req; motu. ac ruina
et fulmine ds audacē pterruit. opq; tungricū repente cep
tū. repente defecit. Illi tn̄ titi ac pauenti pmodū cōsolato
rie dictū est psomniū. Pax t. noli timere. dns tecū. Atq;
breui pt. ita ipse qq; in bona spe assumpt est ad dnm. & iux
ta antecessorē suū. digne sepult est. Ac de his hactenꝰ nc de
beati tnslatione ~~seruatii~~ pauca pstringimus.

Karolo magno monarchiā regni gubernante. saracenoꝝ
phalanges īnumere francoꝝ t̄minos puasere. Karolus ag
noscens. irāq; attollens. pximo zelo scelerit hostē finibus
detrudendi. heu n̄ sustinuit temp legiones suoꝝ cōgregan
di. Paucis ū qs ducebat. uibus & exemplo īcidit audaciā. passiq;

castra hostilia lustrans. irrupendiq; aditū attemptans. nunc cruentabat̄. nc̄ cruentabat. s; n̄ p̄ualuit. q̄a nimis impar cōgressio fuit. Paulatī ū militū suoꝝ milib' instar niuis de alpib'. grandinūq; de nubib' labentiū. p turmas & cuneos suos cōfluentib' inuocato xp̄i auxilio resonantib'q; tubis plūi rursus cōmisit. hostiūq; cuneos ad noctē usq; palantes. pugnantesq; cecidit. nec tn̄ p̄ualuit. numer' enī aduersarioꝝ adhuc amplior fuit. Prebebat̄ illo uespe. illaq; nocte casuū humanoꝝ spectaculū miserabile. spectabāt singli tristes occisoꝝ socioꝝ aceruos. corā oclis intabē sidentes. bestiasq; cōmilitonū cadauera crudelit̄ depascentes. sanguineoq; stillantes rore arbores. q̄b' uiscera heroū seuis unguib' suspenderant alites spectabāt inq̄. tristes. cōstabant̄q; talia oclis humentibus aspectantes. Nocte īclinata nobiliū mites iuuenū cū sydera celi ppe diē labi cōspicerent. fieroq; arcturi temone ppinq̄ rurs' belli dubias uices pauerēt. uoē tn̄ ducis uirtutē xp̄iq; nōm attenderent. ult̄ iterū optauere certamen. instruxer̄tq; barbari ex aduerso nichilominꝯ aciē. Ferrū denuo umbre letali cōserit̄. plurima mortis imago uertit̄. impator a latere lacessentes ꝓpulit. lectasq; rex legiones inmisit. cessantes increpabat. alacres xp̄io ex merito laudabat. ac ne suprema uirt' mutaret anxi' orabat. Ciues ut credit̄ angelici desup ex aula dn̄i animeq; felices scōꝝ. cū xp̄o iā regnantiū. hec decernentes ab arce celi iras miserabant̄ inanes. uanosq; tumultus. totq; tantosq; miseris mortalib' esse labores. Talit̄ dū uicissitudine funesta int̄ acies cadentiū. capita rapti utriq; carperet dira mortis alea. partē alterutrā penit' assūptura. tandē deo xp̄ianos ptegente. fortitudo gentiū instar fumi dispsa est. Tū etiā fortissimi barbaroꝝ. qui resederant eo usq; in castris.

ut suos terga dantes cernunt. occurrunt. decernunt. sed nichilo
minus corruunt. equorum protriti pedibus intereunt. Actumque est in die
festiuitatis beati seruatij. indubitumque tam uictori karolo.
quam cunctis qui opere eius mane specialiter inuocauerant. meritis
ipsius indultam sibi ea die uictoriam. Itur parisius. placuit trium
phatori cunctisque principibus sanctum hunc sollempnius exaltari in terris.
cuius tot ac tanta uigint opera clarescerent de celis. Mittitur tunc
etiam presul willigisus. ut siqua essent dilapsa in templo memo
rie ac uenerationis illius restauraret. siqua minus perfecta consum
maret. quod et diligenter per eundem presulem adimpletum est. Erexit enim
etiam super uiri sancti sepulchrum cyborium. auro et gemmis instar spe
culi lucidissimum. Eidem autem willigiso uenerabili uiro nocte qua
dam suaui sopore sopito uir uenerandus astitit. sanctum dominum de
tellure leuari iussit. incongruum dicens latere sub medio. qui
celum terramque sanctitatis illustraret ~~medio~~ radio. Visionem dubito secius eidem
tunc episcopo indicat. ille adhuc ulterius uoluntatem dei querendam
iudicat. Quid referam semel terque uana. sectoque ieiunia consulta.
responsa. timores. spes. tot lacrimas. tot preces. Inuento subterra
neo demum secretario. apparuit locus omni iocunditate plenus.
et ecce sedilia incircuitu. in quibus omne decus et thesaurus ecclesie
tungrensium. In altiori gradu reliquie sanctorum. in medio preciosi
marmoris conspexere sarcofagum. in quo sanctum dominum credebant condi
tum. Tolluntur interim que inueniuntur. luctuque mixto cum ue
nerabili gaudio ante altare ponuntur. Necdum enim presumi fas
erat. ut quicquam super altare poneretur. preter sacrificium quia missa est
dominum exercituum. Ammirabantur autem ultra omnia. quod sacre uestes
nil lesionis. aut nidoris extanti temporis situ habuerant.
Sarcofago autem aperto. nec sancti corpore reperto. ululatus et desperatio.
timor et hebitudo cunctos occupat. quia furti sublatum formi

dabant. Peragitur nox illa uigiliis, diesque ieiuniis. Nocte sequenti
circa galli cantum, cum cetera per omnes terras animalia somno curas
laxauerant, Traiectigene consilium summis de rebus uersabant.
superiorisque oratorii monumentum uisitant, in quo tamen illum a sancto
Monulpho translatum ceteri ignorabant. Aperto setleni maxima
cum reuerentia monumento tante subito fraglantie suauitas
effusa est, ut omnium pigmentorum redolentias incomparabiliter superaret.
Expanduntur manus ad celum, multiplicantur uota ad dominum. Apparet
corpus sacrum lineis et sericeis inuolutum. Quibus dimotis crucem
auream ipsius de pectore leuant, et de sub capite auri purissimi mo
nile, in quo de ligno erat crucis dominice. A dextris uirgam pasto
ralem. Alio de latere traditam illi quondam Rome a beato Petro ar
genteam mirifici operis clauem. Capsas quoque electro lucidissimas ex
utroque latere per plurimas. Et pontificale memorem uestimentum
nulla quaque corruptione lesum. Tollunt et quoddam sericum in die
depositionis eius manibus angelorum astantibus mille fidelibus Christi
allatum, supraque illum diligentissime locatum. A facie eius cum
abducunt sudarium, tamquam irradiatum a sole meridiano totum
resplenduit sanctuarium. Pauor dico ingens ac stupor singulorumque
per artus gelidus cucurrit cruor. Genibus corruunt, pectora tun
dunt, lacrimas fundunt, implentque clamoribus locum. Viuis ne
pater? Nec defunctus eras. Aut si te sacer finis abstulerat,
ueram ne resurrectionis gloriam apportas? Post hec diligentius
eminus intuentes, manusque applicare cupientes, instar can
dentis ferri prunarumque ardentium transfigurata membra con
templati sunt. Rursus hebitudo, rursus desperatio. Sed arrep
to quispiam psalterio exclamauit uersum primitus prolato: Exurge quare
obdormis domine? Exurge et ne repellas in finem. Quam uocem
prosequentibus ceteris cepit iubar ad tolerabilitatem minui.

tandemq; leuatur· et in loculo interius argenteo· foris deaurato lo
catur. Interi᷒ sicut cynamomū et balsamū aromatizans· dedit il
le odoris sanitatūq; diuisarū fraglantias· Clausis dū forib᷒ hec
aguntur interi᷒· pauendi miraculi splendor templū circūfulsit
exteri᷒· terroreq; gaudiūq; ingens infudit intuentib᷒. Caroli ft̄
annue memoria hor sollempnijs· vij· id iunij mensis· fama
rerū karolū attigit· karolus inpendio hilaratus· secuturus
ueris paschalis festiuitatē agere triecto decreuit. Actūq; est
et in sacratissime noctis uigilijs· que tam semp floret gaudio
preterite xpi resurrectionis· q̄ exspectatione futuri ut cre
ditur· eadem nocte iudicii· int legendū lectiones· due in
p̄spectu omniū sanate st̄ ante altare mulieres· gybbosa alte
ra altera contracta· et paralitica q; in hospitali domo una· īsup
q; energuminū duab᷒ catenis horrendū antea uinct᷒. Eo p̄stupo
re q̄plures nobiliū soluto cingulo sese diuino ibidē manci
pauere ministerio. Vnū ū sepe multū temporis ī sumeret
imperator· de tanti uiri gaudenter loquens· uel audiens laudi
bus· liber q̄; miraclor eī corā est allat᷒· cunctisq; miraculo ha
bitus. Inter᷒ tempora decorauerūt pontificee traiectensiū·
quor int Gundulfū et hubtū· dulci decachordo uirtutum·
post septena etherei splendoris sydera· scilicet perpetuū·
euergisū· iohem· amandū· remaclū· theodardū· faremundū·
octonaria pfectione scs ipollet lambertus· a patre sco ser
uatio· p septenariū ter ductū uicesimi primus· ut pote sep
tiformis spē claritate insūme tnitatis cōfessione redimit᷒.
Q: solus dū merito insigniori ex omnib᷒ martyrio meruit
coronari· Scs q; pat seruati tamq. filio dilecto thesauri
zans· episcopalē sedē ad eū cōcessit ī legiā transmutari· qm
legiā posteri dixere leodiū· postq. ibi nobilē p triumphū

sacro sanguine tingui contigit eundē martyrē. uere leonē diuin̄.
Post ū glōsi decessionē karoli. gens danoy armis potens ac
animis. lothariā ꝑuasit. templūq; traiectense famosū opid⁹
inuasit. S; tanq̄ turbine ab introitu inhibiti. utroq; ex late
re scalis fastigia ascenderunt. lino. stipula. fomitis ignē conci
ciunt. s; plures eoy retorquente se flamma cōbusti s̄t. plures
herentib⁹ indissolubilit̄ ad tegulas manib⁹ ridiculū mōstrū
pependerunt. Q̄s n̄ intelligat. quā gratificū miseris inco
lis ꝓbuerit dependendo spectaculū. Postremo in se recle
untes. uotaq; uouentes. dī clemētia. sc̄iq; ꝓsulis indulgen
tia seruatii laxati sunt.
Lothario francoy regi festiuitatē natalis dn̄ici colonię
agenti. heinric⁹ saxonū dux. n̄ impari militū gr̄a occurrit.
suspicans tib;qi q; dolū utroq; exercitu. ult̄ se humiliauit dux.
nepos quippe regis fuit. gladiūq; illi in beato sollempnit̄ ātgo
portauit. Adimpleta sollempnitate. datisq; inuicē mune
ribus. usq; fluuiū osnā. abeuntē regē comitans. dux regū
uexit gladiū. filiq; illi⁹ otto clipeū. Quoy rex deuinct⁹ ob
sequio. dedit eis quicquid osne. renoq; interiacet in beneficio. gau
debant q; francigenę. qd̄ subdidisset se nobilissimi ex roma
noy parte. Heinric⁹ dux sacramento sibi milites traiecto cō
federans. namq; locus is tūc dandi iuris omīb⁹ erat. ipsā q̄m
acceperat a rege prouinciā. regis ex nomine denominauit lo
thariā. Rempto aūt a francigenis lothario. audiuit hein
ricus. uehemensq; eis factus inimic⁹. uolent̄ lothariā transtu
lit in sortē romanā. Perpendens ū aduocata cedere sibi res
ex beati seruatii patrocinio. cui se cōmendabat seculo. stolā
eius ac baculū in saxoniā transtulit. atq; ibi sup fluuium
bodā. monasteriū. feminarūq; regulā sc̄imonialiū. appa

ratu magno in ipsi⁹ memoriā statuit. Procedentib⁹ anterius
anterisq; p̱speris. rex factus est. suo tempore postea feliciť de
functus. in p̄dicta est basilica honorifice sepultus.
Ottone ū filio ei⁹ rege electo. surrexit uirtute patria quasi leo
de cubili suo. romā uenit. repugnantē subegit. ordinari se im
peratorē exegit. decusq; nominis tanti a francigenis in theuto
nicos p̄mus magnanimuť subegit. Verū romulidis eiusb⁹ duces
theutonicos ulť honori adiudicantib⁹. ipsiq; p̄cipue heinriciadē.
namq; aliū decē attťrit egregiū forme. flosq; iuuente. hic felicitas
p̄lior. amplitudoq; opū. illū iocunditas sermonis. alacritasq;
in armis. & claris dextera factis. demū pariť eius in omib⁹ cōsen
sere deliberationi. Cesserť igiť omnia paci & p̱speritati. Mater
p̱inde ipsi⁹ augusti. cōsiderans ex beati seruatij ueneratione
se. sobolēq; suam arcē uiris coequaliū. & columē humanū. q̄ cun
cta p̄minť excessisse. augustū indefessū sollicitauit p̄ce. ut eau
sa cult⁹ nominis dei āplandi. ad uisitandā in saxonia cōstructā
sc̄i basilicā. deferrentur uenerabiles eiusdē sc̄i reliquię. Ora
uit. impetiuit. neq; enī fas erat ei ab augusto q̄dq̄ negari. de
ductas aūt tantę uenerationis reliq̄as. pius regū rex ihc̄
mille signor honorificauit uirtutib⁹. p̱sonabatq; laus altisona
uigiť in nubib⁹ cunctis audientib⁹. Dicentib⁹ obinde p̄ nimia
leticia saxonib⁹. dm̄m in deuotionis p̱fidia timendū nescim⁹.
& seruatiū a nobis n̄ dimittim⁹. infinita desperatio. & calami
tas accreuit tiectensib⁹. crescebatq; indies p̱ tenniij tempus.
Tum tempore statuto accolis ťrę ad festiuitatē cōmean
tibus. s; nimis licentiā securitati epulisq; laxantib⁹. cū p̱
diem sollempnē lusib⁹ & poculis fatigati. nocte sequenti
kutilinsburgenses decubarent. grauissimo sopore sepulti.
clam exploratores ťiectigenarū dilecti. eo etiam oblata oppor

tunitate ingressi archā sac cineris de altari corripiunt. fu-
nes campanarū abscidunt. ualuas claudunt. abscedunt. ab-
eunt. euadunt. Orto diluculo saxones euigilant. clāpne q;
suo cōperto. frustra demū. q fugientes occupent. ordinant.
Ultra g fidē. & uota saxonū pignore sāctissimo ad sedem
pristinā cooperatione diuina relato. cōclamantib obuiā omib;
benedictus q uenit innomine dni. tanta sanitatū largi-
tas puenit. ut mut loqueret. ydropic insalutē siccaretur.
demoniac mundaret. surd audiret. cec uisū recipet. reuer-
beraretq; uox astra. dicentiū. uenit ds incastra. Septimo
idus iunij ingrediente illo tiectense templū. luminaria
parietū & coronarū. inmanib quoq; astantiū candele di-
uinitus mira leuitate succendunt. Ascenso pulpito qui
simul uenerant. quanta fecisset illis ds inuia. ptegens eos
insequentib ab hostib p nubis colūpnā enarrabant. & ex-
pansis incelū manib aiebant. None dux fuisti dne in mise-
ricordia ppło que elegisti. nōne & portasti sem tuū dne in
fortitudine tua ad habitaculū sem tuū. Ascenderunt
saxones & irati sunt. dolores obtinuert habitatores uode.
Tc cōturbati st principes aulici cōsiliarios auguste obtinuit
tremor. obriguert omis scimonialiū illarū amicę & affines
facti sunt īmobiles quasi lapis. donec ptransirent legati
tui. quos ad reuelationē sacram direxisti.

Post obitū deinceps ottonis iunioris. filij illi ottonis qui
pugnauit incalabria cū grecis. ante successiui electionē
principis. cōfusū est regnū nimis. hac erroris licentia. qdā po-
tentiū. haut pcul a castro cōfluentię sitū. sue ppetati uen-
dicaunt beati seruatij pdiū. Traiectenses allato patroni
sui feretro. tamq bellatore fortissimo. rerū potiri ceperunt.

Protin⁹ ab inuasore qui eicerent eos directi sunt. Ope u dñi
seruatii decepti aduersarii illis ... pcluserat. reclusum patuit. ipsumq;
omnesq; ... sceleris cóplices ultio terribilis occupauit. Inter
epularum uinaq; delitias. cóminantes & insultantes. suffocauit
eos sathanae ... nas. Quis uidentes ammirati sunt. con
turbati ... sunt & cómoti sunt. tremor apprehendit eis.
Petenti ... tum uir ... bus obuncle cófluentianis. ut illo sacer de
porta ... retur loculus gratia benedictionis. multa inter
milia ... plebis econtra castellum depositis in campo crucib⁹
& occurrentium scõrum capsulis. feretrum sac pignoris a capite
in aere se ultro leuauit. atq; ad montem meridianum in quo
incertum cui⁹ beati memoria colitur. tercio quasi salutans incli
nauit. Salutans inquam inclinauit. siue etiam recessurus iam gun
de ualefacere se cósorti suo scs dñi sic demonstrauit.

Gulisanorum inpstato allodio pueri tempore autumnali
uineam beati seruatii noctu inierunt. botros furaturi.
Iste tenebat alter cultrum. alter attrahebat botrum. ille uuas car
pebat. pars canistris imponebat. cum subito senior apparens
sole splendidior. ut quid ait pueri uastare uineam meam
incursastis? Quis ego si non etas infirmior flecteret uerum
tamen uos hic expectabitis parentes. His dictis abscessit.
Illorum uero corpora gelidus torpor oppressit. utq; singlorum uariis
gestib⁹ cóspexerat membra. sic diriguere pariter instar uxoris
loth. uelut in saxea simulacra. Orto lucifero anxius parentib⁹
quaquersum requiruntur. uix tandem aliquando tante afflictio
nis monstro inueniri repiuntur. Singlorum gestus causam
cur uenissent. prodebant. ipsi porro quid uidissent. uel quid
dictum eis fuisset. referebant. Exulgi mox clamores. quis
matrum expediat angores? Prorumpunt cósilia doloresq;

usq; aduesperū. seroq; saltē supplicib' uotis impetrata beati seruatij indulgentia. pueri ... resoluuntur. exultantiū uociferationes rusticanorū in excelso audiunt. Apphensa deinde quislibet comparis sui dextra. tiectū deo grates relaturi. uotiuū iter inibant. Tali custo mo ... dia bone custos de nocte. bone inquā custos de noc ... obu te. supplices tuos seruati omīb' horis et momtis co ... sanitat ... foue.

Giselbertus dux lotharie. ottonis maioris ... te sic ... gener. tiectū a socero imperatore petijt et acce ... pit. locique habitationē diligens. seruatiane spaciū memorie. regiūq; palatiū cingere muro instituit. At beat' in una noctiū seruati apparens illi. cur fundamentū aliud posuerit. pter quā qd a se positū fuisset inquisiuit. Quē agnoscens dux ex ymagine ipsi' pauiū expulsa inscīario respondit. Aliud esse positū dn̄e. neq; noui neq; uidi. Cui scs. quod dextera inqt. altissimi fundauit. nisi peccatis irradicantib' dirui n̄ poterit. sz stabile ac solidū pmanebit in eternum. His blandis dictis iussit desistere ceptis. nimirū ut cōprobaret dn̄s. se ipsū esse murū loci illi' ad similitudinē urbis. cui' lux dn̄s. et cui' lucerna est agn'. Uxor aut̄ eiusdē ducis sericū quoddā pmirande pciositatis. de sci erario cum curiosa thesaurū templi cōtemplaret. clam tulit. mulierique leuitate rusolembū ad sui corporis modū inde sibi fieri iussit. Quo insolent' induta. eiusdē patris seruatij in festiuitate oclos uulgi occupatura. mane pcessit ad basilicam. ppriq; cōspicuitatis lasciuū enitens iubar. dū aurea redimicula. gemmasq; plucidas rutilans uerberaret aurora. int' missarū porro agenda. in suggestu suo dissolute sopor irrepsit. et subito insolitū exclamans. parce.

parce dn̄e seruati parce ancille tue pat̄. opat̄ inclite dixit.
Tercio in talia erupit uerba. coram multitudine uniu̇sa.
Ingenti excitato strepitu. accurrens de throno suo dux. rogi
tat sup̄ hoc euentu. At illa. ut ueni dn̄e inq̇t. infelix
ut sedi. ut me seuus soporauit sopor. uidi dn̄m seruatiū
aureo in throno residentē̄ ante altare hoc scm̄. circaq;
conuentū uiroꝝ uenerabiliū. Cui cū pedib; cupere̅ pro
strat̄ sterni. quidā̄ horrend' capillis me cōprehensā̄ crude
liter attrit. latusq; meū humerosq; fuste pcutiens. nisi
ocius pat̄ ipse scs̄ dexterā̄ pacis extendisset. animā̄ de hoc
corpusculo meā̄ excussit. Abstrahendaq; uestimenta mea
nudā̄ exponere me uoluit. q̇a proh pudor. sericū hoc in iuste
de thesauris eccl̄ie huı̄ abstuli demens. que n̄ extimui ex
tendere manū in xp̄m dn̄i. Obstupuer̄t om̄s. occultoꝝ cog
nitoꝝ dm̄ benedicentes. Dux porro erubescens admodū
pcōtectalis culpa. beato seruatio in recōciliationē magnifica
corā̄ om̄ib; obtulit munera. Sic censura sci̅. regie prolis petu
lantiā̄ repssit. mox referā̄ qđ etiā̄ de familiariē' posteri' fece
Tempore cunradi impatoris in familia frit
hoiensi. quā̄ oli scō dn̄i rex obtulerat cendebald'. iuuenis
erat spuri'. a quo panculoꝝ pcapite suo ad altare nūmu
loꝝ exigebat̄ census. At qm̄ liberioris illū ppagine stir
pis elatū. quatin' inferioꝝ ppinquoꝝ exemplo debita
redderet. nulla cōtione cuiqū n̄ aliqua racione uiri
dicialiū. nō cōfessione parentū. nec dulcib; eclomare
quisq̄ ualuit sermonib; psuasionū. Demū incontenden
cio ptesis om̄ib; iurauit amens. q̄mdiu suis cōsisteret
pedibus. hac se repugnantia haut unq̄ desistere pe
nitus. Res differt̄ in crastinū. Infelix nocte illa para

lysi depascitur pectus. Sole diem reuehente uindicta celestis impla
cito nunciatur. filius confusionis in mechum apportatur. integra
superficie. tali usque ad plantas ad inflexibilitatem incuruisse pro
bantur. gratesque abnuisset deo. et ab ipso tum saltem recognoscente
se misero. uota frequentantur beato seruatio. nec tamen ulla
prorsus subsecuta est incolumitatis recuperatio. Iustificata ergo
auctoritas est sermonis prophetici quia tantummodo sola uexatio intel
Henricus secundus romanorum imperator lectum dabit auditui.
augustus. tam animo uirtutum que pondere magnus. quam corporalis
decore proceritatis arduus. beati seruatii ut ipsemet referre
erat solitus. opem sepe numero pace. ac bello expertus. primum
aut inter primos erga deum. hunc patronum sibi deligens. mona
sterium goslarianum suo iussu constructum. cum in honore apostolorum
symonis et iude. tum et beati seruatii. dedicatum iri uoluit. quem
tam etsi duodenaria apostolatus dignitate. non tamen inferiorem opum
insignitate nouit. Cuius deuotionis amplificanda ad gloriam.
post legationem unam et alteram. ipsemet pro patris eiusdem reliquiis tra
iectum uenit. tandemque impetrato quod desiderauerat. goslariam
tripudians remeauit. In honore ergo ipsius. caput aureum fabre
fieri decreuit. quod uisu delectabile cunctis. memoriam sancti
artius plebeiis mentibus inpresserit. Iacitur aurum in ignem. egressum
expolitur ad unguem. presentatum imperatori displicuit. quin quidem
gemme. que oculorum ferebant effigiem. haud prorsus indifferens
paritas consimilauit. Magnanimitate regia. regalis ira car
ceri artifices. ut impostores mancipauit. pro uindicta quippe.
qui haut quaquam inuentum inerrabili parte malleatoriam.
quam se quaquam effigiari posse. aut nosse iactauerant. Porro ne
tanti regis tanta deuotio sanguine contaminaretur innoxio.
pius eadem nocte seruatius. inuisit in comminus astitit. clausis

q; uinctos educi postulauit. Deniq; omnium que illi in honore
uel amore imperator ubicumq; fecerat. benigne conscium et memorem
se demonstrans. insuper considerans ne inquit. fili mi fili mi faciem
quam diligis. Nonne que tuo nunc sese offert animo. eadem
facies. eodem modo est expressa in auro. Ita non secus quam deus uoluit.
manus artificum opus disposuit. Expergefactus. exhilaratusq; au-
gustus opus. opificesq; iussit presentari. malentibus aurificibus.
omnia tunc pericula quam opus ipsum. iratiq; imperatoris faciem
conspicari. Verum ab eo ultronea sunt indulgentia dignati.
Siquidem indisparem similitudinem probans imperator. et aurei ca-
pitis et persone pursum se alloquentis. ex ordine amicis uisionem
exposuit. omnibusq; pariter ex ore gloria deo personuit. Celebre mox in
aula regia foroq; percrebuit. imperatorem heinricum beati uisita-
tione seruatii dignatum. Ipso deniq; regaliter patruum descen-
dente. uniuersaq; diuersi sexus et etatis plebe ad basilicam festi-
nanter occurrente. aurea effigies magisterio cleri militumq;
cum tripudio. per manus cesareas deo super altare cum donis et uo-
tis mille milleni oblata est. Extitit quoq; edictum ab augusto
heinrico. ut seruatiane uenerationis religio summa de-
uotione per secula seculorum haberetur in goslariensi emporio.

Non longo post temporum rota festiuitatis eiusdem sancti annuam
aduoluente noctem. quadraginta uiri rei tenebantur in carce-
re. quibus nulla primatum intercessio. nulla gazalis redemptio
impunitatem preualuerat obtinere. Custos ergastuli confluen-
tibus caturari. catuatiq; ad diem festum ipsius. custodiam non incallide
multiplicauit uinculatis. Sed non est sapientia non est
prudentia. non est consilium contra dominum. Vix namq; medium
iter peregisset nox. quidam in tenebris astitit. sole ruti-
lantior. et ait nexis. Pax uobis. Impetratq; omnes opido

exire· domusq; proprias reuisere· Illi exacerbati memoria exilii in
fortuniiq; sui· non est aiunt· domus nobis domine in toto orbe·
sed sumus infelices aduene· uariaq; infandum a ciuibus opprimi
criminatione· Hac denique nocte· que pro cuiusdam seruatii
uiri ut dicitur sanctissimi honore sollempnizatur· nobis singula
riter neci destinatis· custodia solito multiplicius ingrauatur·
plausus· cantusq; pernox semipaganus quoque sclauus prolongatur·
nobis abdicatis· lux uite breuiatur· Et ipse· Me inquit ille
pro sue sollempnitatis honore misit ad uos· ut soluti a
uinculis· recedatis cum gaudio· nam et amicissimus uiui est
imperator· Dum trepidant· dum sperant· dum morantur·
dum mirantur· uultumq; loquentis notant· si post in palatio
forsan illum agnoscere queant· ex oculis ille stupentium reces
sit· simulq; paulo post tenebris terre discussis· auricomus
aurora ignibus processit· sparsisq; illustrata per ethera flammis·
rebus formas ingessit· Enimuero in augmentum miracu
li· augustus interim post uigilias matutinas pro foribus con
sederat palatii· idemq; ipse non dissimili sanctus scemate· duo
decim iuuenibus diuina uultuum uenustate· floridis pone
comitantibus apparens· tamquam ex longinquis nuncius noui quid
afferens· post salutationem oportet te inquit imperator di
lecti tui seruatii hodie in pueris quos carceri addixisti·
meminisse quoniam et paucos ante dies ex eadem dampna
tione quibusdam intuentu illius indulsisti gratiam· haut
ingrate augustus nomen seruatianum exaudiens· sed q̄mā se
tatibus compelleret· oculos attollens· comitumq; illius rutilenti
decus decoris contemplari aggaudens· una ut sensum
ammonitur· certi nichi intuitus agnouit· Repente quippe
uisio illorum ex oculis omnium disparuit· Queritur a singulis

frustra per singulos· qui genus· unde· domo· quibus cum accesse
rint· quibus cum steterint· quo ue in modum to deuenerint· cum re
pente magister carceris anhelus imperatoris prosternitur pedibus
palmisque protensis· parcat exclamitabat· seruo suo imperator
inuicte· celsitudo tua· farique presumat audientie tue famulus tuus·
Excitatis in attentionem cunctis· usus fari gratulante ait tanta
multitudine ad emporium heri sollicite suspectus ne quis erga
incarceratos fraudem moliretur· aut uim· claustra equidem·
custodesque multiplicaui· Nocte uero dum redii· uigiles uniuer
sos· nescio quo abusos numine insensibili decubantia grauiter
soporatos offendi foribusque apertis· quos uespere compeditos relique
ram· ibant soluti· Et uidi sensu perii· ensesque arrepto· melius
nichil quam manu propria mortem in festinans parere· credi
di· sed ecce properant unus reorum prosiliens· ne te aut perdideris
amens· alliuimus enim absque regnis omnis· Rogitabam quidnam mon
stri fuerit· quod tales ausus inditum mei regis regno presumpserit·
Referebant illi uisitatione similitudinis sese solutos letari·
cuius tu auguste ad similitudinem caput aureum posueris in al
tari· Auditis clementer his· gauisoque augusto· gaudium exhibe
batur omnibus augustalibusque insignibus ipso precedente ad basilicam
ante initium templi presentati rei referebant queque uiderant·
queque sibi acciderant· intueliq; sanctuario· manu cesarea
donantur sancto seruatio· Populus ilico pleneticia uoces iactat
ad sydera· ipsos crederes montes· ipsas carmina dicere siluas·
ipsa resonare menium tecta· sanctus uere sanctus uere seruatius ille·
Imperatrix quoque gloriosissima agnes· palmas reuerenter expan
dens· sis ait prosper· o felixque nobis· congregatorumque ad tuas laudes
ipsorum pius faueas uotis· Insuper et pontificum sententia cleri
corum processione· cum crucibus et uexillis sollempniter ordinata ser

uatiane reliquie p uicu tricies teems inpricio domatib' hein rico iubente insignitu gra benedictionis deportabant. totiq; prouincie corda in uenerationis pactu cofortabant.

Cum porro sileam que nam heinrico augusto seruatiane dilectionis causa extiterit prima? Primo imperij sui anno regni sui forte consulibus residens traiecto. basilica a duodecim epis instar aplorum duodecim. dedicari statuit duodecim aris. Missaru porro mysteria singlis ad aram suo officio consecrata celebrantibus epis. cantu omne ab omnib' uniuersaliter iussit cantari. Quod oblectamentu ingenij. iuuenilis adhuc regis ingenti fauore extulit. curialis turba. potissimu ui qui de italia uenerant et burgundia. Poscente quoq; rege cora allatus est miraclorum beati seruatij liber. que antequam aperiret. ultro copellaunt primates. Memini me pueru pro imperialis fastigij sorte sollicitu. anxijs ultra more aliquando curis intricasse animu. Tum noctu scs hic seruatius mesto michi patria indulgentia consolans astitit. imperij q; certitudine. dignasq; imperatore uirtutes ex dei decreto spopondit. cuius nc pmissa equide put uoluit ueris deus rebus euoluit. Qui nam ui tantaru sponsor esset gratiaru percunctanti. et nom. et locu sue michi habitationis ostendit. inquo ei utpote scissimo imitatori et heredi scorum hodie coram omniu nrm oclis adimpleuit ds quod oli abrahe pmiserat. benedicens benedicam t. et multiplicabo te. qui et ipse sacerdos est ineternu. scdm ordine melchisedech. Talibus libri sigilla dictis aperuit. magnuq; seruatiani nominis eternaliter se amatore et precone asseruit. uerbisq; facta copensans feliciter abullo reclamari pmeruit. Nu eni et hoc referam quod insem hunc idem augustus etiam pec

cans non sustinuit penas.

Agros quippe quosdam seruatiane possessionis adiacentes castro iuliaco cuidam coloniensi petenti concessit. ignarus tamen prorsus quod fratrum traiectensium prebende intercensi fuerint. Sed non seruatium impostor procax fefellit. Dum nempe predium predictum cum coniuge atque amicis adisset. epulisque lectis simul conuiuium instruxisset inter bibendum et ludendum saltationesque que istrionum et crepitus tympanorum tinnitusque crotalorum. unica ipsius filia necdum uiro cognita deliciis mollis perducitur. non uerior herodiadis filia putaretur. predium regia demantu susceptum illi omnium assidentium assensu futurum in dotem tribuitur. Reoneratur denuo mensa sine mensura post preualens uinum itum est dormitum. Medio autem decursu horroris nocturni instar primogeniti terre egypti proh uirgo infelix et indebita seruatii heres suffocante sathana exanimata est. Accessit ancilla accendit lucernam audierat enim quasi per somnium morientis querelam. Ut iam extinctam conspexit. tribulatur infrendens domum clamoribus impleuit. Accurrit lacerus pater. irrugiunt tota familia pariter. cum complexa sue corpus miserabile nate. celestes omnes atque astra uocat crudelia mater. Sed extrema gaudiorum conuiuii uelociter etiam inuisibile funere matris luctus occupauit. Uatricus tantis periculis. tanti pater auctor facinoris. causaque sui sibi ipse doloris. terrerum ad sancti dei sepulchrum confugere uoluit. uerum intra basilicam haut quaquam potuit. Confisus desperauit. desperans rediit. sed predictum ad predium minime peruenit. Spiritu enim nequam exagitante de curru suo cecidit. et inter subleuantium manus clientium emoriens defecit. Timorem ne ac uenerationem seruatiani nominis simbus inulis exercuisse quisquam hesitauit. Nullus amicorum quos

Iste anno obiit anno domini M ...

35

uocauerat. prefatos ultra contingere agros audebut. Augustus
ipse suum errorem ut cognouit exhorruit. sceleresq; legatos
ut quod consilia impiorum abstulerant. dignis cum muneribus
redderet misit. Veniam quoq; pro ignorantia orauit. oran
tibusq; pro se unanimiter flectentibus periculum euitauit. Plus
tanti de opibus uiri lacrimae an silentii? An dicere stricti ars est?

Eiusdem adhuc augusti tempore in campestribus
silbiacentis uicinie francorum antiquitus ecclesiola beati ser
uatii constructa fuerat memorie. rari tamen accessus. quamquam de
& utrumne consecrata fuisset. necne postumi noxa obliuionis
dubium habuere. Verum quoniam semel in anno scilicet in die ser
uatiane festiuitatis ut frequentaretur ruricole moris ha
buerant. due aliquando mulieres eodem modo illuc post ce
teros inter missarum agenda. uestes totas & capita manusq;
conspersę cruore superueniebant. Causam tanti monstri re
quisitę responderunt. aliis etiam accurrentibus. heu im
portunum se ministerium opere textrino exercuisse. singulasq;
sue subito fila telę. tale portentum stillasse. Festinato mit
titur. tela aggeritur. sanguinis feracissima cernitur. dato
precio mulieribus emitur. ante hostium ecclesię suspenditur. dies
illa feriarum expensis tum demum honoranda. quot annis censetur.
Altera die sanguis effluere desiit. tela tamen ibidem diu post
pependit. nec de consecratione basilicę illius ulla deinceps
dubitatio extitit. quoniam ita fuerit ut eam ipsis ante annu
e licet anceps excoluerit. Triste nomen est iudicium sontibus
fulmen montibus. tempestas ratibus. contemptoribus sius
seruatius; sis ex opposito quoq; ~~seruatii~~ tuo letus lecto
ri tuo presul precor. singulorum scilicet hominum. more
dei respondens uotis & cogitationi.

Sublato immortales ad sedes heinrico · scdo romanorum orbis augusto · ipsiusq; filio heinrico tunc rege quarto · post autem tercio imperatore · pila omnis terre manu eulogita gestante · anno sexto agrippinensium presul · idemq; inclitissimi regni consul · pariterq; pontifex treuirorum eberhardus · cum duce lothariorum godefrido · cumq; heinrico comite palatino · conuenere castro · in reni littore andronico · gratia roborandi imperii eiusdem heinrici iuuenilis dum adhuc ingenii · Excursabat obuiam illi beati seruatii familia partes illas inhabitans · quam palatinum miles quidam quem aduocatum acceperat · uiolenter oppresserat · pro rerum suarum ereptione interpellans · At superbum militem his super irascentem · ampliora q; ac noua delatoribus suis · post discessionem principum supplicia peracturum minitantem · concilio aduehebat · instratus ostro · pictoq; tapeti sonipes · monilibus fronti pectoriq; pertinentibus lasciuiens · fuluumq; duris sub dentibus aurum mandens · ipse pariter ceruice · ungulisq; ne consisteret pugnans · insidentisq; domini omnimodam insolentiam assimulans · Inter autem bestias · que primatum comitari solent potentias · ursus forte tenebatur secus uiam · Cuius ruptis repente loris · dirum frendens · proteruum irruit in equitem · ac uisceribus uacuatum · impetu rapido humi deiecit mouentem · purpureum uite uigorem ore uomentem · parq; leonis qui prophete olim cecidit · nec de cadauere comedit · ac si nichil ursus nisi noxium necare · insontesq; ulcisci uoluerit mira cum leuitate confestim sinum ad magistrum rediit · Agnouere magnates · & expauere agnoscentes · Seruatiana uero familia salutatis potentatibus tripudians repedauit ad sua · Meritamne requiem deinceps non optineret? Tante ne seueritas uindicte non omnes deinde aduocatos perterreret? Ne proximum

Iste anno obiit a° dni ...

quidem extincti successorem. At qui si non piguit improbos servatum
lacessire nec servatum quidem improbos punire.

Eadem siquidem familia defensorem a palatino petiit. iuvenem-
que nobilem admodum accepit. Hic primo strenuum. postremo item
tyrannum agebat. et ut ait nescio quis. prima leo. postrema dra
co. media ipsa chimera. Rursus dolores. rursus clamores.
Exacto tempore principibus denuo colloquium ineuntibus castro
andronico. familia erumpnosa nichilominus occursans. pela-
mitabat de oppressore suo. Neglecta sed enim ab aulicis. eo quod
gentilibus ac provincialibus consilium ageretur de negociis. in lit
torea reni deambulabat tritis harena. Interim iuvenis idem
navigio portui allabens. conspectisque tutelariis suis. non
falsam querele suspicionem capiens. subsannansque ac verba
submordens quinam ait sunt isti? Quenam tanta
illis curiam causa visendi? An nostro super nomine ut
principes querelis fatigent? Que tam insolens stolidos
de servatio suo superbia effert? Numquid non servati homo
numquid non homines et nos? Vacant vacant nonne rec
te libertatem sibi arrogant? Faxo aliud si vixero. Talia
iactans impetu in eos facto. eo quem ascenderat sonipede.
quospiam ipsorum proterere belualiter calcibus voluit. sed iusto
dei iudicio preoccupatus interitu proprio infelix ipsemet
retrorsum corruit. celestesque curam habere terrestrium casu ne-
fario docuit.

Heinricus quoque palatinus et marchio
italie. duxque lotharie Godefridus. qui pauperes iniquis afflic
tabant iudiciis. iudiciis cessere ultricibus. Alter namque preter
alia facinora sua contra sanctum pontificem coloniensium annonem
bella sciens. in quodam monte sugebergeo castrum hostile constituens.
ultione divina in reprobum sensum traditur. mathildam cotectalem

nobilissimam in lecto coniugalitatis securi excerebrauit. de-
sertusque a militibus et coactus ab amicis accepta tonsura mo-
nasterium intrauit. Godefridus uero nec persis laomedontiadon
nec micenarum laudibus in arte bellica post habendus
dum exercitum ductaret in italia infaustam sibi nocte quadam
perspexit uisionem. Hoc enim ille postea monachis quibusdam
illi deinceps Godefrido ipsius nunciatum est filio. Godefridus
iunior nostratum non nullis. illi nobis. nos posteri uobis.
Uidebatur enim sibi beatum seruatium uidere. perlesque comitan-
tem illius iuuenem. gladium utrumque parte acutum. dextra uibran-
tem. Cui cum seruatius digito ducem designans diceret. irru-
e in hunc feralem. qui per plurimam partibus nostris intulit cladem.
iuuenis irruit. uisceraque illius capulotenus ense inmerso transuer-
berauit. Dux per soporem debachans. interemptum se clamita-
bat. expergefactusque per inde tortura mox dissenteria cruo-
re fluente decubabat. Fleuit audita uisione coniunx illius.
beatrix ditissima. propinque mortis coniugis interpres non uana.
Consilium queritur a medicis. diffidentes illi artibus suis.
suadent in lothariam remeare. si forte naturali cibo et
aere periculum queat euadere. Rediit artatusque an-
gustiis. monachi quoque habitum petiit. eaque saltem penitens
obiit intra. qua maxime facinoribus ante dominum offenderat.
Tatus uindex seruatius scelerum. percipite auribus an
fuerit consolator merentium.

Hutilinburgensis ut fama fert sanctimonialis femina.
finibus methensium adducta. indeque seducta. tempore
hiemali. die sabbati. uix diei aliquantulum superstite particula
crepusculi uespertini. tecto ante ostium basilice beati e
seruatii relicta. Clauso enim templi ostio. his qui adduxerant

eam uiris agenda res erat in foro. nec sine dolo. Mulier
diu stans. iterum iterumque pro foribus pulsans. multumque uocife-
rans. post uberes quoque lacrimas. ianuam que obserata pri-
dem fuit. patefieri uidit. Illa cum nullum adesse uisibilium
uel aduenisse constabat. gressum ulterius maturabat. Itaque
criptam occidentalem intrans. eodem modo clausam sed diui-
nitus reseratam. secretarii beati seruatii transiuit ianuam.
Ibi prostrata in preces. somno felici soporata est. Nam sanctus
illi palam astitit. omnisque illi seductorum technas reserauit.
Inter hec ecclesie custos portam apertam offendens. feminamque
in secretario reperiens. stupore metuque nimio compre-
hensus est. Mulier ut sensit. ne turberis domine pater
infit. seriatimque cuncta ei queque pertulerat. queque parari
sibi predixerat. intimauit mala. Cum talia memorans.
christo qui se ita preclusis locis firmiter induxerat. ut petrum
a uinculis olim. ferream per portam eduxerat. oppido flens.
referret grates. superuenere de foro iuuenes. ut iret ocius
urgentes. Renuit illa. Recogitabant causam. Retulit tradi-
tionis sue. fraudisque illorum hystoriam. Requirebant sagacissime.
quomodo nosset. Respondit ibidem apparuisse sibi ut res erat.
senem. cuius decoris et gratie nil umquam conspexisset simile. causam
sui itineris quesisse. cumque non habere inquit quid responderem.
cor uestrum mihi exposuit. ac ne ultra sequerer intimauit.
Confusi nimium pestilentes illi. et queque attulerat illa tol-
lentes. recesserunt festini. At fratres ecclesie omnimoda consolatione
trepidam refouebant. usque quo noti eius legatione suscepta. redu-
xerunt eam ad loca propria. laudibus condignis illius extollentes
magnalia. qui tanta per famulum suum seruatium exercet mira-
cula. Adeo autem propitius alienigenis. condecet ne inferri. qualis

[Q]uam fuerit pater seruatius traiectigenus.

In huius patris loco uidelicet traiecto. in quo sanctissimi cinis uiuus generalem exspectat resurrectionem. contigit quoddam mirabile. non utique pro magnitudine sui adeo mirandum. quantum pro ipsius patris dilectione. cunctis uenerandum fidelibus. Erat enim ex canonicis eius quidam ut aiunt satis religiosus. Lectioni et orationi assidue uacans. Sanis bonorum colloquiis semper adamabat. Chorum pro modulo suo frequentabat. frequentare et gaudebat. Honorem dei patrisque sui beati seruatii totis uisceribus diligebat. et in id quod est benedictionis quod salutis eterne. semper intendebat. Passionis dominice mysteria frequentare cotidie non cessabat. in quibus se quam maxime. quam deuote. quam abnoxium sollicitum. et supplicem racionabilem. acceptabilemque exhibebat. Et quia omni in loco et tempore benedicere deum et faciem eius semper inquirere satagebat. dominus ihesus piusque pater eius gratam uicem rependentes. omni in loco et tempore se reuera diligentem diligebant. et fidelem fideliter conseruabant. At salutis humane aduersarius inuidit ei diabolus. et puerum quendam adeo usque seduxit. ut omni fere die per fenestram intraret domum eius. et quecumque inuenisset. maximeque comedenda ei meridie diriperet. Quadam uero die dum more solito intrasset. et quod inuenit collegisset. atque exire uellet. in fenestra adherebat. et quasi laqueo suspensus. usque ad mortem laborabat. Finita missa que interim in commune fiebat. cuius frater ille domum uenit. et uidens illum ingemuit. miratus uehementer quia de tantillo dominus curam agebat. Confusus continuo adultum donauit que peccauerat. et egressus est quasi nichil passus fuisset. Per omnia benedictus deus qui in omni loco. in omni tempore. semper intendit in pios.

Ierat idem frat̃ quodã tempore stabulaus · ubi sc̄s
remaclus confessor gloriosus requiescit · et in festiuitate · ut
intercessione illi᷒ & cõfluentiũ · qđ ipse ñ poterat cõsequi merere-
tur · uite scilicet p̄sentis & futur̄e et̄na remedia · Deuotio q̄-
dem bona & sc̄a · Unde bonũ qđ ñ estimabat abundanti᷒ &
cici᷒ accipe᷒ meruit · excelde p̄atis grã · Nam uotis p deuotioē
oblatis dũ rediit · in una uillarũ inadiacentiũ ex itinere fa-
tigatus · pnocte requieuit · Conuener̄t interī uicini spoliare
eum · Precesser̄t aũt in silua que erat ñ modica ĩuia · p
quã illi t̃nseundũ erat · ponere insidias · Sꝫ pius custos
ur̃t d̄s · & pius aduocat᷒ seruati · malũ a seruo suo hoc m̄
miscedit auter̄t · Orto mane · surrexit ticebensis ille · &
nichil suspect᷒ malorum · que nec erãt · dõ omĩa aduersa a-
uertente · cepto itinere abiit · recto t̃mite p media siluã
t̃nsiit · nichil mali occursus habuit · Stabãt speculatores
& p̄dones a t̃go · & latere t̃nseuntis · & eũ nõ uidebant ·
obũbrante numinũ p grãm nube · que hebreos egyptiis
occultauit iudice · Ita illi frust̃ fatigati recesser̄t · & co-
gente iusto iudice dõ qui dixit · nichil occultũ qđ ñ re-
uelet̃ · confusionē suã · idem ipsi qui ptuler̄t · statim ubiqꝫ
predicantes · tacere nequiuerunt ·

Idem alio ite᷒ tempore · ut̃ sibi meditabat̃ ad urbē hely-
am · Interī nocte aliq̃ religioso duct᷒ more · ñ mini aũt &
sollicit᷒ p laboris suscipiendi metu · ut amore · maturi᷒ so-
luto relicto stratu · cũ incepta sc̄i apostolorũ cõstituisset sc̃uariis ·
subito ianuã uidit aperiri potentia ĩuisibili · Haut mi-
rum extimuit · cõtra limini humi pcidit · ora lacrimis supplex
tinxit · exaudiuit qꝫ uocē alloquentis se · fili ingredere ·
At cũ nequaq̃ p̄sumpsisset ingredi · eisdē se deinceps au-
ut leuari ·

diuit· eisdemq; uerbis rursus designari· Tandē surrexit· lu
men trāscendit· n̄ tam̄ pedib᷒· uerū genib᷒· Incredibili q̄m
breui· cuncta pene supuentura sibi cognouerit· Nulla
quippe discendi mora est· ubi ip̄e sc̄s doctor adest· Trex
se atq; exiit· statiq; ianuā post se claudi sensit· Hac igit̄
spe cōfortatus in dn̄o· ad tantā necessaria uiā cicius para
uit· Om̄ib᷒ ū paratis· & p misericordiam dn̄i cepto iā itine
re· uenit rauennā· nauigio p mare deinde anconam·
posthec p̄mā ciuitatē grecoꝝ durach· Porro aderat·
nec longi᷒ hinc fluui᷒ quidā magn᷒ & fortis· & hic trāsitus·
Transire sane minime eū ualerent· quia nauis nulla·
nec uadū quiꝫ ostenderet· exuti uestibus dederunt se in
fluuiū· Traiectensis ū inultore solus· Vsum eni natan
di numq̄ habuit· Quid tam̄ ageret? Rogabat· nichil
proficiebat· Promittebat aurum· argentū quantū uel
lent· nichil proficiebat· Vt saltē traheret̄ p funē· nec
hoc eq̄dē· Tandē respiciens incelū ingemuit· & effuso n̄
modico lacrimarū ymbre· inauxiliū inuocat celestia· &
potentissimū suū fidelē seruatorē· Nec mora· exutus tra
didit se periculo· & nesciens q̄si uidisset somniū· transi
uit fluuiū· P omīa benedictus dēs· qui in minimis
opatur gl̄osius· Et pcedens ad mare uenit· dato precio
nauī intrauit· Cum aūt psPere flante uento· iter agerēt
in om̄i gaudio· contigit eum quadā nocte magis solito
grauari somno· & semidormiens recognouit eandem
uocē patroni sui tamq̄ precinentē sibi· Cras egredi emi
ni· & dn̄s erit uobiscum· Constantes estote uidebitis
auxiliū dn̄i sup uos· Mane facto· nautis ire detrectan
tibus quocūq; peregr̄nus pepigerant· pegn̄us mestici a

grauis est orta. Inter quosdam peregrinorum de simeto pro sub-
stantia illius aucta est dissensio. Ex nautis ergo fere quadrin-
gentis, processere maiores ipsorum scelerum rebus uiolenter abusum.
Sed ecce malus media. nam tres in naui erant tonitruo icta
in partes dissiluit innumeras. Auctor sceleris eodem iaculo
fulminis interiit. socius eius in mari decidit. ceteri pars cru-
ra et brachia. pars pectora et capita. reliqui uentrem et tibias.
igne sulphureo adusti. uix semiustum spirabant. triste iacentes.
uitandumque uidentes. At tamen illese uestes eorum apparebant. miro
modo miraculi. quemadmodum scriptum est de exercitu Sennache-
rib. quem subtus gloria eius succensa asserit. quasi combustio ignis.
Ita prestantiores scelerum. dies illa compescuit. Post noctis inter-
curriculum. residui atrocius inferre uim peregrinis conspirarunt.
Verum eadem hora qua pridie. talis oborta tempestas est. ut nisi
prius arbiter celorum fletibus peregrinorum pepercisset. residuum nauis
nefariis cum nautis penitus contritum. ictibus fulmineis interisset.
Concessa demum pace conuertit nautas. Xpisti autem fideles. littus opta-
tum contingentes. iter suum ibant gaudentes. Tiectigena precete-
ris annuntiante quanto principatus honore patronus suus deo accessis-
set. qui tempestatum quoque ac fulminum potens existeret.
Idem aliquando puer Flanelico clerico comite romam ibat. Quibus
elegantissime iuuenis forme coniunctus in uia tiectigenam
ex nomine salutat. Resalutatus ut equum fuit. quod uocabulum
tuum inquit michi prodidit. ut ex hinc usque romam me pascas tibi
incumbit. Nec tuam nescimus inopiam. at tamen assentire placito. non
deerit de celis consolatio. Neglexit propriam ille paupertatem. suscepit
alacer supplicem. Sic prosperitatis affluentia egerunt iter. ut licet
quidam eorum discalciati incederent. ne ad lapidem quidem of-
fenderent pedem. Nonne recubitum uidetur in hoc uetus

exemplū filij thobyę· quē angłs dn̄i transduxit in rages me
dorum ciuitatē. Romuleis porro approximans terminis· admontē
usq; infirmatus est traiectensis· atq; sic uix dū spirans· iumento
admontē delatus ē gaudij· Dū doloris aūt nullū subueniret
mitigatiū· nullū esset ni sepulture cōsiliū· comite salutis anglo
demū recepit sensū· unicaq; intentione dn̄m suū inuocans
seruatiū· eodē momenti puncto· integra se letabatur sospitate
potitū· ambulans· & exiliens· & laudans altissimū·

Num & illud referetur quod dū aliqn̄do prebenda canonicis tra
iectigenis n̄ preberetur· diuinis detrectabant prītu istude
re cerimoniis· perlectusq; puer in eandē murmurationē abduce
batur ab illis. Sed ad cor suū rediit· chorum petiit· cūq; aliquibus timore
sūpno tactis missā maiorē expleuit· domū uenit· sub libellū
suū nūmū quasi diurni laboris preciū quē nullus hominū
posuerat· inuenit· quo etiā confestim in forū misso piscis pmo
dicus uenit· q̄ ipsemet tam puero· septemq; aliis t'duo exincle
comedentib; suffecit. Forsitan si eiusmodi deuotionis· quinq;
milia hominū affuissent· omnib; eodē in uolente seruatio· pisciu

Quo aūt & hoc quod idem fertulum suffecisset.
rursus aliquando puer romā iens· dū quodā in castello coenass;
uinū & cetera necessaria precio· aliis alias· atq; alias res &
sententias uirentib; uertebatur enoforū funditus· effusoq; pinde
quantū fuerat uini· intuentes cū dolore cōplodebant manus.
Puer uero dn̄i non immemor seruatiy· si que forte remansissent
guttule appinari fecit· & appinantib; gratia dei non defecit· &
bibentib; ex eodē uasculo usq; ad mediū ferme noctis uiginti
hominib; uinū suffecit. Credis ne mirum fuisse miraculū· dedit
se uinū ex nichilo· quā ex fluuiali fecisse riuo. Sed que per se
met maiestas mutauit ex riuo· per seruatiū auxit ex nichilo·

Veneratis u͛o ap̄lor̄ liminib; argentinā repatiantes attingere urbē. inde it̄ herbipolim dicens. Erat porro temp̄ pluuiale. iba͞tq; p̄ siluā inaqua. p̄ duo fere miliaria. Cūq; celū undiq; & undiq; gurgites & silue. nusq̄ u͛o apparerent uille. tiectinus ingemuit. seruatiȷ notū ingeminauit. sursū respexit. mirabi le dictu pueros comminus inarbore duos q̄si trimos considere nudos cōspexit. Exhiauit horrore. tollebantq; come. Verebat͞ siquidem. ne illusio nereidū esset. aut amadriadū. s; salutatus ab eis amantissime. rerū suarū oblit̄. humani curiositate in genij quesiuit. quidnā fuerit. uel illo unde ad uenerit. Illi nichil ad hec. s; concordi ore. torrens aiunt ante uos decurrit uehemens. cui de abysso exundat. & hoc cooperiens campos. inquo fatigamini equor͛. Expauit canonic̄ nimis. uoluitq; reuerti retro suffusus lacrimis. At illi ne desolare inquiunt fili. uenim̄ q̄ppe te consolari. p̄saguebantq; simul ͞n nulla. que super uentura forent illi. Postq̄ abeis relinq̄t̄. torrentis ipsius ad simū ptendendo p̄tingit. Illic u͛o ubi p̄cipitati torrentis sonit̄ hor rens audit̄. ītarq; rapidissimi fluminis impet̄. ruentis decur sus aque cōspicit̄. fiducia omīs exempta decidisset. ͞n seruatia ni nominis memoria succurrisset. Hic tiectensis cliente suū cō fortans. crucisq; signo. seq; iumentūq; armans. duo descende bant inpelag̃. s; alt̄ natans. & opido clamitans. uix euasit ad littus. canonici aūt nec pedē. nec ulla inparte uestē. cōtami nauit fluminis impetus. Haut eq̄dē dubiū. si pedes intisset. quin ritu pet̄ sup̄ dorsū aque sicco uestigio pambulasset. q̄ndo quidē nec iumentū ei liq̄do elemito q̄uit desidere.

Illud q̄q; illud. quā uniciū. q̄m humanū. q̄m dulce. q̄m iocundū fuit. q̄d eidem puero finib; italicis reuertenti. senex diuine uenustatis. nec ullo m̄ intra metas censend̄ mundane mor

talitatis· in allodio beati seruatii apparuit· quantaque contentione
warnerus comes· et thebaldus· atque alii aquenses presumunt eiusdem allodii·
cum traiectensibus habuerint· et quomodo in aque iudicio ueritatem rei
probauerint· et sortes beato seruatio semel iterumque in preclaris
ceciderint· et quomodo insuper illi scelus suum periurio confirmassent·
quantasque iam precile penas· alii mortis· alii captionis· alii rei fa
miliaris dispendio luissent· indicauit. Ex quibus thebaldus etiam
post finem inter mortales apparuit· et quia in beatum seruatium pecca
uerit· miserabili penitentia querimonias fudit· Sic erat ar
bitrium omnium deus· quotiens pietasque fidesque destituunt· finem cuiuslibet
bellis tua iustis iterat dextera tonantis· Verum quid non morta
lia pectora cogis· auri sacra fames?

Brabando cuidam heinrico comiti nichilominus res canonico
rum traiectensium inuadenti· sanctus dominum prohibuit ut cessaret· semel
iterumque dixit· postremo quia stultus non corrigebatur uerbis· uer
beribus uecordem afflixit· Quod cum erubesceret ille confiteri·
acerbissimo langore meruit urgeri· Demum amicis aperuit
uisiones correptionis· Contriti hortabantur quatinus quod male usur
patum fuisset redderet· Illo illud protelante de crastino in crasti
num· fideles eius abierunt in predium· et ad discretionem terminorum fixerunt
palum· Altera die repererunt eiectum· Fixerunt rursus die secunda
itemque nichilominus et tertia· nec consistere potuit uitra· Nimius
quippe in hereditatem domini progressi fuerant· Continuo autem
iussu principis acerrimas inter iurium angustias subeuntis
omnes uicini conuenere limitibus litem finire· cum repente ho
mo ueluti casu ignotus superueniens ex longinquo· conscium
se esse ueritatis dixit· palum suo pro arbitratu fixit· nemo
conuocatorum contradixit· controuersia cessauit· comes conualuit·

Sed non auaricie auceps· mammona sollicitare

rursus alios cessauit. Deniq; ceu lupus ad illecebram anhelantibus bifalceis. cum decussis uulnerat ac subterfugit alter accurrere sauciandus non timuit alter. ita post tot ac tanta presentie beati seruatii suorum ulciscentis iniurias indicia. otto comes possessiones ipsiusmet sancti intritus uastauit. tum iuuenum partes q; ipsorum pedes atrox amputauit. Familia seruatiana pulsis pectoribus. complosisq; manibus suspirauit. si qua esset in celo potestas. iudicium super his postulauit. Illico excitauit dominus hostes ottonis super eum. factaq; est in eius ditione cedes usq; ad mille animas hominum. nec fuit numerus argenti et auri. et uestium. et animalium. et mentium. que preda consumpsit et uis flammarum. Preterea ignis inuisibilis pedes manusq; ottonis instar silicis in conflatorio rubentis exurens torrebat. otto ululatum diri cruciatus die noctuq; premebat. donec saltem traiectum deductus. pro iniuria satis fecit et munera obtulit. intercessionem pro se canonicorum impetrauit. sanitate recepta gaudens atq; pauens ad propria remeauit.

Plura similia similibus adderem. nisi horrerem memorare. quomodo episcopus rhenici traiecti. willelmus res beati ~~seruatii~~ tamquam locum melioraturus sibi committi a rege concupierit. fraudulenterque obtinuerit. moxq; humbertum loci prepositum calumpniaturus illo ire contenderit. sed crudeli preuentus morte non peruenerit.

Nouimus quantas dederint ruinas. ferro. torre. ac rapina decernentes palatinus comes herimannus. et namucensis adelbertus ceteriq; principes lotharingie pro castro thalcheim. sed pluralitatem operis formidantes explanare supersedemus. quantas quoque mortium penas dederint. quantusque in tumultu motus tanti familiam seruatianam quassauerit. Quorum primi interierunt. herimannus cuius hereditarium idem erat thalcheim. et hemmo ductor mili

tie. deindeq; romanis. deinceps alii. quorum hystorias uix perimit

Quis te porro preterat. cuius presumptionis causa sancti tim.
etiā alia emicuere miracula. comes flamingorum gerarde il
lustrissime. superbiensq; procenitatis gigante. Tu quoque tu
seruatiane ditionis ecclesiam in uico ettha. iniquo et ocio usur
pans. non ea quidem usurpuisses. supplicia duriora subisses. Nam
prouincie godescalco loci preposito. aquis grani regias inpellante
aures. eo quod cunctæ possessionis beati seruatii res. ex quo nomen
episcopale leodio translatum est semper in manibus regum liberi iu
ris constituissent. postquam ex ore imperatoris et primorum permissa cau
sa est sententiis censorum. quidam senex iuridiciali scientia di
q; timore pollens. ab exordio coram primatibus hystoriam edisserens
retexuit. qualiter gislbertus dux olim lothariæ. instinctu coniu
gis suæ. gerbergæ sororis uidelicet ottonis iunioris. ab eodem
imperatore ottone desciuerit. armaq; prouendicando sibi reg
no commouens. a militibus regiis peremptus interierit. qualiterque
prefata gerberga corpus tumulo regali magnificentia sepelierit.
animeq; illius pro reconciliatione beato seruatio predictam ecclesiam
tradiderit. assensere censores ecclesiam iuri seruatiano per
sus adiudicantes. sic tamen ut predictam traditionem sacramento
confirmarent. ex more septem nobiles. Data his die aquisgrani.
ubi enim ceperat negocium uentilari. illuc oportebat et tituna
ri. traiectenses domini sui seruatii secum feretrum descendere
deposcentes. in multis apparuerunt plebium milibus. militumq;
armis fulgentibus. canonicis pariter uelut ante archam
federis domini laudes precinentibus. Inter hec agendum mulier
debilis apportabatur in sella. quæ mulier fuit insuper et
ceca. Vbi turbam sensit. illuc se conuertit. supplex humi
corruit. corpus patroni mirata potenti. incolumis restit

rexit. Eadem hora cecus natus accepit visum. infantulus loque-
batur mutus. erigebatur contractus. aliaque sanitates innumere
prestabantur. donec grum palatium perveniret. At qui aquensium ubi
percrebuit intra tabernacula quoniam sanctus domini venturus esset in castra
proh. cuius memoret lingua. quanta processerint obviam gloria. in tym
pano et choro. in cordis et organo. in cymbalis bene sonantibus.
sanctarum congregationum et plebium undique confluentium. Facto
adventa negocio. dum non impari gloria referretur ad domum propriam.
puer claudus prosiliit salvus. mulier contracta stetit super pe-
des suos. et ambulabat erecta. At contumax gerardus estu
febrium tactus. seque omnesque nobiles pro superbia iusto supplicio dig
nos confessus est. Legatos traiectum direxit. guttam aque petiit.
que sancti patris ab osse superfusa defluxerit. petiit. accepit. gusta
vit. periculum evasit. Ac de huiuscemodi quidem hactenus. uti pate
at. quanta severitate verax servatius advisatur sibi advisantibus.
neu lateat converso non. quam presto presentia placabilis serva
tius semper sit sibi supplicantibus. adhuc pauca de sola servatii
clementia superaccumulabimus. Dulcis enim speciositas oculis.
auribus melodya delectabilis. miseris misericordia servatius sua
sectantibus patrocinia. Quamvis insuper ille non solis opituletur
supplicantibus. sed crebro succurrat non etiam invocatus.

Advena quidam traiecti nomine david vesanum vexabatur frenesi et
hoc in diebus recolende passionis domini. Cur memorem fremitus
ac discursus clamores. vulnera. vel cedes. quantumque inermes
debachatus sit. cum illius quem legio demonum intraverat. non
impar furiis. in ipsos etiam excubie sacri templi canonicos
frequenter efferatus irruerit. Atque in tantum eo idem ut in
sanctissima nocte paschalis vigilie fores basilice post com
pletorium irrupit. ac sacri baptismatis latice sese amens pro

fuderit. Eiectus tandem ante ualuas ecclesię. uincto tumultu
abatur furore. In conueniendo autem presbiteros cum canonicis inuitum
ut in matutinis laudarent dominum. grandis erat timor ne repen
te clamosius incursitaret. diuinęque religionis aggregatorum
oculos atque intentiones in strependo contaminaret. Uerum gratia ce
lestis preordinauerat aliter. Nunciabatur enim pro foribus quieto iace
re sopore sopitus. Ipsemet quoque paulo post sani capitis expergis
cens. ubi nam tanto tempore fuerit mirabatur uehementer.
Requisitus porro de habitudinis suę qualitate. hac inquit noc
te media senex splendidior astris hac egrediens ecclesia compre
hensum me deorsum intra posuit. seque crucis signaculo singu
la menbra mea signauit et dixit. Age gratias beato seruatio
fili mi quoniam per illum te dominus uitę restituit. Putas ne gaudium
erat recordantibus qualem uidissent eum heri et nudius tercius.

Aliud eloquar simile huic.

Ex langobardia eiectum uenit. qui sepe se in fluuium mosam
cerebrosius. ut in alia precipitia periturum detulit. instar pu
eri. quem pater in euangelio sepe in ignem. sepe in aquam a de
mone angariatum asseruit. sed per gratiam domini quispiam semper ex
presbiteris succurrens. exceptum apiculo repulit. Neminem tamen
circum eiectinorum lesit. licet leodio paulo ante puerum occide
rit. Quadam ergo die dum extrema ueluti morte despiret.
beati domini seruatii nescitur quo sensu raptus. repente irru
it. coram altari corruit. obdormiuit. euigilans sanus exurrexit.
Denique deinde duos ibidem per annos cum edituis seruiuit.
postea patriam infeliciter reuisit. ubi pristinam protinus pene
infirmitatem periturus incidit. tamquam qui ardentis sodomę
flammis ereptus. inportuna curiositate respexerit. Ergo
neque salus ieiunantem. neque comitabantur remedia gus

tantē· neq; uota uouentē· neq; loca scōꝝ circueuntem·
Venīū cognati & affines· ū prius cōualuerit recensentes·
cū lotharieis redeuntib apłōꝝ de liminib furentē q̄
rexerīt traiectū· beati seruatij ad monumentū· ꝑuenit·
sanitatē ilico recepit· dō grās egit· patriā ult̄ n̄ repetiuit·
Pauꝑ paraliticus ad beati uiri memoriam
ī sella delatus· extra ecclīam iacebat· ꝑpetua fere anni
hieme· penitꝰq; forsan asꝑitate algoris extinctꝰ interisset·
nisi bone recordationis canonicꝰ albertꝰ hospicio suo eun-
dem q̄si lazarū patrīsans abrahamides· ī sinu suo sepe ūiexis-
set· Labentib ita horis ac dieb patientia uniꝰ· cōpassio exer-
cebatꝰ alteriꝰ· donec estiuo tēpore beati reuoluebatꝰ seruatij
festiuitas· ī qua paralitico ꝑfecta sospitas· canonico ꝑfecta
ꝓbata est cōpassionis caritas· utriusq; pondus & labo-
rem· seruatiana sustulit sanctitas·
Venerat & dodꝰ n̄ nullius ibidē ex cognatione notus·
Hic ut orationes suas offerret dō ꝑtensius· pꝰ horas
canonicas ī ecclīa remansit frequentiꝰ· Quē mansionarij
uelut occupatū uana ẏpocrisi multociens eiecerunt
cū cōtumelia· Propulsus extra limina n̄ nunq̄ ibidem
ꝑnoctabat· omīa patient̄ ferens incōmoda· urebat e-
nim eū acerbior uis doloris in anima· Cuiꝰ humilita-
tē qm̄ respexit dn̄s· cū die quadā seruatianū inuocasset
nōm in medio ecclīe ante crucē scām ꝓstratꝰ· ruptis
uenis ex eo cruor copiosius effluxit· Ille gemitū horrendi
clamoris ex imo pectore ꝓduxit· Obstupuere p̄sentes·
accurrere absentes· quidnā acciderit ꝑquirentes· Inno-
tuit salus saluati clero· & omīs plebs ut uelit dedit
Porro iscēē in dieb anglīā ꝯ laudē deo·

cũ pluribus adibat quidã flandrus. Naues uiginti octo
simul ĩfluxere occeano. Quarto uero dierũ ceciderunt carba
sa uentis. Que ũ fides uentis? Primo introitu equali con
fulgebant carceria processu. instarq; pariles auiarũ cignorũq;
uolantiũ ordines. intexentib; leta serie resplenduerant extra
uelis. Circa horã diei t'ciam tempestas oceanũ conquassabat
asperrima. diuersoq; flabrorũ ĩpetu per diu'sa turbato iacta
bantur processu. Nubiũ inhorruit nox atra. insonuere
tonitrua. fulminauere micantib; ignib; ethera. Eurus cois
arctois. aquilo inferebantur a plagis. crebroq; procellis af
fricus. imos a profundo euoluebat fluctus. intumesce
bantq; usq; ad celos. et reuoluebantur subt'raneas usq; ad spe
cus. Extimplo frigore soluebantur menbra nautarũ. intone
quebaturq; clamor pauitantiũ. stridorq; rudentiũ. uoue
runtq; uiri uota sc̃is om̃ib; in celũ oculis. manib;q; sub
pinatis ad dñm. quisq; patronos gentis sue inuocantes
ob imminens exitiũ. solus autem flandrus solũ unice in
clamitabat. proprie conseruatione seruatiũ. Iam rates
alias ruptis uelis. ruptisq; remis. aduersas in proras
procelle ferebant. turbinesq; latere obuerso exceptas cir
cũagebant. alias prerupti aquarũ montes rapido uertice
subruentes uorabant. Cerneres istinc tumulis eleua
tam fluctib; inter sydera carinã pendere. istinc comminus
unda inter fluctus dehiscente nauticus calamitatib; t'rã
apparere. Neq; ũ iam itineris. aut patrie superat mise
ris memoria. neq; spes uite ulla. sola mortis expectatio.
precipitarũq; ruinarũ intuitus. ferali tedio exules. ĩspu
mantis elementi conficiebat abysso. Traditũ est ĩ periculo
tali paruulos ĩ sinu matrũ dũ mortem intuerentur. esse

extinctos. matresque ipsas exanimatos paruulos amplexas
ante ruinam metu obrigescendo emortuas. animasque paru
tantium ueluti mortis tempus prefugiendo egisse. ne se
quasi cum corporibus ab hiante caribdi conspicerent absorbe
ri. Tante sunt elationes maris. tanti horrores marine
procellositatis. gurgitosorum uoluminum sonitus. tamquam mirabi
lis in altis dominus. Sed repente tantorum ex medio motuum. tamquam
manu hominis littori attenta est que Flandrum contine
bat ratis. omnibusque reliquis fluminum. pelegique furori relictis.
quas inimica uicit hiemps. rimisque fatiscentes. laxisque
laterum compaginibus. omnis letiferum inbiberunt ymbrem. absor
bebanturque inuasti equoris profunditate. Quid referam ar
ma et tabulas uarias quoque gazas. et uestes raros que uirorum
frustra spumoso in gurgite nantes. Quid quod sepe ferunt se
mihomines que pisces semipisces que homines sirenas tempesta
tem nautis premisisse quantumque humane habuerant forme
undis ultra enudasse. mortuosque passim fluitantes uiros.
ulnis subleuatos ad conspectum nauigantium sustentasse. celumque
punctumque dulcis querele altisonis uocibus personuisse.
Quin immo illud nequaquam supprimendum. quod hii qui
rate una naufragium euadere potuerunt. personam domini
~~seruati~~ apparuisse sibi lugubres narrarunt. atque indi
casse cuncta que decreta euenerunt ceteris deinde ac
ciderunt. postquam scilicet ipsi tanta de uoragine mirabili
ter se ereptos ammirati et congratulati sunt. Ob quam
rem confestim sepulchrum eius adeuntes erumpne saluati
onisque sue hystoriam publice retulerunt. uota sua soluen
tes. et laudem domino annuntiantes. stupente maximo
Flandro. cum inexcogitabili gaudio. quod tam cito fere ser

uatum in articulo periculi periclis celo deuocasset. quam si a pe
dominus in naui dormiens excitatus a discipulis a minis uento
rumque increpationem euigilasset.

Miles quidam gentilitate brabandus. genere ingenuus
ingenii mali ac praui. corporis uasti ac ualidi. fasque nefas
que omne pari pendebat. sacrumque profanumque nichil inter habe
bat. modestis tamen ac mitibus atrocior imminebat. Quo in una
dierum ferociente in medio ipsius aggrauata super eum est manus domini.
multisque intuentibus repentina ruina occidit mortuus.
Stupor necnon timorque non merito apprehenderunt presentes. Vela
tus proinde ab amicis domum. die altera efferebatur ad sepeli
endum. Inter agendum autem dum longilatero extenso et obtectus
asportaretur feretro. inopinatum spectaculum mortuus prebuit.
membra commouit. manibus opertura diuoluit. gestatorum me
dio consedit. ambutisculisque uultu oculos circumflexit. tur
bam comitantem stupens ipse aspexit. Quid continuo non
pauoris. quod non ammirationis. Pars cursim indusia festina
bat fugere. pars frontem crucis signo munire. alii horroris
frigore genua lapsare. pauci fide solida cominus astare. Hii
uero hi qui onus quadrangulum humeris sustulerant. ceu igne
imprudenter attacto. uel dracone inter herbas repente cal
cato. ut moueri super uerticem cadauer mortuum cerne
bant. capti pauore persangues expalluere. exclamauere.
desubter dissiluere. procul fuga pulsi. uix demum pedes fixe
re. tantique ad nouitatem portenti examines eminus
admusitauere. Is porro qui reuixit. ut singula prospexit.
ut queque agebant intellexit. complicatis in condilos digitis.
pectus tutudit. grauique suspirio ingemuit. Deinde in pe
des suos attollitur. progreditur. loquitur. Quos pauor pepule

rat. calor curiositatis revocat. medium gyro circumdant. constipant.
an vere obisset. ubi nam fuisset. que quam ne vidisset rogitant.
Ille demum consistente spiritu ut primum aut heri. oculis ac pectore
nocte acerbam subiit. uti corpusculum hoc velut ergastulum
exivi. ac membra velut vestimenta exui. meque spiritum nudum atque
unum repente vidi. tum demum infelix demoniaca fraude me
deceptum intelligebam. tum cuncta facinora sero recognovi que
feceram. neque me dextera lance momentum meritorum ad sedes
et concilia insontium animarum piarum iustorum transtulit. sed ad loca
tormentorum demonibus impellentibus via peccatorum me rapuit.
Quis genera. quis horrores. quis immanitates referat. aut credat
suppliciorum illius sortis. immitesque vicissitudines flammarum
sulphurivomarum. et diri algoris. Post cruciatus innumeros.
doloresque infandos. rursus attollebar in aera. offendique illic
incendia. ipsis potestatibus aeriis perhorrenda. Ignium illorum
rogo maximo imponebar. adurebar. consumebar. in cinerem ac
pulverem usque. ut ex quo revera non videbatur. comminuebar.
Hoc studio penarum infernalium. veluti gentis exagitatus sum.
tum postremo post alteri mali principio. pavendum Christi ad tribu-
nal examinandus trahebar. Heu infelicium sortem miseram. que dulcem
Christi demererentur graciam. Sed quid autem hec ego vobis nequaquam vel
multis forsitan nocitura revolvo? Quid ve moror? Cur non
aliquid potius quorum tempus indiget molior? Iuro celestem
vitam animarum. consciosque rerum illarum angelos iuro. vererer
me incredibilibus dictis veritati fidem derogare. vobisque
in non convitendo infidelitatis noxam accumulare. neminem
non inexpertum huius seculi. ut piorum gaudia. ut miserorum pia-
cula. posse ad purum pensare. Tum vero astantes ardentius
inflammantur. et singula obnoxe suscitantur. spondent cre-

dentie deuotionem . confessionisque participationem . Prosequitur
secum ipse palpitans . ac tremulo admodum corde inclamitans . Produce-
bar . accusabar . discutiebar . nichilominus conuincebar . condemp-
nabar . eiciebar . Prestolabantur parati ante portam in uultu-
rum specie demones . reum rapturi ad inferos inferiores . Vici de-
feci ultima desperatione anxius heu . illa necessitas arti-
culi mediturienda incessanter omnium hominum . Exigebar pro
minutissimis cogitationum et uerborum minutus rationem . qui
grandia expurgare facinora nequiueram posse . Infimum tarta-
reum spes omnis euanuisset . nisi protinus ille singularis pie-
tatis et meriti sanctus seruatus iudicantis domini pedes appetisset .
obtinuitque mihi uitam non spiritualem illam sed corporalem istam . neque pro
delectamento dierum longitudinem . sed pro penitentia tantum annos
septem . Ad me quoque conuersus . consolare iam fili inquit .
illiusque angustie semper ut memor esse inditur . quod meo ex
corde preceptum . neque lancearum depellat unquam ferrea seges .
neque pilorum uulnifici ymbres . non lunati legionum congre-
dientium enses . obuia queque in mortem metentes . non terror
fulminis . non omnia subruens ignis . nulli carceres . nulli
dolores . nulle mortes . neque omni morte tribuliores tempes-
tuosi maris horrores . Denique ingenti fama bonitatis sanctus
ipse sacer ingentior actis . manum salutiferam extendit . meque
tenuem fere fauillam erigit . mox diras estuantis adhuc dum
in me incendium reliquias sacer attactu extinxit . et cicatrices obdu-
xit . incolumemque me spiritum rigentibus gelida morte membris
restituit . Que ego quanto magis tante benignitatis ac po-
testatis intelligo . tanto michi equum est illius nostro ex pectore
uultum aboleri . sed illum colere . sed illum uenerari . sed illius
semper uoluntatem sectari . Discite rumores alios ex aliis

ego calamitatis tartaree presto sum testis . que tamen et si natura
sunt infelicem . haut quinquennio tamen ultra veritas arguet mendacem . Ho
re quidem labuntur et dies et menses . et anni . in inducie breviantur ter
ribile ad tribunal repedandi . Perculsit tamen iam cor meum salvatio
nis magna spes . simulque beati patris mei servatii conspectus .
incussit ardorem illius me ut nomen diligere sic et monumentum
invisere . Talia effatus iter dirigit traiectum . plurimique audienti
um . haut dissimili devotione comitati sunt . Ibi multifariam do .
auxiliisque celestibus gratias referens . atque alia quaque versum orato
ria sanctorum . penitentie fructus parturiendo circuiens . post
hyemes quatuor . et tres hilaris decubuit . utque puras men
tes semper amavit sancti . bone iam illi conscientie sanctus fide visorum
servatius apparuit . illeque relabente in quatuor unde concreve
rat elementa corpore . sed iam anima atque ad summe trinitatis ima
ginem reformata . cum servatio quem pro tribus patrinaliter
adierat . ad congregationes iustorum tripudiantur abibat .

In littore rheni in monte . haut longe coloniensium ab
urbe manebat quidam presbyter magne vite et sanctissime .
Hic solitus erat singulis fere noctibus vigilare in psal
mis ceterisque divinis laudibus . Diluculo passionis dominice
mysteria celebrare . celebrando seipsum offerre hostiam
vivam et veram altissimo . Hunc sane ipso longe lateque
in regione illa posito placuit . placuit vere et maio
ribus cunctis non minus clericis atque laicis . In monte
dum erat divinis omnino vacabat . At cum descenderet
omnibus condescendebat infirmis et debilibus . memor domini
ce consuetudinis . qui ne laborarent invalidi et imbe
cilles semper infima petebat . Hic pauperes reficiebat hic
infirmos visitabat . Hec faciendo . omnia factus est omnibus .

Preterea ecclesias sanctorum memoriasque eorum semper frequen-
tabat. et maxime beati seruatii intraiecto. Quadam
uero die cum more solito ascenderet in montem, grauis-
ter infirmari cepit. Conuocatis proximis amicis et cog-
natis. omnia que habebat propria manu tribuebat.
Celestia amare. terrestria conculcare hortabatur. cum sub-
bito personam domini seruatii adesse letabatur. et in hec
prorumpens uerba ait. Congaudete mihi filii dilectissimi.
quia quod semper optaui iam uideo. Et conuersus ad eum
omnibus audientibus. accipe inquit pater seruati spiritum meum.
Et eadem hora obdormiuit in domino. Tunc omnes qui aderant
glorificauerunt deum. et beatum seruatium. uere scientes
quia saluatus est per eum.

Esse dicunt in lotharia oppidum quoddam. oppidum quidem
nobile et regale. quia regia proles beata gertrudis.
et presentia sui sanctissimi corporis ornat et nobilitat.
meritisque et precibus gloriosissimis conseruat. et quod per
misericordiam conseruabit in eternum. Huic uero in eodem oppido
feminarum congregatio. nobilitate generis. probitate
morum. et omni genere uirtutum. magnarum atque proba-
bilium. Inter quas una aparentibus. dicta oda. huma-
na diuinaque pollens sapientia. Non erat illi similis
in ieiuniis. in orationibus. et uigiliis. Amabant illam
honorabant illam. ut matrem. ut sororem. et filiam.
Hec sane habebat fratrem. iuuenem quidem. sed heu
nullius probitatis. nullius pietatis et honestatis.
De qualibus per prophetam dominus. non dimidiabunt inquit
dies suos. Unde contigit eum intra flores ad-
olescentie. uiam abisse uniuerse terre. Licet

enim omni cognationi meror· luctus atque dolor: sorori tamen maior: utpote non ignoranti quia iuxta psalmistam pluit super peccatores laqueos· ignis· sulphur: et spiritus procellarum· pars calicis eorum. Ideo pro peccatis eius nunquam flere cessavit· orare nunquam desiit· Quapropter factum est. quod eidem sorori sue domino non ignorante· semivigilanti quadam nocte apparuit. Que illa diligenter intuens· ait. frater meus· an alienus· frater inquit tuus· soror dilectissima. At illa· Quid est frater? Bene inquit ille· Atque illa· Quomodo inquit bene est? Sirite recordor frater· nunquam bene. Beatus inquit servatus obtinuit. Illa respondit· Quare ille est? frater ait. Quia iam tercio discalciatus et cilicio indutus· ad sepulchrum eius veni: et pro modulo meo eum honoravi. Non solum me est. sed quotquot veniunt consolatur eterna leticia· Consolatur vere consolatur? sicut ei promisit rome in concilio sanctorum· dominus noster ihesus christus apostolus. Hoc profecto donum misericordie sue tungrenses primitus· magis autem inanimabus· peperunt. Hoc totus etiam mundus et ego dissimilis omnibus· Audi queso soror quod dicam· audi· ut spes tua firma sit in eo· mirabile quiddam· et vix credibile· Postquam hominem exivi· proh dolor: deputatus demonibus. fiunt· In medio eorum quasi ovicula in medio luporum trahebar: lacerabar: sulphure et pice apostatarum vice anglorum urebar. Urebar ferme· in cineres et pulverem. Et ecce cum impetu inter multa milia· ante cuiusdam menia civitatis ferebar: Abintus petebant auxilia· quia nulla poterant foris habere presidia· Imminebant et ibi spiritus maligni· Unde

luctus. planctus. & clamor uehementissimus. Post multum
temporis, aperiuntur porte ciuitatis. Egressus continuo
quidam statura procerus. nimium decorus. cuius facies
ut radius solis resplenduit nobis. & uocans nomina
tim omnes qui ad sepulchrum eius uenerant traiectum.
cum omni mansuetudine introduxit. Alii uero cum
uellent irrumpere, clausa est porta. Nos autem ad
nutum iudicis in respectu glorie sue. ubi angeli. ubi
archangeli. omnisque chorus celestium gaudet & exul
tat sine intermissione pro seruatio beato ~~seruatio~~
adiuuante sumus positi. nullius felicitatis exper
tes. nulli gratie. Que ergo felicitas soror incircumscriptum
dei uultum contemplari. eius in qua in quem desiderant
angeli prospicere. & in quo letantur omnes sanctorum anime.
Ille forsan & uere agnouerat qui dicebat. quod oculus
non uidit. & auris non audiuit. & in cor hominis
non ascendit. quod preparauit deus his qui diligunt eum.
Hoc adquerendum non incongrue apostolus hortatur. existi
mo quod non sint condigne passiones huius temporis,
ad futuram gloriam que reuelabitur in nobis. Hoc igitur
bonum cum plus ceteris inquirere & habere labo
raret beatus ~~seruatius~~. meruit dona potiora domino
donante ut uides hodie accipere. Respondit soror
eius. Si ita est ut dicis. quid necesse fuit iterum
uenire ad miserias & calamitates huius seculi. & cenu
lentam uisitare patriam? Ut dicam tibi aut quia citius
transibis a corpore. & nisi per uerum difficile aut numquam
quod queris inuenies. Porro euigilans soror sur
rexit gratias egit. & sicut certior de uisione. ita

certius operabatur de omnibus. et iam tertio benignissimi patris
de sepulchro rediens. gaudens et exultans statuto tem-
pore transiuit e corpore. relinquens omnibus certam spem
et fiduciam magnam in eo. O mira et ineffabilis gratia
saluatoris. quia licet chaos magnum inter uiuos et
mortuos firmatum sit. anime tamen bonorum uisitant
suos. consolantur suos. in benedictione eius perpetuam.
uti et ipse dominus ihesus beato ~~martino~~ adhuc cathe-
cumino apparuit in conuentu angelorum. representans
ei uestem quam priori die pauperi dederat. Alia alii
per ihesum unicum saluatorem nostrum.

Operepretium est o philochriste nomen sancti huius multipliciter
predicare. qui reuera a deo de quo psalmista canit.
deus meus misericordia mea. mundo labenti est destinatus
ianua misericordie. In eodem oppido de quo superius sermo.
inter puellarum gregem mulier mulieri superiori equiuoca
erat. que nobilis nobilem uirum nepotem habebat.
Viuebat idem secularium more. qui profecto nichil peri-
culi putant stipendiis suis uiuere. sua omnibus
modis retinere. iras. inimicicias. prosus habere. qui
nesciunt illud apostoli perpendere. mundus transit et eius
concupiscentie. Hic quadam tempestate annuatim
recurrente natali gloriosi presulis ~~seruatii~~. discalciatus et
in laneis pedes traiectum adiit. fidele patrocinium sancti
huius fideliter implorauit. imploratum sibi promeruit.
ut in sequentibus patebit. Inde regressus. octauo die
ab inimicis comprehenditur. et occiditur. Ea uero cuius superius
meminimus (neptis) soror est. assiduabat supplicia pro salute
anime. elemosinis attentius insistebat. uigilias plus

solito ducebat · et cum ceteris pie conuersationis uitam
instituisset commendabilem in conspectu diuinitatis
eterne amplexabatur · Infra dies triginta obitus illius hec
agebantur · Cum una noctium semiuigilanti in presbyterio
iuuenis apparuit · et requisitus qualiter esset ei utrum
cum electis an reprobis sortem accepisset · bene inquit
dulcis amica · ne formides · Dexteram quo aufugit dolor
et tristicia atque suspirium · fidelium quoque anime felici
iocunditate letantur accepi · sinistram que malorum
exercet penas et ad impia tartara mittit euasi · Ante
te octauam diem qua morte multatus sum · pii ser-
uatii limina adieram · cuius fidele patrocinium quod fideliter
imploraueram · feliciter expertus sum potentem posse in distric-
ti examinis iram · dum debitum supplicium auertit · im-
petrans michi indebitam misericordiam · Satisfecit audienti cum
uerbis leticie loquentis leta effigies · et certior facta
quanta inquit dignitate pollet seruatius ille inter celes-
tes? At ille · Seruatius inquit de quo fideliter requiris?
seruator est curie celestis · In hec ultima uerba lo-
quentis · uisio finita est hec audientis ·

Henrichus leodiensium episcopus impetrauit ab imperatore
henricho · quoddam seruatiane possessionis predium · quia
fere tertia pars possessionum eiusdem beati seruatii re-
gibus deputatur · ita tamen ut nonas et decimas ex omni-
bus ipse sanctus accipiat · Hoc igitur episcopus impetratum cuidam
episcopii sui uasallo · lamberto de foron in feodum concessit ·
siue exheredato legitimo possessore · uidelicet pio
seruatio · tenuit illud quandiu uixit · Eo mortuo ·
a comite louaniensi peruasum · et cuidam militi eustacio ·

predictum concessum est predium. Interim traiectenses
canonici possessionem suam multis proclamationibus
repetebant. sed non erat qui audiret aut iudicaret.
Placuit tandem beato servatio ut sibimet ipse
advocatus existeret. Cuidam quippe heremite per visum apparu
it. et predicti eustacii avunculo denuntiari iubet. quod
eodem anno terminum vite habiturus esset. Quod et factum est.
Illo itaque mortuo. per eundem eustacium heremita commina
tur. quod propter supradictam possessionem ipso anno mortis sub
iturus esset sententiam. Credidit ille in morte avunculi
veritatem nunciantis expertus. tandemque penitens sibique
bene consulens. pii confessoris sepulchrum nudis adit pe
dibus. culpam fatetur. nec solum quod exigebatur reddidit.
sed et sua sancto devote et humiliter obtulit. Deinde peni
tentie viam ingressus peregrinationem suscepit in gal
liam. ad suffragia sancti iacobi beato servatio specialiter se
suaque viam committens. Cum quippe ille iamque in reditu esset.
gravi infirmitate correptus. pronunciante sibi mortis tempus
adesse credidit. Tunc pie et humiliter compunctus. fidelem
servatium cui se commiserat lacrimabiliter interpellavit. ut
sibi aut celerem mortem. aut celerem indulgeret sanitatem.
quia propter eum socii itineris tardabantur. Mox autem ut
hec oravit. misericordia dei et beati servatii dormire eum
fecit. Statimque ut a somno surrexit. ita sanum se sensit.
ut tam subitam virtutem esse miraretur. rediensque ad servia
torem suum fidelem servatium innumeras gratias retulit. omnibus
contestans manifestam visse virtutem illius et pietatem.

Quia iuxta verbum angeli ad tobiam. honorificum est
opera dei revelare et confiteri. quidam episcopus de saxonia ut

audiuit beati seruatii uitā nobiliusē conscriptam· nobi
lius dictatam· toto affectu cordis querebat· ab amicis
quere non desistebat· Erat enī in helisatia quedā abba
tissā· magno genere orta· Hec nota eius ex ppinq̄tate
psapię· & dilectionis magnę indño· Ipsa habebat libel
lum eius· pro quo nuncii & litterę plures uolabant
inmedio· frequent̄ sane· in hoc ipso agebant· Attamen
desideria bonoꝝ dilata n̄ pereunt· s; amplius crescunt·
Quapropt̄ descendit ad eam· cū militib;· n̄ minus uicenis·
Erat aūt gaudiū utrisq;· Pueri uō ut inmaio mense· ipas
cius cū equis· Erat castellū nec longius abeis· Iusto cō
silio q̄ inipso erant· tollere eos omnino laborabant·
Domnus uō epc̄ pnimio desiderio incenat⁹ lectioni uaca
bat usq;· mane· nolens desistere donec libellū plegis
set· Interea fatigatus somno caput īmanib; deposuit·
& obdormiuit· & ecce aderat cui uitā legebat· & omne
consiliū iniquoꝝ retexuit· Expgefactus grās egit· & mis
so puero omnes equi & homines saluati st̄· ipso anti
stite dicente· q̄a n̄ est similis tui indiis dn̄e· & n̄ est
secdm opa tua beatissime pat̄ seruati· Post triduū uō
pontifex ad sua rediit· maiorib; & minorib; opa patris
amantissimi ubiq; reuelans· & opa magni dī·

Abbatissa de helisatia religiosa deuotione uitā eandem
hui⁹ sc̄i legere cōsueuerat· & pnimio affectu quo inma
super eū erat· quocūq; iisset libellū hunc secū fre
quent̄ ferebat· Accidit autē quodā tempore cū in
partes helisatię pexisset· ut indomo epi apud quē
hospitata fuerat· quidā eius familiaris cleric⁹ esset·
qui multis locis graues inimicicias· & uitę suę

insidiatores haberet. Moris est enim apud duros regionis
illius incolas. ad inferendam ultionem inimicitiarum. etiam
sacro clero non deferre reverentiam. Hic quod cum vigilias no
cturnas agerent. regressus a monasterio libellum supradicte
vite sedili superiacentem repperit. sedens que cum lumine.
diu cupitam sibi vitam legere cepit. Itaque cum legeret somno
repente corripitur. paululumque dormitans. videt senem assi
stere veneranda canitie. talia sibi dicentem. Quid inquit
dormitas? Surge. et mortem instantem quantotius effuge.
salvatus beneficio servatii cuius vitam legis. Exiliens ille
subito clamat sibi subveniri. talia sibi senem servatium
dixisse. iam sibi equus pararetur. ne dissimulans ab ini
micis comprehenderetur. Cumque ei diceretur somnium esse. som
nus non esse credendum. numquam inquit ille vanum hoc re
putabo somnium. iam inimici in vicino sunt. Ascenso igitur
equo quantotius erupit. fugam suam salutemque fideli servatio
magna fide committens. Vix autem miliarium unum
quantumvis velociter currens evaserat. cum ecce multitudo
armatorum domum irrumpens. incredibili furore cuncta
perturbat. cuncta diversoria. queque cubiculorum abdita
debachando perrumpit. lecta quoque cecis gladiorum icti
bus appetit. si forte iacentem clericum in quolibet conti
gisset detruncari. At ille fugiens et salvatus. magnum
omnibus fuit exemplum. non perdere illos gratiam. qui huius
sancti pie ac fideliter legerunt vel audierint vitam.

Eadem abbatissa aliquando infirmata sic iacebat per tres
dies. ut in sola mortis expectatione pendere videretur.
Visum est ei sibi apparere beatum servatium in habitu
sacerdotali. baculum in sinistra. thuribulum tenentem in

dextera. cui⁹ palliū quo indutus esse uidebat᷑. cappā uide
licet. sicut moris ē epis fieri. sequens iuuenis utraq; ma
nu a brachiis exerebat. Cumq; sibi thuribulū quasi p icen
si odore obtulisset. tamquā ab ipsis faucib; mortis re
uocata. in seipsā expta ē piū esse ac salubre. memoriā
tanti pontificis habere. Item clericus quidā aquisis
infirmat᷑. et iam in confinio mortis positus. hoc tm̄ p
euntē seruatii. adiutam est reuocat᷑. Vidit beatam
dī genitcē mariā. in throno sedentē. et huic inde assiste
re illi beatū seruatiū. scmq; Nicholaū uidelicet qb;
ipse deuotus fuerat. pro se orantes. Ipsū autē beatū
seruatiū ꝓpius astare et attenti⁹ orare. atq; ipsi beatā
mariā salutē ei⁹ pquo rogabat᷑ annuere. Cui rei fi
dem fecit stati subsecuta sospitas. nā deinceps con
ualuit. q̇ iā magna ex parte ꝑmortuus fuerat. +
Quidā coloniensiū clerici simul & laici ierant ad orati
onē in iherosolimā. Cūq; in mari tēpestate laborarēt.
uotū fecerunt de rebus suis. qndecī lib̄s. incerti cui⁹
libet scōꝝ seruitio eas deuouentes. uidelicet cuius
patrocinio et p̄sens piculū euaderent. et de reliquo se
curi iter pagerent. At cū incerti essent de patrono.
et singli pro suo q̇sq; arbitrio ul̄ affectu. illū atq; il
lum scm̄ ꝓferrent in patrocinio. hi qui erant sani
oris consilii. incertitudinē hanc dubiā abhorrentes.
in crastinū rem distulerunt. dī poti⁹ ordinationi
committentes. nō quē ipsi eligerent. sed quē ipse eis
dignaret᷑ tutorē annuere. Itaq; mane orto. ul̄ occul
ta edocti cordis inspiratione. ul̄ apta noctis cōmoni
ti uisione. manifeste ū grauissima compulsi inq̄

nentis periculi necessitate. omnes unanimes uno uelut ore
pium inclamant seruatium. eum preceteris tum sibi clementiorem
fore iudicantes. eum lacrimis inuocant et eligunt adiuto
rem. supradictas quindecim libras eius specialiter seruitio deuouen
tes. Postquam uero hoc uotum ut dictum est. ipsi specialiter assigna
uerunt. extunc et deinceps nullum passi periculum. omnes inco
lumes ad sua reuersi sunt. Pecuniam illam quam huic sancto deuo
uerant. persoluunt in quadam ecclesiola nomini eius dicata.
que olim a beato seuerino in eo loco quo super eundem
beatum seruatium a roma redeuntem hospitio susceptum et
orantem noctu celitus columpnam luminis demissam ui
derat. quo etiam in transitu sancti martini celestem melodiam
audierat constructa. et porta celi nuncupata. nunc autem
pre incuria neglecta erat atque deserta. Hanc itaque restru
unt. totum altaris ibidem restituentes seruitium. et lumina
re impetrant. Habetur in monasterio eius clauis illa quam
ab apostolo petro accepit. dum oraret apud eum pro imminenti
excidio galliarum. que huius uirtutis esse dinoscitur. ut
siquando soricum pestis. aut tale aliquid agros inuaserit.
ipsa per agros deportata omnem huiusmodi putredinem
funditus extinguat. Testati sunt clerici qui eam ali
quando per agros hasbanie. thesandrie. atque saxonie
circumtulerunt. cum eadem qua ierant uia repeda
rent. se aceruos inuenisse soricum extinctarum. Hec ali
quando cum thesauro ecclesie a furibus noctu sublata
est. Clerici autem pro ea potius quam pro thesauro non
modice contristati. statuunt per hoc communiter in
uocare dominum. triduanumque ieiunium. atque sollempnes
letanias. sibimet indicunt. Cum igitur letanias

agendo longius procederent. uiderunt enim cuidam spi-
neto maximam auium multitudinem insedisse. deo utique
per hoc eius rei pro qua rogabatur indicium dante. Siqui-
dem fures cum partem thesauri distraxissent. diuinitus
perterriti reliquam partem et ipsam clauem sub illo spine-
to fossa humo absconderant. Foderunt igitur et ita
inuenerunt. sed quod ad cumulum doloris accessit.
ipsam clauem in duas partes fractam repererunt.
Cumque fidelibus ac probatis artificibus redintegranda
committeretur. nequequam eorum sequeretur effectus. dolen-
tibus et anxiis omnibus apparuit uni ex clericis fidelis
patronus seruatius. non posse ait arte humana re-
fici quod ab homine factum non esse constaret. queren-
dum esse diuinum auxilium ubi humanum succum-
beret ingenium. Sic itaque commoniti post solis occasum
altari illam imponunt. et ad matutinorum sollempnia
surgentes integram ac solidam recipiunt. deo ac patro-
no suo beato seruatio gratias in omnibus agentes. Tu autem.

Mulier quedam uenit ad monasterium huius beatissimi
seruatii. que miserabili peste ueneni intumuerat. adeo
ut tamquam follis uento inflante distentus. ita toti cor-
poris eius pellis turgida ac distenta uideretur. Erat
tunc quidam clericus nomine Rado. ipsius monasterii atque
sacrarii custos. cui miseranda mulier magnopere
supplicabat. ut sibi de pignoribus beati seruatii ali-
quam benedictionem impenderet. eo quod haberet fidem
quod uirtute eius ab illa morte posset liberari. Visum est pre-
dicto clerico particulam dominice crucis que ibi habe-
batur aqua lauare. et ipsam aquam petenti mulieri fi-

aelit' ppinare. Qd eu fecisset. nulla magna fide bibisset. egsta
stati tantu noui humoris euomuit. ut miru esset una ho
minis corp' tanta morte qualit' unq. ferre potuisset. Mor
reuisa eu magna uoce magnisq. lacrimis gras agebat. os
tendens in membris suis laxas pelles. qs illa pestis uomi
tu egesta uacuauerit. ut q illa ante n uiderant. ihoc ad
uerte possent. qd passa. ul aq libata fuisset.

Patescit ne tande p diuina hec in seruatio pietas. iq. deo
seruaturi una potestas. ingensq. seruati meritu. ingentisq.
meritis pmiu. Quant' est hic. qtanq. splendor firmamenti
ab ortu usq. occasu luminos' mundo pcessit. que uitalit'
adhuc in terris positu. archani sui deus ee consciu uoluit.
ut tanq. iudicu celestiu uir pnosceret. q mund' supplici
o lustrandus foret. At qa ineuitabile fuit seruatu pmi
seris orare. immiens excitui in annor. lxx. inducias po
tuit ptelare. Qntus inq. est. que romulidis uentur
reuelatio supna pdocet. cui dnm dnor uenienti obuia
uenire n dedecet. que petrus claue apiendi et claudn
di uice sua pfert. cui fons uolenti ante pedes scatu
rit. cui supsessuro tellus obuia instar puluinaris in
turgescit. q marmor fractu redintegt. cui' funeri op
endo. sericu deferentes angli ministraut. Hiccine ad
similitudine moysi dubitabit etia ds posse dici. qui
pcluit int' eos qbus data e potestas filios di fieri. et
omniu elementor obsequio potit' uice di. Paru ne armi
potent' fortissimos etia gentiu deos deuicit. quor q
putabant' sibi officia induit. Quis armiger ad erat
interi ioui. du alis aqla seruatio pariebat umbra
dormienti. Et quid iam iupit' lancibus imposita

fata trutinat. dum seruatus plectens preuios. pergensque
subiectos. querulosam de fato sectam disturbat. Namque si
fato non arbitrio adfas nefasque rapimur. neque laus optimis. neque
crimen sceleratissimis iuste destinatur. At seruatus iusticie
ardore super astra transuectus. bonos adiuuat. scelestos
cruciat. Haut igitur fato quemquam pelli. sed iudicio ferri
comprobat. Idem quandoquidem potenti prece fulminum iacula
catimpnosos torquet in nautas. quae uulcania intellure
poliunt ciclopes ethnei. non ut uocentur officii pdi. Quoniam
et iuno in aere. uel quoniam eolus uentorum incarcere reg
nat. si neque niuis fauillam. neque pluuie guttam. hostilem
super tumulum deferre quibant. tam et si uentis tolli
tectum illius diuinitas uera decreuerat. Pari militie
uictoriam christiane seruatus deum iudicat. neque martis
templa. neque palladis egida curat. Pudicitiam sennonialem
seruatus stupris eximens. ueneris extrudit turpitu
dines. Qui dum et naufragos periculis eripit. num et
neptuno sceptrum occeani. seuumque tridentem de manu
laute non extorsit. Debent et stigias destinatas umbris qui
animas liberat. quam pulchre fabulas regni plutonis
annichilat. Non quod unum deposuit hereticum effrantam.
sed omni loco ac tempore partes insequitur ac destruit sathan.
Age denique qui leprosos qui energuminos mundat.
qui cecos illuminat. qui febricitantes. qui freneticos. qui para
liticos curat. qui surdos. qui mutos de priuationibus in habi
tum recommutat. annon satis facete sapientiam seculi
confutat. Nonne silogisationibus infatigabilibus ne
gatur aristotelici ceco facto uisum. caluo comam. eden
tulo rursus posse dentes oriri. Ac sunt reuera

sunt naturaliter hec inreuertibilia. neque aliter primo
xpianismi tempore pro tanto stupetur miraculo quotiescumque sibi
talis apparuit restauratio. nunc uero per xpi gratiam huiusmo
di signa. tam penes seruatium quam et alias per ecclesiam ita
sunt assidua. ut dicantur. ut eque sunt beneficia. non iam
uideantur mirabilia. Ineptas autem coram deo dialecticorum
regulas seruatius ostentans. nequaquam ab illo si dici fas est.
consanguineo suo degenerat. qui sole super terras presente.
diem inter horas sextam et nonam in cruce tripudians
diem abstulit. syllogismorum ypoteticorum argumenta falsita
tis arguit. Siquidem et sol super terram et nox fuit. aut si
tenebris tempore diurno mundo inductis dies fuit.
contra eosdem syllogismos et dies fuit et non luxit.
Quid ipsa mater castitatis. beati seruatii beata maria
uirgo affinis est. Pulchrum ne an utilius tullium facunditatis
rethorice ducem confudit. que ratiocinationibus con
traria illius et peperit. et uirgo post partum fuit. Haut quaquam
ergo tantorum seruatius indignus affinium. anne dum tem
pora et regnum. et loca heinrici imperatoris quarti tot
signis clarificat. non hostium etiam illius phylosophos debi
litat. asserentes in potestate heinrici non posse deo
seruiri eo quod ei non communicant ipsi eius inimici?
Heinricus quippe illos ense. torre. uastationeque persequitur.
et ipsi quoad possunt eum. Dimissum opinium idem est iu
dicium. Seruatius non dum utrinque superbos dissimulat. suppli
cibus. autem suis utrisque appropians. apparitionibus. allocutio
nibus et beneficiis communicat. numquam non excommunicationis
uim apud inferentes non magis. quam apud commerentes
locatam esse affirmat. Oratio de s. seruatio.

Deus genitor rector regni. deusque christe coequalis splendor et
filii. comparque maiestas spiritus sancti. deus estimatione melior. intel
lectu potentior. spe clementior. quem cuncta expetunt fonte
plene perfectionis. unum nulliusque societatis indigum. non tamen
adhuc equidem omnes omnino abdicare paras. quibus
tantis presentie tue miraculis per sanctos tuos appropinquas
Te ergo sempiternum patrem filii. te ineffabilis adonay. paraclitum peti
mus. quem a te clementie pignus accepimus. quem aduocatum
dicimus. cuius humanatione nichil unquam melius
ex diuina munificentia commeauit ad hominum genus.
paraclitum inquam petimus. quoniamquidem equitatis proprie
fiducia caremus. ut famulos tuos per te tibi deuotos
attendas. et a tuis templis et aris. et aditis. auita celesti
et societate bonorum. a communione sanctorum. ceterisque mu
neribus tuis. ob nullius iram aut maledictionem
arceas. sed in fine usque nobiscum. qui pollicitus es in filio
tuo permaneas. Aduersarios uero ueritatis siue homines.
seu demones. concordie hostes. pacis osores. seditionum
ac scelerum concitatores. aut preceptis tuis inclinabis.
aut merita talione uiuos mortuosque multabis. pernici
osorumque ex unguibus humiles tuos liberabis. Quos autem
sanctorum tuorum clarificationibus iocundas. conformantem
mores spiritum sanctum non subtrahas. Namque tu remissius
futurum sodome et gomorre. quam corozaim et capharna
um non conuersis propter factas in eis uirtutes dixisti. Tu
porro iam seruati similesque ceteri signipotentis gratie sancti.
quid non gaudeatis hoc tam excellenti bono uestro. et frua
mini tam bonis. quam aspectu presentis dei. Nam cum
uestri recordabimini. tam et si semper diuine uirtuti.

plerumque tamen et felicitati concesse gratulabimini. De nobis uero quotquot uestra promerita et preces mors inuauerit uita recuperauerit. quos ex fedissima morte ignominia. quos ex demonum uexatione acerbissima. quos ex hostibus ferrum flammamque minitantibus. seu uariis ex languoribus et anxietatibus summa pietas liberauerit. omnigeneque miserie aduerticem sorti uestre quantulumcumque ultimo gradu adunauerit. de nobis inquam quoties cogitabitis. toties de maxima laude uestra. toties de liberalitate serenissima. toties de singulari luce sapientie dei. deque profundi inscrutabilitate consilii exultabitis. Precamur igitur ut regnum ecclesie sacerdotium. regnumque sacerdotale christianorum quod maximum. quod pulcherrimum. quod florentissimum. potentissimumque esse hactenus uoluistis. hoc omnium hostium copiis terra marique triumphatis. perniciosorum quoque ciuium temeritate cohercita. ope continua. precibusque sacratis. usque in eternum extollere non desinatis. Nichil habet namque aut felicitas uestra pulchrius. quam ut possitis. aut natura uestra melius. quam ut uelitis opem ferre quam plurimis. Id ipse prestare dignetur. cuius regnum et imperium sine fine permanet in secula seculorum. Amen.

Incipit uita beati Amoris confessoris.

IGITUR BEATUS AMOR aquitania et patre sue bonis progenitus. ut primum fari potuit et illud apicolis notum nomen dei audiuit. quantum iam tunc etatis infirmitas ualuit. deo eidem se attentius commendauit. Hoc quidem apud se ingenue mentis firmauit proposito. ut si in robur umquam deo propitio euasisset uirile. quod tunc pro re minus expleresset. illa altera mali

simulasset

de loco potuerit. Ibi continuo omnes mirari quid sancto
domini competeret nescire. cum predicta matrona diuini
presaga consilii sacrum illud corpus ferebat immune
et forsitan tanto uestium cultu arca noluisse ascendere.
Ad cuius dictum quique creduli lineas sibi spoliant uestes.
durioribus rursus amicti calciamentisque destituti sese itineris
cepti conatibus applicarunt. Nam et illa religionis huius
magistra uestes sibi et aurum collo demens seipsam cum
monilibus et quadam dotis sue uilla perpetue mancipat
seruituti. Posthec uero ut crederes his placatum mune
ribus appositis demum ad capulum manibus sanctus domini mi
rimoda leuitate conscendit. Perspicua enim in eo est apostoli petri
illa sententia ubi ait dominum superbis resistere. humilibus
autem suam gratiam dare. Mirum inmodum ab omni populo
et clero laus canitur deo. inde ingens ei deriuatur in sco.
hincque consensu omnium ad locum ubi usque hodie sancta
eius beneficia ad plenum exuberant. domino premonstrante
conuectantur. Sufficiant ergo pauca de pluribus que primo
dum [illegible] innumera uirtutum suarum fecit insignia.
consulti [illegible] cunctis referentibus fidem adhibere. quia
nos scribe[illegible]do totum potuisse disserere. Melius enim est in
paucis probasse. quam in multis fastidium irrogare. De cete
ro quicumque hec que se uera tueantur infideliter legerit.
ipse peccabit. Forsitan autem obtrectator caueat sibi plus
ab sancto domini inuitione iusticie offendet mali quam nos le
gendo inueniat boni. Fidelis itaque partum sibi si non
frustrata sit nos spes nostra habebit ad premium. qui non
legerit sed quicumque crediderit. Illum ubi est omnium
bonorum merces. quesumus respiciat nos deus et sanctus. finis.

me dico scribentem. te legentem. et omnem credentem. [illegible]
dominus noster. qui cum patre et spiritu sancto vivit moderans cuncta in secula
sempiterna.

Fundator orbis qui pia maros regis melodias voces admitte clementer.

sonant tibi iubilando [illegible] Patronis nostris [illegible] posse [illegible]

Igitur posito in amministratione
pfecture galliarum· patre eius
ambrosio: natus ambrosius est·
Qui infans in area ptoru· in-
cuna positus· cum dormiret
apto ore· subito examen apum
adueniens· faciem eius atq; ora
compleuit· ita ut ingrediendi
in os· egrediendi q; frequentaret
uices· Que pater· qui propt cu
matre· uel filia deambulabat·

53 (54.) Lee. (ab + 1.)

nobis gen[...]at [...]
tia dona annunti[...]
hominum de terr[...]
erigerent· Postea [...]
deuisset· & eet in [...]
constitutus: cum [...]
& sorore que uirg[...]
iam pfessa· comite[...]
cuius uirginis n[...]
ipsa eiusde pfessi[...]
cartagine degit [...]

